

Gençlik ihtar ediyor!..

Yobazlara yumuşak tutumun sebebi

İmam-hatip okullarının kuruluş gayesi, yeni bir 31 Mart vak'asının kurmaylarını yetiştirmektir. Bu okullar, Atatürkçü gençliği sindirme ve halkı Atatürkten soğutmağa matuf bir hareketin plânına uyularak açılmışlardır ve ilâk olan devletin bünyesiyle uyumsuzluk halindedirler. Yumuşak ve uzlaştırıcı tutumla, bu plânlı yobazlık hareketiyle anlaşmağa varılmaz, çünkü bunların gayesi, Atatürk adını Türkiyeden silmektir. En sonunda aydın kuvvetlerin tepesi atar ve kanlı bir olay ile hepsinin kökünü kazır. Kazınır ama, her işi böyle tepe atmasına varana kadar başboş bırakamayız. Gürselin ailenin tuttuğu, beğendiği bir yazara yapıldığı bugün öğrendiğimiz tecavüz, açıkça ve hiçbir tevli görürmez şekilde bir 31 Mart vakasıdır ve hedefi Gürsel, M.B.K., ordu, üniversite, aydın, gençlik, Atatürk ve Cumhuriyettir. Bu yobaz muhitlerinin çeşitlerinde bulundum. Pek çoğu eski devir saraylıları mütegalibesini tarafından himaye görmekte ve açıkça cumhuriyet aleyhtarı propaganda yapmaktaydılar. Atatürk'e kinleri öylesine şiddetli ve suursuzdu ve bunu öylesine hınca, sistemli olarak işliyorlardı ki, Türkiye'yi yıkmak isteyen bir dış düşman için memleketimizde kuracağı gizli teşkilâta vereceği en iyi vechi, dindarlıkla maskelenmiş Atatürk düşmanlığı

vechesidir.

Bu kimselere karşı müsamaha göstermemiz onları bu gün bu hale getirmiştir. Daha da müsamaha gösterilecek olursa ikinci bir 31 Mart, belki de çok kanlı ve korkunç bir şekilde olabilir. Müsamahacı beyler, böyle bir hadise de ümeleri muhtemel binlerce gencin sorumluluğunu hissetmezler mi? Zaten bugüne kadar manen öksüz bıraktıkları gençleri bir de yobazlara parçalatacakları! Bütün bunlar, bir devlet idaresindeki prensip noksanından doğuyor. Fakat, bir prensibi yapmak ve bulmak için en mühim yardımcı olan Üniversite öğretim üyeleri, aydınlar, düşünürler hep ihmal ediliyor, sözü dinlenmiyor. Devlet idaresi direktif verme sanatı değil, teşkilât kurma ve kıymetli elemanlara rahatça çalışma imkânını verme sanatıdır. Biz bu günkü kötü durumu tahakküm ve teğallüp hevesimiz yüzünden yarattık. Samimi devlet adamlarımız yoktur, hiç yoktur, bir tane bile yoktur. Atatürkten beri de olmadı. Onun görünmez etkisi bizi bu güne dek yaşatmıştır. 1938 den bu yana yapılan her iyi iş onun eseri, her kötü iş ondan uzaklaşmanın sonucudur. Atatürk, en sert ve hiddetli olduğu zaman bile despot olmadı; fakat etrafındaki herkes, ve şimdiki bütün devlet adamlarımız güler yüzlü, kibar despotlardır. Despotluğun en çirkin şekli, güler yüz ve nezaket perdesiyle karışımına çıkarılır. İnsanı nezaketten de tiksindirir.

Şu devleti erkek gibi idare edelim. Bu devlet Atatürkün devleti ise onun istediği gibi olsun. Müsamaha dediğimiz cıvıkkı yetişir artık, Türk gençliği sünepe şeflere itimat etmez, şerefinden şüphe eder böyle şeflerin!

Yılmaz İdil

Senatör Uluç'a açık mektup

Sizi, her sahada tefessüh etmiş, ATATÜRK ile kellerini çiğnemiş, kanun muvacehesinde gayri meşru hale gelmiş ve saltanatları sırasında yaptıkları dalaveralarını örtmek gayesiyle dikta rejimi kurmak isteyen sabık ve sakıt bir iktidara karşı ayaklanan Türk gençliğine —iktidar koltuklarını bırakmamak pahasına— reva görülen en deni işkencelere artık son verilmesini sağlamak için organize edilen Harbiyeliler yürüyüşüne önderlik ederken tanındım.

Gençlikle ölüm kalım mücadelesi yapan sahte iktidara karşı, kelleyle koltuğa alarak, memleketi iç ve dış düşmanlara karşı korumakla vazifeli bir kitleye, iktidar aleyhinde üniformalı olarak önderlik etmek her babayığitin yapabileceği bir iş değildi o zaman.

Sayın General, ne heybetli yürüyüşü o... O tarihi vakur yürüyüş, yıllardanberi yokluktan ve karaborsa yılanının zehrinden binbir ıstırap çeken, memleketin yarımından haklı olarak endişe duyan, günlerden beri polis copları altında inleyen ve ha-

yatlarını HÜRRIYET uğrunda fedadan çekinmeyen asil Türk gençliğinden en ağır kanun mes'uliyeti karşısında büyük bir cesaretle bizzat aldığınız HÜRRIYET BAYRAĞI, olayları büyük bir sabır ve metanetle takip eden silâh kuvvet mensuplarının kalbinde dalgalandı. Bu ulvi ilham, Menderes dikta rejiminin yokedilmesine ve asırlardan beri özenen eşsiz, lekesiz ve kansız 27 MAYIS Devriminin gerçekleşmesine sebep oldu. Halkın kendi istikbali için tahakkuk ettirdiği devrimden memnun olmayan bazı mirasçedilerin, eski sömürme çağını tekrar canlandırmak üzere bütün varlıklarıyla çalıştıkları gözden kaçmıyor. Fakat bu fakir halkın artık ne emilecek kanı ve ne de parazitleri destekleyecek takati kalmamıştır. Ağır geçim şartı ve işsizlikten kıvrınmakta olan halkın, bu aziz vatana tam mânasıyla yararlı olmaları ancak hak ve hukuklarının sosyal adalet ve güvenliğinin tesis edilmesi ile sağlanabilecektir. Sizin de buna iman ettiğinizde kat'î olarak inanmaktayım. Çok temiz geçmişiniz ve olağanüstü cesaretinizle sığınarak, günlük gelişmeleriyle hayatlarını devam ettirmek mecburiyetinde olan çok saf ve çalışkan memleket evlatlarına yaşama hakkı vermek üzere bu defa da SOSYAL ADALET VE GÜVENLİK yönünde önderlik etmenizi rica ederim.

Mustafa Çetin
(Emekli Albay)

KAYMAKAMIN NAKLİNDEN DOĞAN KIZGINLIK

Mehmet Can olayı, ifade ettiği mâna bakımından dış basının da dikkatini çekti. Londra'da çıkan dünyanın en güvenilir gazetesi «The Times»'ın 3 Nisan 1962 tarihli sayısında şu satırlar vardı:

«Müteşebbis bir kaymakamın Güney Türkiye'nin Toros dağları bölgesindeki Kadırlı kasabasından alınıp Doğu Türkiye'de bir göreve nakledilmesi protestolara yol açtı.

Kaymakam B. Mehmet Can, genç kaymakamların en faalllerinden biri olarak çok iyi tanınıyordu. Görevi sırasında, geri bir bölgede dikkate değer reformlar yapmıştı. Mahalli halk arasında son derece sevildiği, fakat ağaların, yani feodal toprak sahiplerinin nefretini kazandığı söylenmekteydi.

Hükümetin davranışını tenkit edenler, müteşebbis kaymakamın doğrudan doğruya feodal toprak sahiplerinden gelen tazyik sonucunda başka bir yere nakledildiğini iddia ediyorlar. Buna karşılık, nakleden doğrudan doğruya sorumlu olan ve o havalide doğan İşleri Bakanı da naklin basit bir terfi meselesinden ibaret olduğunu söyledi.

Basında yaptığı bir görüşme sırasında, Başbakan İsmet İnönü'nün de bu konudaki fikri soruldu. Başbakan, memurun naklini İşleri Bakanlığının normal yetkisi içine giren bir mesele saydığını söyledi.

Bu konu etrafında halk afkârının kızgınlık göstermiş olması İnönü hükümeti üzerindeki radikal görüş tazyikinin gitgide artmakta olduğunu göstermesi bakımından dikkate değer. Bu görüşün ordu içinde de açıkça sempatisanları bulunmasaydı, tazyike daha az önem vermek mümkün olabilirdi.»

The Daily Telegraph

TÜRKİYEDEKİ YENİ KUVVET

İngiltere'nin ve dünyanın en büyük gazetelerinden muhafazakâr Daily Telegraph'ın 10 Nisan 1962 tarihli sayısında Türkiye ile ilgili uzunca bir yazı çıktı. Yazar Anthony Monn, devrim ve Seçim sonrasının çeşitli olaylarını, Türkiye'nin karıştığı güçlükleri, reform ihtiyacını ve Beş Yıllık Plânı'na önüne çıkacak engelleri bahis konusu ettikten sonra, şöyle diyor:

«Son zamanlarda, hattâ son birkaç ay içinde gelişen bir olay da, yeni haftalık gazete YÖN gibi yayınlarda ifadesini bulan bir entelektüel sosyalizm cereyanının ortaya çıkması oldu. Hareket, şimdilik küçük fakat gitgide etkisini arttıran bir zümrenin içinde kalmaktadır ve bu zümre bugünün Türkiye'sinde, azçok, vaktiyle Londra İktisat Okulu'nun İngiltere'de oynadığı rolü yerine getirir gibidir.

Bu adamlardan bazıları siyasi bakımdan bağımsız, birçoğu da başında İnönü'nün bulunduğu Cumhuriyet Halk Partisi'nin sol kanadına mensup. Öyle anlaşıyor ki, gerek Cumhurbaşkanı Gürsel, gerek İnönü, bu gelişmeyi biraz şaşkınlıkla takip ediyorlar. İktisatla beslenen bu genç sosyalistlerin heyecanlarını ve fikirlerini değerlendirmek, aynı zamanda da onların Leninizm ve hattâ Titoizmle dolambaçlı yollarına kaymalarına yol açmamak nasıl mümkün olabilir?

Cumhurbaşkanı Gürsel benim sorularıma bir soruyla cevap verdi ve «sosyalizm hakkında siz ne düşünüyorsunuz?» diye sordu. İngiliz İşçi Partisi tarafından savunulan fikirlerin refaha erişmiş bir «proletarya»nın orta sınıfa katılmasıyla birlikte artık geride kaldığını kendisine söylediğim zaman, Gürsel, biraz da gıpta ile, «Türkiye'de böyle bir durumun olabilmesi için çok uzun bir zamanın geçmesi lâzım» dedi.

refah yolu

TASARRUFLARINI
ZİRAAT BANKASINDA
TOPLAYANLARA AÇIKTIR

ZİRAAT BANKASI

Uğur K.

(YÖN — 817)

YÖN

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

İmtiyaz sahibi ve mesul müdür: DOĞAN AVCIOĞLU

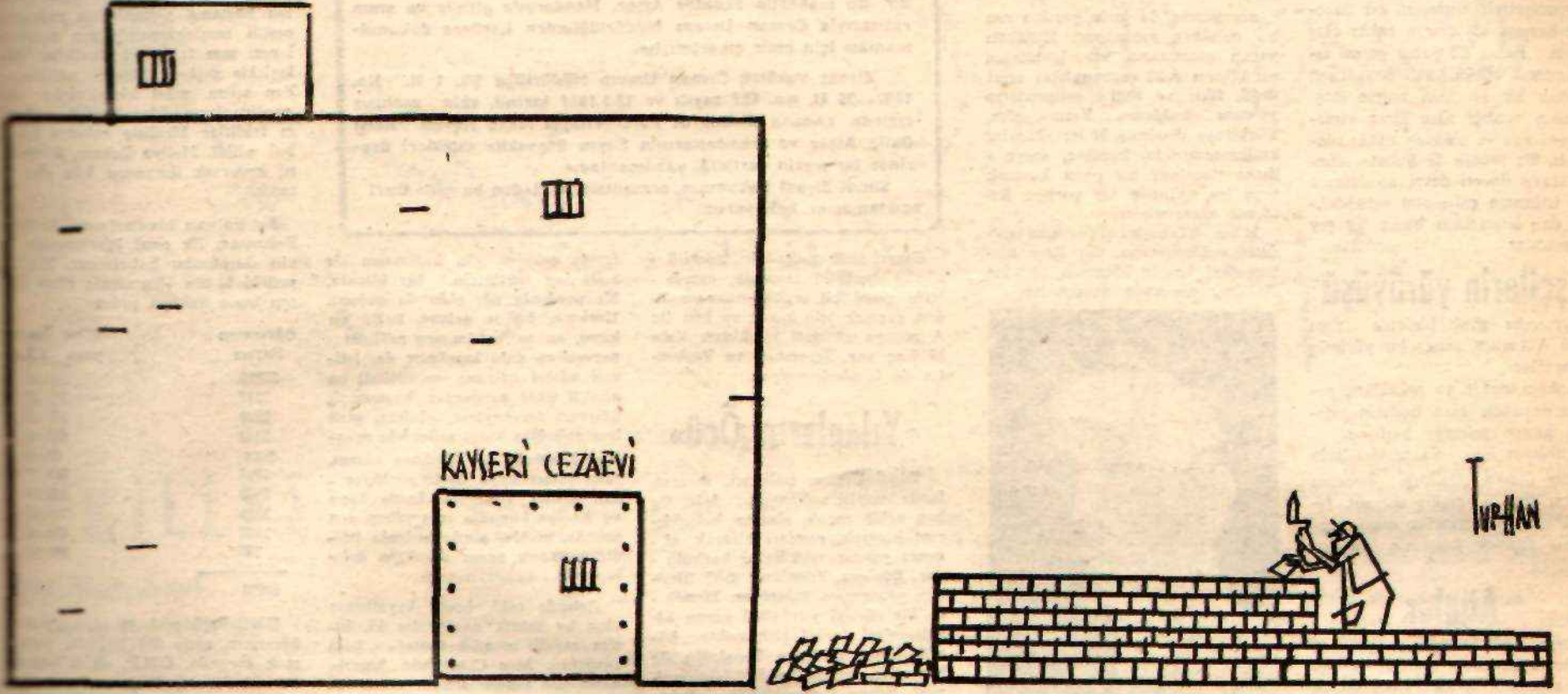
Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu, Mümtaz Soysal, Doğan Avcioğlu

(BASIN AHLAK YASASINA UYMAI TAHHÜT ETMİŞTİR)

İDAREHANE: BAKANLIKLAR — ANKARA, ATATÜRK BULVARI 137/8
Telefon: 12 72 88 ★ İstanbul Bürosu: Mollafenari sokağı 32 Cagaloglu, Posta kutusu: 512 — İstanbul, Telefon 229315 ★ Diziip basıldığı yer: VATAN Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş. — İSTANBUL

ABONE: Yıllığı (52 sayı) 50 T.L., altı aylığı (26 sayı) 25 T.L., üç aylık (13 sayı) 12:50 T.L.'dir. Öğretmen ve öğrencilere indirimli abone tarifi: Yıllık 40 T.L., altı aylık 20 T.L., üç aylık 10 T.L.'dir. Yurt dışı abonelerinde posta ücreti tutarında ilâve yapılır.

İLÂN: Beher sütunda santimetresi 25 T.L. dir. 1, 3, 4, 5 ve orta sayfalara ilân kabul edilmez. Renkli ilânlar özel tarife ve pazariğe tabidir. Devamlı çıkacak ilânlar için özel anlaşmalar yapılır. İlânlardan dolayı hiç bir mes'uliyet kabul olunmaz.

BAKİŞ

Hükûmet ne yapıyor?

Hükûmetin tutumu

Mecclisin iyi çalışmamasından, altı ayı sun'î meselelerle geçirmesinden şikâyetçiyiz. Çoğunluğun, Millî Birlik Hükûmeti ikrasını tasfiye etme gayesi içinde olduğunu görmekten üzüntülüz. Vergi kaçakçılığını kolaylaştırmaktan başka birde sağlayamayacak olan servet beyanının kaldırılması, geçmiş devirdeki hırsızlıkların aklı gibi meselelerin, Meclisten rahatça geçileceğini görmekten endişeliyiz. Ciddî düşüncelere karşı, milletvekillerinin gösterdikleri bilgisizlikten dertliyiz.

Çalışmaya başladığı günden bu yana Hükûmet ne yaptı acaba? Doğrusu merak ediyoruz. Aradan altı ay zaman geçti. Meclis bir iki ay sonra yaz tatiline girecek. Ama Hükûmet, Anayasamızın mecbur ettiği bir iki husus kuruluş kanununun dışında ciddi hiç bir tasarıyı Meclise getiremedi: Plânlı hızlı kalkınmanın ilk şartı olan vergi reformu nerede? Yıllardır üzerinde çalışılan Toprak Reformu Tasarısından ne haber? Mesken ve Kira Kanunları gelecek mi? Geçenlerde dâvası ne oldu? İktisadî Devlet Teşebbüslerinin yeniden teşkilatlandırılmasıyla ilgili tasarı niçin bekler? Çalışma Bakanının ısrarlarına rağmen, Grev Kanunu Tasarısı hâlâ neden geciktirilir?

Hükûmetten ciddi kanun tasarıları gelmesince Meclis ne yapar? Vaktini elbette milletvekillerinden gelen, giderleri arttırıcı bir meclislik «seçmene selâm» teklifleri ile geçirebilir. Ancak Hükûmetler ciddi olmalı ki, Meclisten de tasarıları varsa ciddileşebilsin.

Çalışma, 22 Şubat'tan hemen sonra Hükûmet, Maliye Bakanlığında 6 aydır haris bekleyen vergi tasarılarını derhal Meclise getirmemekte, büyük bir psikolojik hâta işlenmiştir. Plânın yürütülmesi için zarurî olan ve o havada kolayca kanunlaşabilecek tasarılar, bugün Meclisten geçirmek hayaldir. Hükûmetin ihmalî yüzünden büyük bir servet kaçırılmaktadır. Baskın vergi tasarıları, Hükûmet, 22 Şubat affını bile, 23 Şubat'ta Meclise getirmek basiretini gösterebilmiş, bu sebepten siyasî bir buhran ortaya çıkmıştır! Bu, izahı mümkün olmayan bir gerçektir.

Hükûmet neyle uğraşıyor? Af dedikodularıyla mı? Parti işleriyle mi, partizanlara ses dağıtmakla mı? Bilemiyoruz.

Hükûmet, ilk günlerde niyetlendiği kesme kesme gösterişini bile, kendi eliyle gülmeye başlamıştır. Kırmızı plâka saltanatında

bir değişiklik yoktur. Bakanların çoğu, ilk günlerdeki kararlarını anıtarak, bakanlık ödeneklerini almaktadır. Daha önemlisi, vatandaş, şikâyetçi olduğu lüks ve israf manzarasının her gün yeni örneklerini görmektedir. Muhalefet yıllarında iktidarın lüks ve israfını en büyük propaganda konusu yapan CHP'ye mensup bakanların, bugün sırtlarında smokinleri, ellerinde viski kadehleri ziyafetten ziyafete dolaşmalarından millet hoşlanmıyor. Bu sözleri bugün demagogik bulup dudak bükülenler, bu demagogiyi kendilerinin yarattığını unutmamalıdır. Çünkü muhalifler, israf manzarası değişmedikçe, milletin fedakârlık istiyemeyeceklerini akıllarından çıkarmamalıdır.

Bakanların tutumu

Henüz ciddi meselelere el atmamış olan Hükûmet plânlı gidişe ayak uyduracak bir bünyeye de sahip gözükmemektedir. Bakanların davranışları ciddiyyetten uzaktır: Milletvekilleri ve senatörlere, masraf arttırıcı kanun tekliflerinden kaçınmaları için rica mektupları gönderdikten hemen bir gün sonra Maliye Bakanı, her halde Adalet Bakanı arkadaşını üzmemek için olacak masraf arttırıcı bir teklifin aleyhinde şiddetle vaziyet almaz, susar otururuz. Hükûmet politikasının da, yazılan mektubun da ne değeri olur? Maliye Bakanının yapması gereken savunmayı, bir milletvekili yaparsa, Maliye Bakanının bakanlığı nerede kalır? Bir bakan, bir taraftan «vergi alacağım» derken, öbür taraftan lüksümüz vergi indirimlerine girerirse, nasıl ciddiye alınır? Bakan olana kadar, vergilerin budanmasının en hararetli şampiyonluğunu yapan bir insana, Mecliste yeni vergileri nasıl inandırıcı bir şekilde savunabilir? Nitekim Maliye Bakanı tâviz tasarıları getirdiği halde, bunları bile Meclisten ve komisyondan geçirememiş, her seferinde yenilmiştir. Bütçe Komisyonunda devamlı olarak görüşlerini kabul ettiremeyen bir Maliye Bakanı istifa etmek için ne bekler, bilemeyiz.

İstese de, istemese de ikinci bir başbakan durumunda bulunan Devlet Bakanı Feyzioğlu, Maliye Bakanının, dolayısıyla Hükûmetin devamlı yenilgileri karşısından neden kürsüye çıkıp, Hükûmetin görüşünü savunmaz, anlamak mümkün değildir. Devlet Bakanı şimdiye kadar, Doğuda açlığın önlenmesi gibi, hep alkış toplayacak kanunlar-

da söz aldı. Nazik meselelerde Meclisi göğüslemekten dikkatle kaçındı, perde arkasında kalmayı tercih etti. Bu tutum, Hükûmetin işini kolaylaştırmamaktadır.

Öbür bakanların davranışları da ümit verici değildir: Bakanlar Kurulunca kabul edilen 1962 plânı ile, İktisadî Devlet Teşebbüslerinin zararlarının önlenmesi kararlaştırıldığı halde, bir Sanayi Bakanı, zararına elektrik enerjisi satmaya devam olacağını iftiharla açıklayabilmektedir. Bir Ulaştırma Bakanı, 40 milyon lirayı bulan şehir içi vapur seferlerinin zararını azaltıcı tedbirleri gönül rahatlığı ile reddedebilmektedir. Bir Tekel Bakanı, Devlet para sıkıntısı çekerken tekeli maddeleri fiyatlarının ucuzlatılacağından sevinçle söz edebilmektedir. Başbakan istediği kadar, «Devlet gelirlerini arttıramazsak, plânı yürütemeyiz» diye haykırırsa, bakanlar, tam bir sorumsuzluk içinde, Devlet gelirlerini azaltıcı yolda siyasî yatırımlar yapabilmektedir.

Bakanlar, 1962 plânının tavsiyelerini çoktan unutmuşlardır: Programda, zarar eden uzak hatlardaki dış uçak seferlerinin kaldırılması istendiği halde, Ulaştırma Bakanı jet uçakları almaktan söz açabilmektedir. Basın-Yayın ve Turizm Bakanı, Plânlama Teşkilâtından habersiz, televizyon kurma sevdasına kapılabilmektedir. Sanayi Bakanlığı, Plânlama Teşkilâtının menfi tavsiyelerine rağmen, binek otomobili imâl ederek hayalinde ısrar edebilmektedir. Bir Maliye Bakanı, «Plâncılar, plân yapmakla uğraşsınlar, vergi işine karışmasınlar» diyebilmektedir.

İhtilâlcî Türkiye

Ne kalkınma, ne de plân bu davranışlarla bağdaşmaz. Böyle bir Hükûmetin kalkınma için gerekli iç imkânları sağlayabilmesi ve plânlı gidişe ayak uydurabilmesi, mucizelere ihtiyâç gösterecektir. Mucize devirleri de çoktan kapanmıştır. Dış yardım ise, büyük önemine rağmen teferruattır.

Başbakan istediği kadar «Bakanlarım! ne güzel anlaşıyorum, ne ahenkli çalışıyorum» desin, durum değişmeyecektir. Kabine ve ayrı ayrı bakanlar, meseleler, imkânlar ve çözüm yolları hakkında toplu bir görüşe, sosyal uyanışı anlayacak sa-

zıya ve Meclisi ikna edecek güce sahip olmadıkça, Bakanlar Kurulunda kardeş kardeş sohbet etmek, memleketi, şiddetlenme istidadı gösteren sosyal ve ekonomik kavgalardan kurtaramayacaktır.

Bakanlar isterlerse birbirlerinin can düşmanı olsunlar, fakat halka yönelmiş hızlı kalkınmaya ve plânlı gidişe ayak uydurmayı öğrensinler. Birbirleriyle değil, halkçı kalkınma plânlarıyla kardeşane geçinmeyi beceresinler. Önemli olan budur.

Ağır şartlar içinde bulunan Türkiye'de, krali idare devri artık kapanmıştır. Eskiden idarecilerin kardeş kardeş geçinmesi veya bir takım saray entrikalarıyla mutlu azınlığın idare edilebilir hale getirilmesi ve böylece dengenin sağlanması kâfi idi. Nüfus pek az artıyordu. Halktan gelen talep yoktu.

Halbuki, idarecileri değişmese bile, bugün Türkiye değişmiştir. Türkiye, 1945'ten beri henüz tamamiyle farkında olmadığımız, üç ihtilâl tanımıştır. Bir defa, nüfus, 1945'ten itibaren görülmemiş ölçüde, çoğalmıştır. Nüfus ihtilâli şehirlerde sayıyı hızla artan ve yavaş yavaş düşünmesini öğrenen bir proleterya yaratmaktadır. Mucizevi şekilde hızlı kalkınmayı verebilsen bile, Devlet plânlama Teşkilâtının incelemelerinin de gösterdiği gibi, şehirlerde işsiz sayısı geniş ölçüde artacaktır.

İkinci ihtilâl genel oydur. Sayıca hızla çoğalan Türk halkı, artık talep etmeyi öğrenmiştir. Daha yüksek bir hayat seviyesine erişmeyi, bir hak olarak istemektedir. Üçüncü ihtilâl ise, dünyaya açılmamızdır. Dış dünyaya açılış, mukayese imkânı vererek, daha iyi bir hayat seviyesine ulaşma isteklerini şiddetlendirmekte ve krali idareyi temelinden sarsmaktadır.

Böyle bir Türkiye, artık uzun zaman krali metodlarla ve sun'î sarmaşdolaşlarla idare edilemez. Koalisyonu kuvvetlendirme toplantıları ve yuvarlak masa hazırlıkları teferruattır. Kurtuluş, gerçek bir halk idaresiyle, yani sosyal adalet içinde hızlı kalkınmayı halk ile beraber gerçekleştirecek bir kadro ile mümkündür. Bunun ötesi, millete artık bıkınlık veren sun'î saray oyunlarıdır.

Doğan Avcioğlu

22 Şubat affı

22 Şubat günü Meclis bombası. Fakat 22 Şubat affının Meclisten geçirilmesi, bütün gayretlere rağmen zaman akı ve çatlak seslerin yükselmesine yol açtı. Bu konuda, 22 Şubat gecesi bütün mevcudiyetle toplanan bir Meclisin herşeyi söyleme hakkı olabildi. Fakat 22 Şubat affını 27 Mayıs öncesi devri hortlatmak için istismara çalışanlar tutundukları dalı kesmekten başka bir şey yapmadılar.

İşçilerin yürüyüşü

Perşembe günü binlerce yapı işçisi Ankara'da sessiz bir yürüyüş yapacaklar. Ankara cadde ve sokakları, perşembe gününde olan işçilerin yığılma hâline gelmeye başlıyor. Hükümet ise, Kayseridekilerin affının ortaya çıkardığı buhranı çözüm yolu aramakla meşgul. İşsizlik için bir yuvarlak masa toplantısı yapmak kimsenin aklına gelmiyor.

Ağalar

Sürgündeki 55 Ağa da yakında yerlerine dönecek. Ağalar, el konan topraklarını da kurtarmanın yolunu buldu. Bütçe Komisyonunun da kabul edilen teklife göre, ağaların müsadere edilen toprakları, bazı şartlarla geri verilecek. 27 Mayıs'ı koruma kanunu çıkartanlar, 27 Mayıs'ın yaptıklarını tasfiye için yarış ediyorlar.

Vergi Raporu

Vergi sistemimiz hakkında bir rapor vermek için memleketimize gelen, Prof. Kaldor, raporunu tamamladı ve Türkiye'den ayrıldı. Rapor şimdi Hükümette. Hükümetin bu rapordan ne dereceye kadar faydalanacağını doğrusu merak ediyoruz. Rapor açıklanır, hiç değilse halk effarı ondan faydalanabilir. Ağır rejim idarecilerinin, sır sayılacak hiç bir tarafı olmayan bu raporu açıklamasını merakla bekliyoruz.

Toprak Reformu

Toprak Reformu, Ankara Maarif Kolejine de girdi. Kolejde «Ziya Gökalp» derneğinin tertiplediği açık oturum, reformun hararetle taraftarı bulunan bir dinleyici kalesinin huzurunda yapıldı. Prof. Aydın Yalın harig, oturuma katılanlar köklü bir toprak reformunun zaruri olduğu hususunda birleştiler.

Senatör Ahmet Yıldız, reformun siyasi, iktisadi ve sosyal yönlerini belirten güzel bir konuşma yaptı. «Ben bir toprak ağasındayım diye sözlerine başlayan Ziraat Fakültesi asistanlarından Yahya Kanbolat ise, memleketimizde büyük bir toprak adaletsizliği olduğunu belirtti ve ağaları daha da nüfuzu ve zengin yapacak olan ziraat reformu fikrine şiddetle çıktı. Doğan Avcıoğlu ise, bu hükümetin gerçek bir toprak reformu yapamayacağını, fakat topraksız köylülerin, Fransız ihtilali sırasında olduğu gibi, bu reformu kendilerinin gerçekleştireceğini ileri sürdü.

NATO Yardımı

Önümüzdeki günlerde NATO Bakanlar Konseyi Atina'da toplanacak ve Türkiye'ye yardım meselesini konuşacak. Memleketimizde incelemeler yapan NATO Heyetinin müsabet bir rapor vermesi ve Türkiye'ye yardım verilmesini tavsiye etmesi, ümitleri artırıyor.

Atina'da işler iyi giderse, bir «Türkiye Kulübü» kurulacak ve bu kulüp, 5 yıllık kalkınma planının dış finansman ihtiyacını karşılayacak. Bununla beraber, İngiltere yardım işinde pek hevesli değil. Türkiye'ye uzun vadede, özel bir yardım yapılmasını istemiyor.

Başka bir güçlük rejimin istikrarıdır. Batılı dostlar politik gelişmelerimize fazla güvenle bakmıyorlar. Fakat yine de Atina toplantısının müsbet sonuçlanmasını beklemek lazım.

14'ler

Bir gazete, 14'lerle yapılan son bir mülakatı yayımlıyor. Mülakatı yapan gazetecinin vardığı hüküm şu: «Onarı ruhi çaprazlıkları eserleri değil, fikri ve ilmi çalışmaların yolcusu buldum». Yazara göre, Türkiye'ye dönünce 14'ler «İzmi kullanamamakla, beraber, sosyallizme yönelmiş bir parti kurmak veya bu eğilimde bir partiye katılmak kararındalar.

14'ler, Türkiye'nin liderliğini şiddetle reddediyorlar. Bir lider göstermeleri ısrarla istenince, 14'ler Kabibay üzerinde duruyorlar.

Orhan Kabibay

147'ler döndü

147'lerin tamamının üniversiteye döndüğü, M.B.K.'nin tasarrufunu bugüne kadar tamamen haksız sayan çevrelerde dahi tereddütler yarattı. Üniversite, kendi kendine tasfiye yapabileceğini iddia et - mek zorunda.

Üniversite 27 Mayıs'tan beri prestijinden kaybeden müesseseler arasında. Tasfiyeden kaçış, eskiler ve yeniler arasında Tıp Fakültesinde başlayan çocukça koltuk çekişmesi Üniversite'ye zarar veriyor. Bu böyle giderse, çok daha büyük çapta bir tasfiyenin gerekeceğini, Üniversite kendiliğinden hazırlanmış olacak.

Sermayedarlarımız

YÖN'ün çıkışıyla paniğe kapılan büyük sermaye, YÖN'le uğraşmakta devam ediyor. Bu eski devir hasretlileri, 6 milyon liralık sosyalizme mücadele fonu için para topluyorlar. Fona para veren her tüccar, iki tüccarın daha fona katılmasını sağlamakla meşgul. Bu kimseler de, aynı şekilde iki kişiyi buluyorlar. Tıpkı «Saadet zinciri» mektuplarının yayılmasında olduğu gibi.

Büyük sermaye için 6 milyon lira toplamak zor değil. Zor olan, yerin üstüne çıkmayan faaliyetlerin dışında, paranın verimli bir şekil - de kullanılması. Özellikle yayımlanmış teatril olabilecek kiralık kalemler bulmak kolay olmayacak.

Söylendiğine göre, batmak üzere bulunan gazetelerini, kurtarmak için, Ahmet Emin Yalman'a önemli bir yardım yapıyorlar. Yalman, bu yardım karşılığında «Hayır» kuvvetlerinin yanında yer alacak ve Sosyalist «Şer» kuvvetlerine var yansın edecek. Tabii ki Üniversitelerden de kiralık kalemler araştırılacak. İlân yoluyla gazetelere baskı yapılacak. Bunlar faaliyetlerin görünüş ve pek önemli olmayan tarafları. Fakat bir YÖN için 6 milyon gözden çıkarılan büyük sermayenin faaliyetlerinin nerelere kadar uzanacağı bilinemez. Bildiğimiz YÖN'ün, bu mücadelede çok daha kuvvetli olarak çıkacağı.

Menderes'in Gizli Emri!

Adana Senatörü Galip Afşar'ın «orman kaatili» olduğunu üç hafta önce yazmıştık. Üç haftadır Senatörün cevap vermesini bekliyoruz, fakat Senatör susuyor. Zira Senatör, Orman Kanununun 19 uncu maddesini uygulamıyorkan, ormanları keçilere poşek çekiren adamdır. Bu maksatla Senatör Afşar, Menderes'e gitmiş ve onun vasıtasıyla Orman Umum Müdürlüğünden keçilere dokunulmaması için emir çıkartmıştır.

Ziraat Vekâleti Orman Umum Müdürlüğü Şb. 1 H. No. 1002—35 U. No. 587 sayılı ve 12.3.1957 tarihli, zâta mahsus emirde, «Adana Demokrat Parti Vilâyet İdare Heyeti Reisi Galip Afşar ve arkadaşlarının Sayın Başvekil'e dilekleri üzerine bu emrin verildiği yazılmaktadır.

Şimdi Ziraat Bakanının, ormanlara kasteden bu gizli emri açıklamasını bekliyoruz.

Sosyalizmle mücadele teşebbüsünün öncülleri arasında, gazete - lerin genel bir sağlık muayenesinden geçmek için karısı ve kızı ile Avrupa'ya gittiğini yazdıkları Vehbi Keç var. Ezacıbaşı ve Taşkent'in de isimleri geçiyor.

«Yılanların Öcü»

Topaloğlunun polisleri, sinemalarda usayış sağlamaktan âciz. Üç beş cahil çocuk, sinema koltuklarını keserek, camları kırarak, sinema salonu sahiplerini korkutuyor. Böylece Yılanların Öcü filmi - nin oynanması önleniyor. Efendi - ce bir gösteri yürüyüşü yapan öğretmenleri tevkif ettirmekte büyük başarı gösteren Topaloğlu, üç beş cahil çocuğa haddini bildiremiyor! Bütün yapabildiği, Fakir Baykurt'un, filmi gösterdiği Cebeci sinemasına gitmesini önlemek. Onu, polislerle karakola götürmek. Bir 28 Nisan günü Türkiye'de neler görüyoruz!

Bu arada, ne tarz bir milliyetçi olduğunu okuyucularımızın artık yakından bildiği Dr. Tevetioğlu, Başkan Gürsele bir açık mektup yazarak, Yılanların Öcü'nün kültür Bolşevizmi yaptığını ileri sürüyor! Film görenler ise, «Ne var - mış bu filmde» deyip sinemadan çıkıyor.

Bu komünistlik iddiaları artık bıkkınlık verdi. Mazist kirli üç beş adam, gerçek vatandaşları Komünistlikle suçlayıp duruyor - lar.

Cumhuriyetin Övnet Fehmi Başkut, bu iftira kampanyasının iç yüzünü nefis bir fıkra ile ortaya koydu. Fıkra, «Cumhuriyet gazetesi Komünist, Cumhuriyet okumayın» ikazıyla karşılaşan bir okuyucunun şikâyeti dolayısıyla yazılmış. Okuyucunun, «Cumhuriyet okuma» diye zâta verdiği cevap çok hoş: «Bana hak. Ben ömrüm boyunca bu gazeteyi okudum. Babam da anam da Cumhuriyet okuyucuları idiler. Çocukum da aynı gazeteyi okuyacak. Eğer dediğin doğru ise, hiç şüphe etme sülâlece biz de Komünistiz. Daha ötesi var mı bunun? Haydi şimdi çek arabam!»

Cevat Fehminin fikrasi şöyle devam ediyor:

«28 Nisanı yıldönümü geldi ya, arkasından da 27 Mayıs yıldönümü yazıyor... Malum gazetelerde memleketin komünizm tehlikesinin arttığından bahseden makaleler fazlasıyla başladı. Meshur taktiklerin şeması bir sadakatle tathika devam ediyorlar.

Milli Mücadele ve sonrası kapsayan Atatürk devrini hatırlıyorum. Bu memlekette o zaman da elbet bugünkü gibi komünist - ler vardı. Hem galiba adedce fazla ve hiç şüphe yok ki çok daha hareketli idiler. Partiler, dernek - ler, gizli cemiyetler, yer altı teşkilâtı kurmaya çalışıyorlar, yakalanıyorlar, muhakeme ediliyorlardı. Evet o zaman da komünistler vardı. Yok olan komünizm korkusu idi. Bunların âdeti farkında değildik. Bugün ise ortada faşistler görülüyor, her nevi gerici - ler görülüyor, bütün siyasi mezheplerin mensupları görülüyor, yazın - görülenler, hiç değilse mazideki kadar görülüyorlar, komünistler... Buna mukabil, bütün memleketi bir komünizm korkusuyla sarıms buluyoruz. Hepimiz de - şet içinde, komünizmi ve komünistleri düşünerek tıtır titiyoruz.

Eyyr neden mi? Çünkü bizde komünizm artık nazıların başka

tarafa çekmek için kullanılan bir hokkabaz taktiğinin, bir hilenin, bir perdenin adı oldu da ondan... Korkma, önüne gelene, hehâ en koyu, en su katılmamış milliyet - perverlere dahi komünist de, içtimai adalet istiyene, memleketi ba - günkü ilkel şartlardan kurtarmak istiyene, derebeylere, ağalara, şeyh - lere soflara karşı mücadele açanlara komünist de. Korkma, canım, sana kimse neye böyle söylüyor - sun demez, rastgele kızıla boyu ve herkes bununla meşgulken sen arkada, geride, perde ardında iste - diğin oyunu oyna, dilediğin dolabı çevir...

Aslında eski, basit, hayallemiş olan bu taktik neyliliymi ki, bizim zavallı memleketimizde hâlâ revaçta... Mac Charty'nin Amerika'da pek çabuk pazara çıkan ip - liklerini biz aldık, onlarla kendi başımıza çorap örüyoruz. Bundan en büyük faydasını yine biz gör - mekteyiz ve ileride şüphe yok ki, daha fazlasını da göreceğiz.

Cevat Fehmi Başkut

Sevimli bir başyazar

Bir gazetenin bilgisi terbiyesi - nin seviyesini aşmıyan başyazarı, YÖN'ün «Medis, herşeyin üstün - dedir» Sloganının Anayasaya uy - gun düşünmediğini yazmasına iç - er - lenmiş.

Aynı zamanda milletvekili de olan bu başyazar, çamur bir üslupla YÖN'ü savcıha jurnal ediyor! Başyazarın çamurlarına sürtün - meden, Anayasayı bilmiyen bu milletvekili başyazara biraz Ana - yasa ders verelim: Yeni Anayasa - ya göre, Meclis herşeyin üstünde değildir. Meclis, yasama göreviyle sınırlıdır. Meclis, Anayasa organ - larından biridir. Meclisin, Anaya - sayı aykırı tasarruflarının, Ana - yasa mahkemesi tarafından iptali dahi bunu açıkça göstermektedir. 1924 Anayasası için bir dereceye kadar doğru sayılabilecek olan «Medis, herşeyin üstündedir» sö - zü, 1961 Anayasası için doğru de - ğildir. Kurucu Meclis Anayasa Komisyonu sözcüsü Turan Gü - neş, bu hususta şöyle diyor: «Ya - sana göreviyle vazifelendirilmiş bir organda vazife gören şahıs - ın, biz milli iradenin mümessili - yiz gibi, Anayasaların romantik çağından kalma bir takım sözlerle

vatanın haklarını ve toplumun menfaatlerini ayaklar altına alma - nın ne gibi neticeler doğurduğu - nu 27 mayısta gördük.

Öğretmenler

Hükümetin masrafları arttırmak - tan kaçınma gayretlerine rağmen, çeşitli meslek gruplarının maaş - larına zam teklifleri Meclisten ko - laylıkla geçiyor. Meclis, polisler - den sonra, zabıt kâtiplerinin ve gardiyanların ödeneklerini arttır - cı teklifler Mecliste rahatça ka - bul edildi. Maliye Bakanı, bütçe - ni korumak ihtiyacını bile duy - madi.

Bu ihtiyacı hissetmiyen Maliye Bakanına, ilk okul öğretmenleri - nin durumunu hatırlatınız. Türki - yedeki 70 bin öğretmenin eline ge - çen maaş miktarı şudur:

Öğretmen Sayısı	Elbise geçen para (T.L.)
37919	303.31
7517	347.47
7323	391.63
5108	427.97
2678	471.91
1765	560.27
2520	642.59
3280	730.91
1600	855.49
225	959.97

69935

Görüldüğü gibi, 40 bine yakın öğretmen ayda 300 lira ile yetin - mek zorunda. C.H.P. seçim beyan - namesinde de, Turhan Feyzaloğlu - nun ısrarıyla, öğretmenlere ödenek verileceği fikri yer almıştı. Polis ve gardiyanlar içine böyle bir va - at yoktu. Hatırlatınız.

Öğretmenler gibi devlet hizme - tindeki doktorların durumu da çok kötü. 20 yıla yakın bir tahsil devre - si geçiren doktorların 3—400 lira aylıkla çalıştırılması düşünülemez.

Çalışanlar Partisi

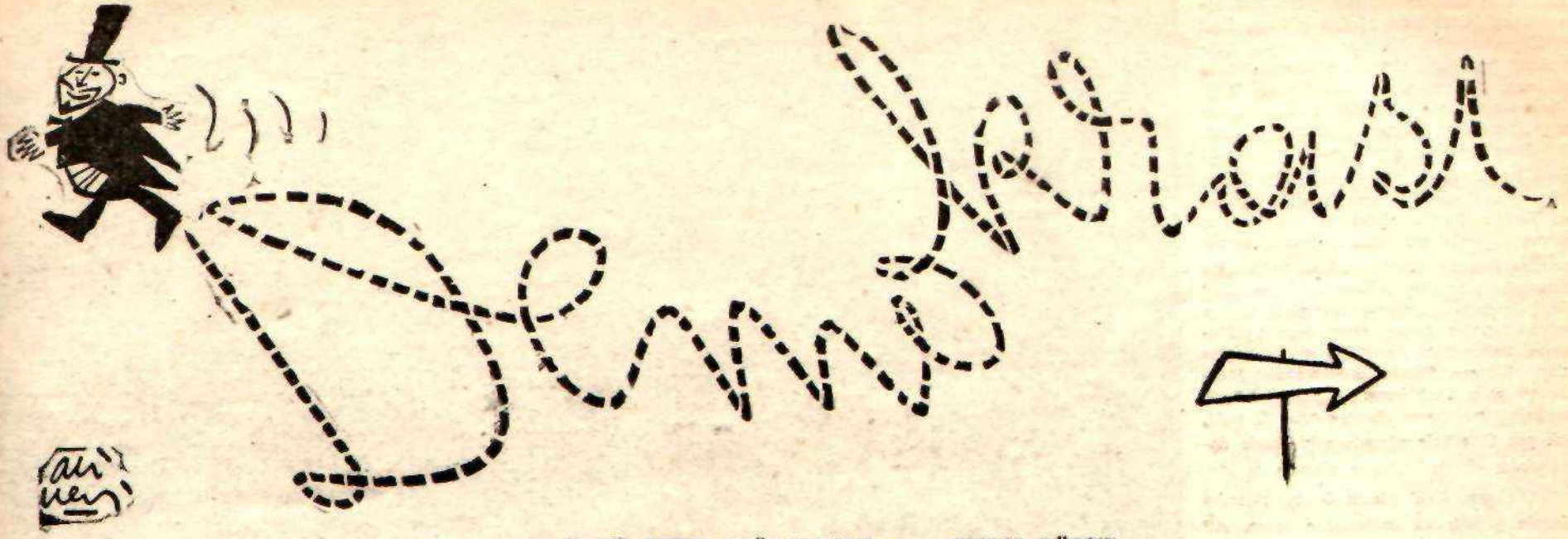
Türkiye Çalışanlar Partisi'nin kuruluş hazırlıkları geçen hafta da devam etti. Şimdiki hâlde, parti programının ve bunun başına konacak olan başlangıç kısmının ikinci görüşmesi bitirilmiştir. Şim - di, bunlar, resmi bir davetname ile birlikte İstanbul'daki Türkiye İçi Partisine ve Ankara'daki Sos - yalist Parti'ye gönderilecek ve programı, yayımlanmadan önce bir de bu teşekküllerle temsili - leriyle birlikte gözden geçirilmesi sağlanacaktır. Böylece, bir fikir birliğinin doğması ve müşterek zeminin bulunması limit edilme - ktedir. Her iki teşekkilden de iste - yenlerin katılmasıyla hareketin ilk anlardan itibaren kuvvetli ge - kilde doğabilmesi isteniyor. Fakat esas gaye, bu teşekküllerin birleş - tirilmesi olmalıdır. Şimdiki hâlde, Çalışanlar Partisinin karşılaşılabi - leceği en büyük tehlike, gerçek sos - yalist düşüncede olan kimseler ye - rine, parti saflarının sosyalizm mo - dasından faydalanmak isteyen açık gözlerle doldurulması tehlikesidir. Bunu önlemek için, harekette müteakibet durumunda bulunan sendika liderlerinin çok dikkatli davranmaları gerekmektedir.

İkinci tehlike aceleciliktir. Ace - lecilik, çok uzak bir partinin doğ - masına yol açarak, hayal kırıklığı yaratabilir. Zaten, çalışanların lehine işlemektedir. Bu sebeple, aceleyle lüzum yoktur.

Erbaa çarpışması

Erbaada halk jandarma karako - lunu basıyor. Halk ve karakol ara - nda saatlerce çarpışma oluyor. İki taraftan da yaralılar var.

Olay son derece önemli. En bü - yük hakaretliler karşısında bile isyan etmiyen, devlet otoritesinin önünde boyununu bükken Anadolu halkı, karakola yürüyor. Halkı ç - leden çıkartan büyük sebepler ol - mah, görünen sebep, genç bir Er - baalının karakolda dövülerek öl - dürüldüğüdür. s a n ı l m a s ı . Fakat görüldüğü gibi, sebeplerle yetinmeyip olayın derinliklerine inmemeli. Erbaa karakoluna hücum, önemli bir olay.

«BUGÜNKÜ GİDİŞ DEĞİŞMELİDİR» — CEMAL GÜRSEL—

MİLLET

Gençlikten ihtar!

28 Nisan 1962, tam 2 yıl önceki gibi, «Nereye gidiyoruz» diye soran içi dolu bir gençlik buldu.

Halbuki, polis kurşunları altında istenen hak ve hürriyetleri sıralayan bir Anayasa ortadaydı. Hükümetin başında, saygı ve güven veren tarihî şahsiyet İnönü vardı. Rejim, daha ilk günlerini yaşıyordu. Aradan 6 ay bile geçmemişti... Buna rağmen gençlik gidişten emin değildi. Üzgünlü, öfkeliydi.

Bu hayal kırıklığını, 28 Nisan 1960 ta, iki bacağından birini Beyazıt meydanında burakan Hüseyin Onur, şu sözlerle belirtti: «Of yüreğim yanıyor Emeksizim, Nednim, Kalmazım. Yüreğim yanıyor! Af istiyorlar, huzur istiyorlar. Ağalar saltanatı istiyorlar. Biliyorum, kemikleriniz sızıyor. Siz bunun için mi can vermişsiniz yigit kardeşlerim.»

Evet, İnönüye rağmen, iktidardaki insanların vatan sathından görünüşü budur. Sanki iktidar, Merihten gelmiş, 1962 Türkiye'sinin meselelerinden habersiz yaratıkların elindedir. Bu adamlar, gençliğe kurşun sıkanların affını, bütün bir milletin ilk meselesi olarak görece kadar miyopturlar. Bu insanlar, artan işsizliğin, fakirliğin, topraksızlığın, evsizliğin ve adaletsizliğin farkında değillerdir. Ancak Merihli yaratıkların gösterebilecekleri bir fütursuzluk içinde, bir ağalar saltanatını yaşatmaya çalışıyorlar.

Manzara alabildiğine sun'î, 1962 Türkiye'sinin meselelerinden alabildiğine uzaktır.

28 Nisan, bu manzaranın yarattığı gerginlik içinde kutlandı. Hüseyin Onur «Bugün yine o günlük kadar bedbaht ve üzüntülüğüz. Fakat o günlük kadar mücadeleye azimliyiz» diyordu...

Tepemizdeki ağalar, 28 Nisan ihtarını acaba anlayabilecekler mi?

Başkandan ihtar!

28 Nisan günü ikinci ihtar, Devlet Başkanından geldi. Gürsel Paşa, Floryada gazetecilerle konuştu. Gürsel Paşanın sözlerinin daha önceden kalemle alınmış olması, konuşmanın önemli arttırdı...

Paşanın konuşması, herhalde çeşitli tartışmalara yol açacaktır. Bir Cumhurbaşkanının bu tarz konuşmaya hakkı olmadığı

da çok daha yumuşak bir üslupla bu görüşü destekledi.

Koalisyonun iki kanadını uzlaştırma toplantısının ilk günü daha çok usul meseleleriyle geçti. Neticede üç komisyon kurulması kararlaştırıldı. Asil ciddi konuşmalar hafta içinde yapılacaktır.

Konuşmaların zeminini, Devlet Başkanı Gürsel'in çok tesiri yapan sert çıkışı teşkil etti. Basın—Yayın Bakanı Kâmuran Ev-

Ankara'da yapılan 29 Nisan töreninden görü nüş..

ileri sürülecektir. Bununla beraber, Gürsel'in konuşmasının, bir çevrenin görüşlerini aksettirdiği ortadadır: «Meclis toplanalı 6 ay olduğu halde, memleketin binbir meselesinden daha birini dahi ciddi olarak ele almış değildir. Elbette bu, çıkar yol sayılmaz. Ya bütün olaylar aklın gösterdiği bir yola girecek, yahut başka çareler aranacaktır. Bu karmakarışıklık yapıcı değildir ve bu tahripçi idare ilâhiyeye devam edemez.»

Anayasanın bekçisi Cumhurbaşkanından gelen ihtar, serttir...

KOALİSYON

Üçüncü balayı

Düşman kardeşler'i uzlaştırma toplantısı, haftanın ilk günü 25 CHP. leri geleni ile 21 AP. idarecisi arasında çok yumuşak bir hava içinde başladı. İnönü, Gümüşpala'ya verdiği muhtıradan söz açarak, koalisyonun işlenmesinin, iki parti arasında daha sıkı ve dostane işbirliği ihtiyacı gösterdiğini belirtti. Başbakan, özellikle plânın AP. tarafından desteklenmesi lüzumu üzerinde durdu. Fırtınalardan sonra sükûnete kavuşan Gümüşpala ise, memleket menfaatlerinin parti menfaatlerinin üstünde olduğunu söyleyerek koalisyonu sağlam temellere oturtmak için gereken iyi niyetin ve fedakârlığın esirgenmeyeceğini açıkladı. Cumhurbaşkanı Gürsel'in sert çıkışı, Gümüşpala'yı daha yumuşak yapmış, Louis komplekslerinden şimdilik uzaklaştırmıştı. Hava, bir yakınlaşma için elverişliydi.

Balayı toplantısının üslup itibarıyla en sert çıkışını Emin Paksüt yaptı. Fakat o da «Koalisyon bugünkü haliyle yürümez. Açıkça her şeyi ortaya dökelim. Anlaşmazlıklar çözülsün» demekten öteye gitmedi. Muhtemel dış yardımların sihirli câzibesıyla ilimserliğini kazanan Feyzioğlu

liyaoglu, zihinleri işgal eden bu meseleyi açığa vurdu. Fakat bu gündem dışı mesele üzerinde alenen müzakere uygun görülmedi. Bununla beraber, koalisyonun her iki kanadının da hoşuna gitmeyen beklenilmedik çıkış, düşüncelere ve konuşmalara tesir etti. Başkan Gürsel'in tesadüfi olmayan sert beyanı, Birinci Ordu Kumandanı Cemal Tural ile uzun uzun konuşması, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Nâsir Zeytinoglu'nun eski MBK'cılarının tutumu, Alican'ın tasvipkâr konuşması zihinleri kurcaladı durdu. Bu istifhamlar, uzlaşma toplantısının daha sâkin bir hava içinde geçmesini kolaylaştırdı. AP'liler, CHP'lilerden çok daha büyük bir tehallükle İsmet Paşaya olan hayranlıklarını belirtmeye dikkat ettiler. Koalisyonun ne kadar süreceği kestirilemeyen yeni bir balayı devresi başlamıştı. Halbuki geçen hafta koalisyon barometresi, tam bir fırtına işareti veriyordu.

İnönü ve Erim

Nitekim Perşembe günü Başbakan İnönü Grupta, Koalisyonun geçirildiği sarsıntılara işaret ederek, «Bu böyle devam edemez» dedi. Sonra ilâve etti, «Bugünkü hali ile koalisyonun devamı mümkün değildir.»

CHP Genel Başkanının bu sözleri ertesi günlük Ulus Gazetesinin en büyük puntoları ile ilân edildi. Zaten resmî gazete gibi çıkmaya alışmış olan Ulus'a son günlerde bir hal âriz olmuş, bir hacinlik gelmişti. Nitekim bir gün önceki Ulus başlığında da, gene aynı kara harfler, «CHP Meclisi terketti» şeklindeydi. Cumartesi günlük Ulus'un başlığı ise, «Koalisyon gaye değil, vasıta» diye ilân ediyor, hemen biraz altında da, «CHP Anayasanın ihlâline göz yummayacak» başlığı yer alıyordu. Anlaşılan 27 Mayıs öncesi ısınan havalarla beraber işler de kızışıyordu.

Ne var ki, başka bir çıkar yol bulamayan İnönü, haftanın sonunda, bütün tâviz vermez görünüşüne rağmen, bir takım tâvizler vererek ve bunu gözlerden saklamaya çalışarak koalisyonu yaşatma çabasına devam etti.

İnönü'nün ilk tepesini attıran davranış, AP Genel Başkanı Gümüşpala'nın kendisini XVI. Louis'e benzetmesi oldu. Nitekim Başbakan o kadar kızdı ki, Cumhuriyet Senatosu Başbakanının verdiği bir kokteyde, AP liderlerinden birine, «sizi bırakacağımı» dedi. Fakat İnönü'yü aslı kızdıran karşısına, Nihat Erim veya Kasım Gülek'in çıkarılmak istenmesiydi. İnönü'nün, kara listesine aldığı bu iki politikacıyı hiç affedemediği biliniyordu. Mecliste İnönü'ye karşı olan CHP'liler ile AP, YTP ve CKMP'lilerin ise ikide birde bu iki politikacıdan birinin adını ciddi veya gayri ciddi ortaya sürdükleri gözden kaçmıyordu. Doğrusu, Erim ve Gülek de beyanat ve davranışları ile fırsatları kaçırmak istemediklerini gösteriyorlardı. Erim'in, Devlet Başkanı Gürsel ile olan dostane münasebetleri Gürsel — İnönü anlaşmazlığı da gözönünde tutulunca, Erim'in başbakanlığı söylentilerini kuvvetlendirirdi.

İnönü, Salı günü Bakanlar Kurulu toplantısına, bu hava içinde geldi. Başbakanlık- rân çekilmek istediğini bakanlarına, bu arada AP'li bakanlara da açıkladı. «Bu şartlar altında koalisyonu devam etmeye imkân yok» diyordu. Ne var ki, o gün İnönü'nün bu sert çıkışı, CHP'lilerden çok AP'li bakanları telaşlandırdı. Hatta bunlardan biri, «Efendim, ikide bir Nihat Erim diyorlar, inanm ki böyle birşey yok. Ben, Nihat böyle de konuştum, Paşanın karşısına asla çıkmayı düşünmem şeklinde konuşuyor» dedi. İnönü, AP'li bakanlardan, kendi partileri içinde de ciddi bir huzursuzluğun başladığı ve Gümüşpala'nın asla tasvip edilemediği garantisini aldıktan sonra bir daha istifa lâftı etmedi.

Perşembenin gelişi...

Koalisyonun mütead buhranlardan bir yenisine sürüklenmesi için, Salıdan sonra çok fazla zaman geçmedi. Çarşamba günü, Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik toplantısı vardı. Gündemde, bazı eski bakanlar hakkında Meclis soruşturması açılmasıyla ilgili komisyon raporları bulunuyordu. Müzakere oldukça sâkin bir hava içinde başladı. Esat Budakoğlu hakkındaki bir rapor okundu, itiraz görmeden kabul edildi. Meclisin hukukçu üyelerinden kurulmuş beşerli iki komisyondan birincisi, Budakoğlu hakkında Meclis soruşturması açılmasına mahal olmadığı yolunda oybirliği ile karar vermişti. Meclis Genel Kurulu karara uydu. Sonra Sıtkı Yırcalı'ya ait bir komisyon raporu da aynı muameleye tabi tutuldu. Derken sıra gene sâbık bakanlardan Samet Ağaoğlu'nun hayli kabarık dosyalarından birine geldi. 1 numaralı Meclis soruşturma Komisyonu, Budakoğlu ve Yırcalı'nınkinin aksine, Ağaoğlu'nun dosyaları hakkında Meclis Soruşturması açılması kararı almıştı. Komisyon, AP, YTP ve CKMP milletvekilleri vardı. Komisyonun sözcüsü Muammer Erten ise bir CHP milletvekiliydi ve hâkimlikten Parlamente'ye gelmişti. Biraz önce, Meclis soruşturması açılmasına yolunda Komisyonun aldığı karara uyan ve ellerini hep birlikte kaldıran Senatörler ve Milletvekilleri, sıra, Meclis Soruşturması açılması yolundaki bir tezkereye gelince, altında kendi arkadaşlarının da im-

Cumhurbaşkanı Gürsel

zasi olmasına rağmen, komisyon kararının aleyhine oy kullanmakta beis görmediler. İşte bu hal, CHP'ileri çileden çıkardı. Eski MBK üyeleri olan Tabii Senatörler de haklı olarak Ağaoğlu gibi yolsuzlukları mahkeme hükmüne bağlanmış birisinin, AP ve YTP lilerle bir kısım CKMP'liler tarafından korunmak istemesi karşısında çileden çıktılar. DP devri artıklarının çoğunlukta olduğu üç parti komisyonun oybirliğiyle aldığı kararı hiçe sayarak sanki bir nevi işbirliği yapmıştı. Türkiye Büyük Millet Meclisi böylece, Samet Ağaoğlu'nun hakkında Meclis Soruşturması açılması talebini reddediyordu. Bu durumdan tehevüre kapılan bir kısım CHP liler, sigara paketlerine davranıp, koridorun yolunu tuttular. Onları gören diğer CHP'iler ve derken Tabii Senatörler de dışarı çıktılar. Böylece, Türkiye Büyük Millet Meclisi bir anda CHP'lilerin ve Tabii Senato üyelerinin boykotuna uğramış oldu. O anda, pek çok CHP'linin ağzında aynı cümle doluyordu: «Böyle koalisyon olmaz»

O akşam, CHP Meclis Grubu Yönetim Kurulu yaptığı bir toplantıdan sonra, AP ve YTP Meclis Gruplarını, Anayasanın sarıh hükmüne rağmen daha önceden bir beşirli konuda karar almakla suçlandıran bir bildiri yayınladı. Tabii Senatörler de aynı şekilde bir bildiri yayınlamaya Meclisteki çoğunluğu teşkil eden DP artıklarına şiddetle çıktılar. Koalisyon bir buhran daha atlatıyordu.

Aynı akşam toplanan CHP Merkez İdare Kurulu ise, bir akşam önceden koalisyonundan çekilme kararı aldığını, tansidik gazeteciler vasıtası ile etrafa duyuruyordu. Öztürk ve Kemal Beyazıt, şahsi dostları

CHP. ve AP. idarecileri «Koalisyonu kurtar ma» görüşmelerinin ilk gününde masa başın da...

olan bir takım gazetecilerle yaptıkları telefon konuşmalarında, «Merkez İdare Kurulu olarak karar verdik, yarın toplanacak olan Grup toplantısına koalisyonundan çekilme kararımızı götüreceğiz, bu iş böyle yürümez» diyorlardı. Maksat, blöf AP yetkililerine göstermekti. Nitekim, ertesi sabah, Meclis koridorlarında boy gösteren bir takım AP'ilerin son derece yumuşak halleri dikkatli

çektii. CHP'nin gerçekten koalisyonundan çekilebileceği endişesi, AP yöneticilerini ür-kütümüstü. CHP'lilerin ve Tabii Senatörlerin ithamlarını ertesi gün sadece YTP'liler, sertçe bir bildiri ile cevaplandırdı. Onlar, «Önceden Grup kararı alan biz değiliz, biz vildanlarımıza göre oy kullandık, önceden Grup kararı alanlar CHP'lilerdir, dolayısı ile Anayasayı çiğneyen de onlar, bu Meclisi topluca terk etmelerinden belli» diyorlar-du.

İnönü tenkit ediliyor!

CHP Senato ve Meclis Grupları Perşembe günü sabahı saat onda toplandı. İlk sözü Genel Başkan İnönü aldı. İnönü daha baştan, Grubuna hâkim olmak için gerekli parolayı ortaya attı: «Arkadaşlar bütün sorumluluk kendi üzerlerindeymiş gibi ve kendi teklifi kabul edilecekmiş gibi neticelerini önceden hesaplayarak konuşunlar.»

Genel Başkanın bu ikazına rağmen, daha sonra söz alan hatipler içinde ölçülü, -tabii İnönü'ye göre ölçülü- kaçırınların sayısı hiç de az olmadı. Üstelik, bu arada yapılan konuşmalarda, sabah iki kişi, öğleden sonra da bir kişi İnönü'yü oldukça sert bir şekilde tenkit etmekten de geri kalmadılar. Sabah oturumunda konuşanlardan Artvin Senatörü Fehmi Alparslan, «İsmet Paşa tavizet bir politika gütmekte, tarihî şahsiyetini düşünmektedir. Paşanın CHP'nin kadertyle oynamaya hakkı yoktur» dedi. Alparslan, askerî idareyi asla arzu etmediğini, böyle iken bile, gereksiz bir politika güden ortaklarla işbirliği yapmaktan ise, askerî bir diktatörlük idaresini tercih edeceğini de belirtmekten geri kalmadı. Muğla milletvekili Turhan Şahin ise, «Memleketin kaderi, İsmet Paşanın iki dudacağın arasında değildir, yeni yetişen nesiller memleket dâvalarına sahip çıkmıştır. Ama Türkiye bugün anarşik bir manzara arz etmektedir» dedi. Fehmi Alparslan yaptığı konuşmada, CHP'lilere bel ki de farkında olmadan en esaslı ikazı da yapmış, «Silâhlı Kuvvetlerde artık yavaş yavaş (sizde iş yok) fikri gelişmektedir» demiştir.

Öğleden sonra söz alan hatiplerden Şükrü Koç ise şunları söyledi: «Bugünkü çekliyle zayıf hükümetli bir koalisyon devam ederse, ekonomik ve sosyal krizler şiddetlenecektir. Bunun ağırlaşması hâlinde, yeni ihtilaller gelecektir. Hem bu seferki ihtilâl, 27 Mayıs'a benzemeyecektir. Aç, ıstız halk yığınlarının manevî desteğiyle başlayacak bir ihtilâl, CHP'yi kudretsiz bir iktidarın başında bulmamalıdır. Yeni hükümet, sosyal ve ekonomik reformları derhal ele almalıdır. İsmet İnönü, şimdiye kadar birçok tarihî fırsatı kaçırmış, zamanı israf etmiştir. Hususiyte tedafül metodlarla çalışmak zorunda kalmış, başarısızlığının başlıca sebebi olmuştur.»

İnönü, kendi grubunda, kendi partisinin milletvekili olan bu genç adamı ilk defa görüyormuş gibi baktıktan sonra, yanında oturan Ordu milletvekili Ferda Güley'e eğilip, Koç'un adının ne olduğunu sormuş, sonra da kürsüdeki genç hatibe soruları olacağını söylemişti. Nitekim Koç kürsüde iken, İnönü, Güley'in aracılığı ile, genç milletvekilinin tedafül metodları ve kaçırılan fırsatları

açıklamasını istedi. Koç'un cevabı şu oldu: «CHP memleketin kaderine ve meselelerine sahip çıkacak yerde, AP ile lüzumsuz çekişmelere başlamıştır. Başbakan, memleketin dikkatini kalkınma meselelerine çekmekte geç kalmıştır. Nitekim 5 yıllık plân hakkında yaptığı güzel konuşma, basının ve halk efkârının dikkatini çekmemiştir. Af yargıralarının alıp yürüdüğü bir devrede, ekonomik kalkınma işini sahneye koyamayan başbakan, nihayet Gümüşpala ile faydanz bir polemige girmiş ve böylece kalkınma hareketi tebebbüsünden ricat etmiştir. Oysaki 22 Şubat sonrası devrede, 5 yıllık kalkınma ve reform tedbirleri, Meclisten kolaylıkla geçebilirdi. Bunlar kaçırılmış fırsatlardır.»

Koç, konuşmasını bitirip yerine döner iken İnönü onun ceketinden tutup, «zeki bir milletvekilsin, memnun oldum» demişti. Sözlere ile tatmin edemediği Şükrü Koç'u iltifatı ile tatmin etmek istiyordu. Bu arada, Nihat Erim ve Turgut Göle yan yana, Kasım Gülek bir başka yerde, mütebessim konuşmaları takip ediyorlardı. O gün Grupta tam otuz hatip söz aldı. Bunların içinde koalisyonundan hemen çekilelim, hayır karışmadakilere son bir şans verelim diyenler oldu. Bu arada Edirne Milletvekillerinden Fahir Girtilioğlu da, koalisyonda kalma fikrini savunurken istemeyerek ve farkında olmayarak İnönü'nün kalbini kıldı. Girtilioğlu, «Koalisyonda kalmakta fayda vardır, başka türlü İnönü söz sahibi olamazdı!» diyordu.

İnönü, konuşmasını oldukça geç bir saatte yaptı. Ayrıca yayınladığımız bu konuşma, bir şeyi ortaya koydu. İnönü ümitsizdi. Koalisyonun bu şartlar altında yürümeyeceğini nihayet görmüştü. Ancak, başka çıkar yol da bulamadığı için, kör-topal da olsa koalisyonu devam ettirmenin yollarını aramayı daha uygun buluyordu.

Koalisyon değil koordinasyon

Perşembe günkü CHP ortak grupları toplantısında konuşanlardan Esat Mahmut Karakurt, AP ile yapılan koalisyon konusunda, «Dün öğrendik ki, biz bir koalisyonda değil, aleyhimize hazırlanmış bir koordinasyondayız» demişti. Bir başka hatip ise, AP'li iktidar ortaklarını, «şerefsiz siyaset kundakçılığı» ile suçlandırıyordu. AP'iler bütün bunlara rağmen, İnönü'süz bir iktidarın kendileri için çok tehlikeli olacağını anlamış gibi, aşağıdan aldıkları aliyorlardı. AP yöneticileri, CHP yetkililerini gördükçe, İnönü'nün koalisyonundan çekilmesinin memleketin yüksek menfaatleri ile asla bağdaşamayacağını, bunun için kendilerinin gerekli bütün fedakârlıkları yapmaya hazır olduklarını belirtiyorlardı.

CHP idarecileri de, aslında koalisyonun devamına taraftardılar. Nitekim Merkez İdare Kurulu toplantısında ortaya atılan YTP — CHP koalisyonu fikri hiç itibar görmedi. Eski «hürriyetçilere» karşı CHP de duyulan hissi uzaklık, koltukların yeniden paylaşılmasının yaratacağı güçlükler de eklenince, konunun uzun uzun görüşülmesine lüzum kalmadı. Halbuki AP'nin mutedille-

İlhan Selçuk

Bu da bir taktik ama...

Başımıza bir «Yirminci Yüzyıllıklar» çıktı şimdi. Bu yirminci Yüzyıllıklar diyorlar ki : — Bu sosyalizm dediğiniz Ondokuzuncu Yüzyıldan kalma modası geçmiş fikirler... Biz Yirminci Yüzyılda yaşıyoruz.

Eh... Bu da bir düşünlüş... Pek ciddi sayılmasa bile bazı kimseler bu fikri benimsemekte serbesttirler elbet. Ve Batıda, Doğuda sosyalizmin çeşitli görünümleri 1950'den bu yana dünya haritasını kaplarken sosyalizmin modası geçmiş bir akın olduğunu ileri sürmek mantığa aykırı gelse bile, bazı kimselerin menfaatlarına uygun görünebilir.

Biliyorsunuz bizde bu lâf vaktiyle aforoz edilmişti. Hem de bizzat bizim Yirminci Yüzyıllıklar tarafından aforoz edilmişti.

— Sosyalizmi.. dedi mi biri, bizimkiler şimdiki gibi kibar kibar: — Canım bunun da modası geçti ama!.. diye işi örtbas etmeğe çalışmazlardı... Bilâkis:

— Vay vatan haini, vay muzır mah-lûk!.. diye yaygarayı koparırlar, üstüne üstüne yitürlerdi.

27 Mayıs devrimi bu inkârı kaldırmıştır. Askerler sosyalizmin gerçek anlamında kötü bir şey olmadığını bir ihtilâl kabul ettirdiler Yirminci Yüzyıllıklara... Cemal Paşa daha devrimin ilk günlerinde bile:

— Bize bir sosyalist partisi lazım... demişti.

Üstelik ihtilâlciler, profesörleri Ankara da toplayıp:

— Bize bir Anayasa hazırlayın!.. dedikleri zaman adamlar kâğıdı kalemi ellerine alıp yazmağa başladılar:

— Sosyal hukuk devleti... Sosyal adalet... Sosyal güvenlik... Sosyal hak-lar...

Önce şaşırdılar bizim Yirminci Yüzyıllıklar... Ömürlerinde ilk defa işittikleri şeylerdi bunlar:

— Ne oluyoruz yahu? Demirperde Anayasası mı bu?... gibi lâflar ettiler.

Ama eski silâh aşınmıştı artık... Bu suretle Ondokuzuncu Yüzyılın modası geçmiş fikirleri Türkiye'ye bir ihtilâl girmiş oldu. Yirminci Yüzyıllıklarımız da ilk defa bu fikirleri şaşkınlıkla karşıladılar, ama zaman geçince toparlanmağa başladılar kendilerini... Gel zaman git zaman şimdi nerede bir «sos.» lâfı geçse çok bilmiş bir eda ile burun kıvrıp:

— Canım bunlar geçen yüzyıldan kalma fikirler... diye yazıyorlar.

Eh... bu da bir taktik sayılır. Bir çeşit bilgi görülmek politikası... İnsanların akıl erdiremedikleri konuları küçümsemek gayretleri yeni bir taktik sayılmaz. Ve memleketin hali müsait olsa bir diyecek yok! Ama koskoca Anadolu-da yüzlerce yıl öncesini andıran bir Ortaçağ düzeni devam ederken her türlü memleket dâvasına ve gerçeklerine sırt çevirip yalnız İsmet Paşa ile Pala Paşa arasındaki bir karışık politika havuzunda şaşkın ördek gibi define aramak biraz da ayıp kaçıyor doğrusu... Neymiş önemli olan ve yeni olan:

«— Pala Paşa bugünlük gözleğünün camını hafifçe kırılmış yeşil mendiliyle silerek İsmet Paşaya doğru kırk-beş derece beş saniye eğildi... Burunun ucu sıkıntından terlemişti. «Kazandınız Paşam» dedi. Son kelimesini söylerken saat tam dokuz kırk dakika on salise geçiyordu. İsmet Paşa'nın yeni başarısını artık en tarafsız çevreler bile tasdik ederlerdi!..»

Bu gibi Yirminci Yüzyıllık yazıların bazan çok tatlı bir okunuşu oluyor. Ama on senedir öylesine dalmışız ki bu dedikoduya arada Ondokuzuncu Yüzyıl fikirleri kaynamış...

Aman dokunmayın da halk biraz öğrensin şu Ondokuzuncu Yüzyıl fikirlerini... Bilindiği gibi biz on beş yıldan beri Yirminci Yüzyıl politikasını tatbik edip bir asır birden atladığımızdan arada boşluk kalmış.

27 Mayısta düşüldüğümüz işte bu boş-luktur.

Başbakan koalisyonundan ümitsiz...

İNÖNÜ'NÜN CUMHURİYET HALK PARTİSİ GRUBUNDA YAPTIĞI KONUŞMA

Sayın arkadaşlar,

Uzun bir oturum yaptınız. İyi şeyler söylediniz. Ben de fikirlerimi söylemek için söz aldım. Koalisyonun kısaca tarihi şudur: Devlet başkanı, kimseye bir şey sormadan, hükümet teşkilî işini bize vermiştir. Hakikatte bu vazifeyi biz kendimiz istemedik. Bir bakıma seçimler CHP'nin karşısında bulunan partiler tarafından kazanılmış bulunuyordu. Fakat hiç kimse hükümeti kuramıyordu. Çeşitli saf halar arzettikten sonra, karşıımızdakilerin en kalabalık olanı ile karma bir hükümet kurduk. AP, koalisyona kolay girmedi. Hatta zorlandılar bu işe Gruplarının aksi kararına rağmen Merkez İdare Heyeti kararı ile katıldılar. Karma bir hükümetin kurulması memleketteki sert ve gergin havayı oldukça yumuşatmıştır. Dışarıda da bize itibar sağlamıştır. Hükümet iş başına geldikten sonra bizi takdir etmişlerdir. Bu hava içinde mâli ve ekonomik meselelere cesaretle el atmaya başladık. AP kanadı bu devre bizimle aynı ruh içinde çalışmıştır. Bu devre taviz verdikimiz söylendi. Hakikatte biz taviz vermedik. Af meselesi seçim devresinde onların başlıca konusu olmuştur. Bu sebeple zaman zaman AP kanadındaki bakanlar ve milletvekilleri çeşitli çevrelerin baskısı altında tutularak af işini taze tutmaya çalıştılar.

Öyle bir zaman geldi ki AP müfritlerin tesir sahasına girdi. Bakanlarına olan baskı şiddetlendi. Bunun neticesi olarak CHP'yi yıpratmak ve hükümeti iş yapamaz hale getirmek yoluna girdiler. Liderleri de son zamanlardaki hareketleriyle bu yolda olduğunu gösterdi. Kendilerine hem hükümette olmanın imkânlarından faydalanmanın, hem de muhalefetteymiş gibi hareket etmenin doğru olmadığını defalarla hatırlatmak zorunda kaldık.

22 Şubat hâdiseleri bazı ifrat unsurlarının tatmin edilmemiş arzularının tezahürü idi. Yüksek Kumanda mevkilerinde bulunan vatansever arkadaşlarımız, memleket menfaatlarının birinci planda düşünülmesi gerektiğini ve münferit olaylarla parlamento düzeninin bozulmaması gerektiği fikrini benimsediler. Aslında ordu 2 yıldır siyasetin içinde bulunuyordu. 22 Şubat sonundaki zamanın çoğunu bu durumu düzetmek ve ordumuzu, şerefli vazifelerine iade etmek işinde harcadık.

AP, partizan bir idare vasatından doğmuştu. 22 Şubat sonu ordu müdahalesi endişesi kalkınca, yanlış bir istikamete saplandılar. Bilhassa Merkez İdare Heyetleri partizan bir tutuma airdi. Genel merkezçileri, bakanları

ve mebusları adeta kontrol altında tutmaya başladılar. Bakanları baskıya tahammül edemez bir hale geldi. Elleriindeki basın ile geniş bir kampanya açtılar. Neticede af meselesini birinci plâna çıkardılar. Bilhassa seyahatten dönüşte bu konuda şikâyetleri şiddetlendi. İktidar partisi olmanın eski usulle istismarının mümkün olamayışı onları oldukça güç durumlara düşürüyordu. CHP'yi yıpratma gayreti de buradan çıkmaktadır.

22 Şubat olaylarına katılan subayların affı orduya emniyet getirecektir. Ordu mecbur edilmedikçe politikaya girmez. Bu hep böyle olmuştur. Ama parlamento hayatı sonu-

na kadar dejenere edilemez. Bu yola girilirse, netice ne olur, şimdiden riyaî bir kat'i yetle kestirilemez.

Arkadaşlar, koalisyonundan çekilmeyi teklif ediyorsunuz. Bu çok kolaydır. Karar verimiz biter. Ancak bundan sonraki durumun da muhakemesini yapmak gerektir. Biz ayrılırsak kendi aralarında birleşebilirler mi? Bunda ne nisbette muvaffak olurlar bilemem. Koalisyonda bulunmanın mahzurlarından bahsettiniz. Doğrudur. Bu mahzurları giderme çarelerini de aramak lazımdır. Kesin bir netice alacağımızı sanmıyorum. Bu böyle de gidemez. Karşıımızdakiler de bunu biliyorlar mı? Onlar, böyle kritik bir devrede bizim koalisyonundan çekilmek suretiyle bir buhrana sebebiyet vereceğimizi ummamaktadırlar. Onlar için Af başlıca meseledir. Bizim konumuz devleti ayakta tutmaktır. Aftan sonra Koalisyonun çözülmesini isteyebilirler. Fakat memleket vahim buhranlara sürüklenebilir. Sık sık «İşler niye düzelmiyor» diye şikâyet ediyorlar. Biz buğdayını daha dışarıdan getirmeye mecbur, bozuk bir maliye ve asil fecisi, düzenin bozukluğunun farkında olmayan bir iktidar devraldık. Herşeyin 5 ayda

düzelmesini isteyenler bu durumu hesaplamıyorlar.

Şimdi durum budur. Neticeye varmamız lazımdır. Yetki verirsiniz koalisyonun dürüst işlemesi şartile devam çarelerini arar karara bağlarız. Önemli üç konuda anlayışa varmak lazım geliyor. Af meselesinde her üç parti bir olmuştur. Sanki ortada yalnız İsmet İnönü vardır ve o af istememektedir gibi bir hava yaratmaya çalışıyorlar. Bu konuda halk oyunu ve hükümet programını hesaplayarak bir neticeye varılacaktır. Benden «Zaman tayin et» diyorlar. Zaman tayin edilmesi ve bunu şimdiden ilân etmek mümkün değildir. İstesek de zaman tayini bizim elimizde değildir. Bir şey söylendimi yapılmak lazımdır. Böyle bir zaman tayininde pek çok ihtimalleri hesaba katmak gerektir. Af meselesi dışında anlayış beraberliğine varılması gereken iki önemli nokta vardır. Bunların birisi partizan idareden kaçınmaktır. CHP aleyhine olarak hükümeti kullanmak istiyorlar. Liderleri ve Merkez heyetleri Bakanları nı serbest bırakmamaktadır. Bunu önlemek için tedbir bulmalıdır.

İkincisi Kalkınma plânı meselesidir. Plân yaptık. Dışarıdan yardım istiyoruz. Bu 5 yıllık bir mahrumiyet demektir. Bunu millete severek kabul ettirmek oldukça zordur. 2 yıl sabredersek, ümitler ufukta belirir. Ama bu noktada anlaşmak gerekir. Bunu yapabilirler mi? Hiç olmazsa hükümet kanadındaki bu işi anlaması lazımdır. Senede 10 milyarlık yatırım yapacağız. Bunun 1/3 veya 1/4 ni dışarıdan alacağız, şöyle böyle yılda 7 milyarını içeriden biz bulacağız. Bu parayı azamî tasarruf ve vergi ile teminden başka yol yoktur. Bütçeyi 1.5 milyar açıkla ele aldık. Kapattık bu açığı. Fakat geçen yıldan 800 milyonluk bir açık devrettik. Durum bu iken siyasî partiler, masraf kanunu getirmede birbirleriyle yarış halindedirler.

Arkadaşlar, sizlere çok önemli bulduğumuz üç noktayı, kendi zaviyemden açıklamaya çalıştım. Tasvip ederseniz, bu mihver etrafında bir tebliğ yayınlarsınız. Koalisyonun devamı için bu üç noktayı esas müzakere konusu yaparız. Şunu açıkça belirtiyim ki koalisyonu kurtarma ümidi kuvvetli değildir. Amma samimiyetimizi ve memleketin içinde bulunduğu şartları ortaya koyarak bir son gayret daha harcarız. Bütün gözler grubumuzdadır. Bu itibarla, serinkanlılıkla, sükûnetle hareket etmemiz gerekiyor.

İNÖNÜ, 26 NİSAN 1962

riyle takviye edilmiş ve müfritleri AP'ye gitmiş bir YTP ile yapılacak koalisyon, hiç değilse bugünkü koalisyonun anormal görünüşüne son verebilecekti. Ayrıca, YTP'yi eritemek yerine kuvvetlendirmek ve AP karşısında bir denge unsuru olarak kullanmak, CHP için avantajlıydı. Fakat hissi tepkiler, bu yönü, kapadı ve koalisyonu yaşatma fikri hâkim oldu.

CHP'nin muhalefe geçmesi fikri ise, teşkilâtın dağılmasını ve İnönü'nün daha fazla yıpranmasını önlemek bakımından cazip sayılırdı, böyle bir durumda rejimin çökmesi ihtimali vardı. Sonra Cumhurbaşkanı Gürsel'in başkanlığı Erim'e teklif etmesi ve onun bazı CHP milletvekillerini de peşinden sürüklemesi düşüncesi CHP ile gelenlerin çoğunu ürktüyordu. Bu sebeple, muhalefete geçiş fikri de ciddi olarak ele alınmadı.

Hırsızların affı

CHP

İllerin işlerini boşaltıp rahatlatmaları, AP'ilerin ise her şeye eyvallah ettikleri o perşembe-den sonra, koalisyonu yaşatabilmek için CHP Grup Yönetim ve Merkez Yönetim Kurulları ortak toplantılar yapıp şartlar hazırlarken Cuma gününe girildi. O gün, bir hafta önce az daha koalisyonun hayatına mal olacak olan 22 Şubatçıların affı ile ilgili tasarı Adalet Komisyonunda görüşülecekti. Komisyon o gün, 14 kişi ile güçlükle çoğunluk sağladı. Bir kısım AP'li ve YTP li komisyon üyeleri, kendilerince pek netameli olan 22 Şubatçıların affı tasarısına mecbur

kalıp da oy vermemek için komisyona gelmemişlerdi. AP ve YTP grupları daha önceden bu tasarıya müsbet oy vermeyi kararlaştırdıklarından, komisyona gelen üyeler, dört maddelik tasarıyı hemen hiç müzakere ettiler. Oylamada on dört el birden kalktı. Ne var ki, sıra imzaya geldiğinde, 20 kişilik Adalet Komisyonu üyelerinden sadece sekiz kişi bulunabildi ve tasarı bu sekiz kişinin imzası ile komisyondan geçmiş olarak Meclise sevk edildi. Komisyondaki oylama sırasında ellerini kaldırdıkları halde sonradan imza atmaya yanaşmayan AP ve YTP milletvekilleri şunlardı: Burhan Arat, Naci Güray, Nihat Diler, Esat Kemal Aybar, Mustafa Uyar.

Bu hal dahi gösteriyordu ki, 22 Şubatçıların affı Meclisten geçerken çoğunluk güçlükle sağlanacaktı. Zaten pek çok AP ve YTP milletvekili yöneticilerinin aldığı karara rağmen, bu tasarıya oy vermeyeceklerini ifade de fayda umuyorlardı. Nitekim tasarı Milli Savunma Komisyonundan geçerken de, AP'iler ve YTP'iler sıvıymayı tercih etmişlerdi. Ama, koalisyonun ciddiyetine güvenilmez bir ortaklık olduğu, Adalet Komisyonunun asıl bundan sonraki davranışında ortaya çıktı.

Komisyon gündeminde, 22 Şubatçıların affı tasarısından sonra, Diyarbakır milletvekili Alp Doğan Şen ve arkadaşları tarafından verilmiş bir kanun teklifi vardı. Kanun teklifi, 113 sayılı kanunun üçüncü maddesinde «M» bendinin değiştirilmesi ve daha önce çıkmış af sumulü dışında kalmış «görevlerini kötüye kullanmış» yüksek dereceli memurların da affedilmesi yolundaydı. Hükümet bu teklife karşı cephe almaya neden-se lüzum görmemiş, hattâ benimsenmişti. Ne var ki, Komisyonun o günlük toplantısında, Komisyonun CHP'li üyeleri tam bir eshabı

keyf uykusuna yatmışlardı. Bunun için de, YTP'li Sadık Perinçek, AP'li Mazhar Arıkan ve ilk teklifin sahibi Alp Doğan Şen, komisyonda, başka bir değişiklikte istedikleri, 113 sayılı kanunun üçüncü fıkrasındaki «C» ve «L» bendlerinin de af sumulüne dahil edilmesini ileri sürdüler. Taktik sarıhtı. Af konusunun içine Milli Korunma ile alakalı suçlar ve Milli Birlik İdaresinin 1 sayılı kanunun 6 Maddesi gereğince af dışında bırakılan, düşük Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Bakanlar Kurulu üyelerinin de teklif sumulüne alınması isteniyordu. 27 Mayıs'ın bekçileri olmaları gereken CHP'iler o sırada komisyon yerine aşağıdaki kahvehanede bulunmayı tercih ettiklerinden, teklifin karşısına sadece Komisyonda Hükümet adına hazır bulunan Ceza İşleri Genel Müdürü Melih Ezgü çıkmak zorunda kaldı. Milli Korunma suçlarının da affın sumulü içine alınmasına belki hükümet katılabildi ama, bakanların da karışmasına, Yüksek Adalet Divanında karara bağlanmış, Kromit, Vinileks gibi bazı davaların da af sumulüne girmesine birşey diyemezdi. İtirazını beyan etti. Beyan etti ama, memurdu, komisyonda oy hakkı yoktu. AP ve YTP oyları ile teklifler birleştirilerek kabul edildi. Böylece düşük iktidar mensuplarının hırsızlıklarının da affı gerçekleştirilmek isteniyordu.

CHP'iler ancak ertesi gün oynanan oyunun farkına vardılar, teklifin Meclisten geçmesi halinde koalisyondan çekilme tehditlerini ileri sürdüler ama, bu silâh da kullanıla kullanıla çaptan düşmeye başlamıştı.

Böylece, Cuma sabahı azıcık yatmış olan koalisyon buhranı, Cumartesi sabahı yeni bir krizle karşı karşıya kalmış oldu. Gerçi bu arada, AP ve CHP'nin idareci maslahatçı yöneticileri, «Koalisyonu Yaşatma Komiteleri» kurmak liderlerin arasını bulmak gibi palyatif tedbirler peşindeydiler. Aynı gün Başbakan İnönü, sabahın Cankaya'ya giderek Gürsel'i ziyaret etmiş, öğleden sonra ise Meclise gelerek, başta Gümüşpala olmak üzere parti liderlerini kabule başlamıştı. Bir hafta önce karşılaştığı bir kokteyilde görmemezlikten geldiği ve elini sıkmadığı Gümüşpala ile karşı karşıya bir masada oturan İnönü'nün durumu da, doğrusunu söylemek gerekirse, oldukça güçlü.

İnönü'nün liderlerle yaptığı görüşmeler, yeni bir Yuvarlak Masanın ilk temasıydı. Başbakan, önümüzdeki hafta içinde af konusunda ve koalisyonun yaşaması konusunda dört parti liderinin bir yuvarlak masa başında oturması ve konuşması fikrini benimsenmişti. Bu arada ortak iktidarın iki kanadının Merkez Yönetim ve Grup Yönetim Kurulları da kendi aralarında konuşmalar yapacaklar, koalisyonu devam ettirebilmek yollarını arayacaklar, yeni esaslara bağlayacaklardı.

Geride kalan kışkocaman bir haftanın özeti çıkarmak gerekirse bunu bir cümlede yapmak mümkündü. Memleket binbir ıktı-sadı ve sosyal dert içinde kıvrılır iken parti liderleri ve hükümet sadece bir hafta daha havanda su dövmüştü ve havanda su dövmekte kararlıydılar. Hepsini bu kadar.

Şimdi çaresizlik içinde, koalisyonun yeni esasları tesbit edilecek. Hem de, kâğıt üzerinde anlaşmalar yapmanın bir işe yarayacağına ve koalisyonun iyileşme istidadı göstereceğine hiç kimse inanmadığı halde, bir sürü gevezelikle zaman geçirilecek. Gümüşpala'nın hükümette vazife almasıyla, işlerin düzelinebileceği hayalleriyle avunulacak. Koalisyon, artık kaptanaz bir gemi gibidir. Olayların üstüne çıkmasını beceremiyen insanlar, olaylar tarafından sürüklenmeye rıza göstermişlerdir. Böylece, aylardır sürüp giden rejim buhranı yeni koalisyon protokolu hazırlamakla, yuvarlak masa konferansları tertiplemek önlenmeyecek, bir safhaya gelmiş bulunuyordu. Şimdilik düşünülmemekle beraber en son çare olarak eski MBK'lerin de katılacakları milli bir koalisyona gidilse bile, buhran, önlenemeyecektir.

SOYGUNCULUK

Meşru hırsızlıklar

Yeni Meclisin en önemli iki meselesinden biri Kayseri affı ise, ötekisi servet beyannamesinin kaldırılmasıdır.

Af, 28 milyonda bir kaç bin kişiyi,

servet beyannamesi ise, devleti soymaya almış 50-100 bin zengini ilgilendirir. Fakat, Parlamento çoğunluğunun asrarla üzerinde durduğu meseleler bunlardır! Hükümetin aylardır direnmesine ve halk effkârının bu konuda uyanmış olmasına rağmen, Bütçe Komisyonu, servet beyannamesinin geri verilmesi kararını almakta tereddüt etmemiştir. Mutlu azınlığın bu kadar fütursuzca savunulduğu görülmemiştir!

Servet Beyannamesi kaldırılması, devleti rızikosuz soyma kapılarını tekrar açacaktır. Yön okuyucuları bunu çok iyi bilmektedir. Bu sebeple, meselenin teorik tarafı üzerinde durmayacağız. Aynen cereyan etmiş iki olayla yetineceğiz: (Suç sayıldığı için kaçakçıların isimlerini açıklamayacağız. Fakat bu soyguncular kendilerini tanıyacaklardır).

İstanbulun tanınmış müteahhitlerinden N.K. nin 1950 gelir vergisi beyanına göre, Perşembe Pazarında babasından kalmış, yılda 480 lira kira getiren bir dükkânı vardır. N.K. nin 1950 gelir beyannamesinde ise, kira gelirleri 15 milyon lira olarak gözükmektedir. Muteahhit, bu geliri, 1950-59 arasında yaptırdığı iki işhanından sağlamaktadır. Hanlardan biri iş muhitiinde, büyük bir apartman. İşhanı olan ikincisi ise Şişli'dedir.

1,5 milyon kira getirecek binaların maliyetinin 15 milyon lira olması lâzımdır. Çok insaflı bir hesaplama 7,5 milyon lira diyelim Muteahhit N.K. bu parayı nereden bulmuştur?

Zira N.K. nin 1950-59 yılları arasında vergiye beyan ettiği gelirlerin toplamı 1 milyon lirayı bile bulmamaktadır. İki işhanı sahibi müteahhit, 9 yılda kazandığını söylediği 1 milyon yüzde 40 mı vergi olarak ödemiştir. Geriye 600 bin lira kalmaktadır. N.K. ailesinin yemeden, içmeden yaşadığını kabul etmek bile, 10-15 milyon lira değerindeki işhanları bu 600 bin lira ile mi yapılmıştır? Kaldı ki, bu zenginimizin karısı ve kızı, yılda 3-5 defa Avrupa'ya gitmekle şöhrat yapmıştır. Yâni aile, 9 yılda değil, 1 yılda 600 bin lirayı rahatça harcamaaktadır. O halde iş hanları nasıl diktilerim?

Bir vergi uzmanı, vazifesi icabı bu soruyu tanınmış müteahhide sormuştur. Utanması, skilması olmayan müteahhidin cevabı şudur: «1950 den önce mevcut altınlarımızı sattık bu iş hanlarını yaptık, hayat standartlarımızı devam ettirebildik. Çok büyük çapta devlet taahhütlerini de, zevk için, vatana ve millete hizmet için gerçekleştirdim!»

27 Mayıs'tan sonra Komite kararı ile servet beyanı istenen bu zat, servetinin 25 milyon lirayı bulduğunu ve bunu vergiye tâbi olmayan gelir kaynaklarından (zirai kazanç, arsa alım satımı, devlet tahvili geliri v.s. gibi) ve 1955 ten önce yaptığı 3 büyük taahhüt işinden (vergi tahakkuk müruru zamanı cereyan etmişti) elde ettiğini söylemiş ve bu büyük çaptaki vergi kaçakçısı hakkında hiç bir muamele yapılamamıştır!

Halbuki 1950 de gelir vergisi yürürlüğe konurken, zamanın iktidarı C.H.P., bahardaki seçimlerden çekinerek feda ettiği servet beyanı müessesesini koymuş olsa idi, şimdi böyle komedyalar görülmeyecekti. Hayasızca vergi kaçırılması vuku bulmuyacaktı. Nitekim Maliye Bakanının açıkladığı üzere, servet beyanı konur konmaz, beyannameli mükelleflerin bildirdikleri gelir, 1960 ta 2 milyar 695 milyon iken, 1961 de 4 milyar 175 milyona çıkmıştır! 1 milyar 480 milyon liralık artışta, servet beyannamesinin tesiri büyüktür.

Başka bir örnek, İstanbulun tanınmış mefruşatçılarından L.F. dir. Hesabı incelenirken L.F. den, her yıl müesseseye ağıktan yaptığı 300 bin lira civarındaki sermaye ilâvesinin izahı istenmiştir. Mefruşatçı, bunu karısının altınlarını, satarak gerçekleştirdiğini söylemiştir.

1942 Varlık Vergisi dolayısıyla serveti sıfıra inmş sayıldığından, L.F. kendinin serveti olduğunu iddia edememiştir. Aslında bu 300 bin lira, perakende satışlardan sağlanıp ta, vergiden kaçmak için deftere geçirilmeyen miktardır. Eğer servet beyanı müessesesi olsaydı, L.F. bu 300 bin liranın hesabını kolay kolay veremeyecekti.

PORTRELER

Bir hasta kafa daha...

Bir sabah, bir lisenin müdürü, bahçede bir gürlüğü, bir feryat duyar ve ne olduğunu anlamak için odasından dışarı fırlar. Aynı anda, karşısında bir öğretmeni bulur. Öğretmene sorar: «Ne var, ne oluyor?» Öğretmen yılmış ve memnun, dudaklarını yalayıp sırıtkan cevap verir: «Duymadınız mı, Atatürk geberdi!»

Yıl 1938, günlerden 18 Kasım. Müdür, duyduklarına inanamaz, söylenen sözlerin dehşeti ile sarsılır, ama karşısındaki edebiyat öğretmeni hâlâ sırıtmaktadır. Dayanamaz, yılmış adamın suratına tokadı yapıştırır. Olaydan öğrenciler haberdar olurlar, işe idare karışır ve bu Atatürk düşmanının canını korumak için türlü tedbirler almak zorunda kalınır. Okuldan güç kaçarılır, olay örtbas edilir.

Tanık mı? Atatürk'e dil uzatacak kadar suursuz olan bu zatı o zaman tokatlayan Müdür Rasim Başgözdür. Millî Eğitim Bakanlığının en yüksek kademelerinde bulunmuş Cozmi Berkten, Ekrem Saraç da bu olayın görgü ve bilgi tanıklarıdır.

Ama durun, sadece Atatürk'ün değil, gerçek Türkçülüğün de düşmanı olan bu zatı muhterem hakkında bir de müfettiş raporundan satırlar verelim ki, bu yaman kafatası ölüğünün zikri ve fikri ilıce ortalaya çıksın. İşle Millî Eğitim Bakanlığı arşivlerinde küflenmeye terk edilmiş yüzlerce rapordan birinden birkaç satır: «Derislerde talemeye ırkçılık — Turancılık üzerine telkinlerde bulunduğ; buna delil olmak üzere Atatürk'ün hususî hayatını yakından bildiğini onun, yatak odasında ve başının ucunda büyük Turan haritasının asılı bulunduğunu, Turanı almak istediğini, ölmeseydi onu almış bulunacağını ve İnönü'nün de Rusya'daki Türkleri getirmek için çalıştığını söylemek suretiyle talemeye çok kuvvetli tesirler yaptığı sabit olmuştur».

«Türkiyenin nüfusu azdır, yurt dışındaki Türkleri kurtarmalıyız ve Turana yürümeliyiz» tâfını diline dolayan, «yedi göbek ceddini sayamayanın Türkçülüğünden şüphe ederim» diyen ama ken-

disinin ve kendisinden daha maruf olan babaları bir anaları ayrı ağabeyinin Atatürk düşmanlıklarının vatan haini Çerkes Ethem ile akrabalıklarından ileri geldiği söylendiğinde pısan bu zatı muhteremin daha başka bazı marifetlerini de öğrenmek ister misiniz? Öyle ise sayalım: Vaktiyle bulunduğu okullarda, geçimsizliği ve tahrikçiliği dolayısı ile defalarca yeri değiştirilmiştir. Öğrencilere devamlı surette Turancılık telkinleri yaptığı, şahsen veya avladığı öğrenciler vasıtası ile diğer öğretmenlere tehdit mektupları gönderdiği, öğrencilerini, öğretmenlerini tahkire sevk ettiği, gazino ve demiryollarına ait levhaları indirmek için öğrencilerini teşvik ettiği için, bu yaman öğretmenin siciline nihayet, «liselerde, bilfiil öğretmenlik yapması ve öğrencilerle temas etmesi uygun değildir» kaydı düğülmüştür.

Milletin parası mı? Ona da saygısı yoktur. Velinimetî Tefvik İleri dönünde, şimdi senatör olan ve ahlâk, mukaddesat Türkçülük ve milliyetçilik konularındaki görüşleriyle bir portresini çizdiğimiz bir ülküdaşı gibi 4498 sayılı kanun hükümlerinden faydalanılarak İngiltereye gönderilmiştir. Devlet parası ile gittiği İngilterede yaptığı ne olmuştu? İngilizce öğretmek mi? Yok canım, onun ölüğlerine göre «İngilizce öğrenip de ne olacak?» Bakanlığın kendisini İngiltereye gönderirken eline verdiği bir çalışma programı vardır. Zati muhterem, orada aylarca, devletin kendisine verdiği dövizleri, sırt üstü yatıp harcamış ve sonra, «Bu İngiltereden neyi öğreneceğiz yani, İngilizlerde ne yok?» gerekçesi ile Türkiye'ye dönmüştür. Halbuki devlet ondan, orada öğrendiklerinden sonradan istifade etmeyi isterdi. Batıdan öğreneceği bir şey olmayan bu kafatası ölüğü sicilindeki kayda rağmen, efendileri dönünde, İmam Hatip okullarında, Polis Kolejinde daima bir ek görevle öğrenci karşısına çıkarılmış, hasta düşüncelerini yaymak imkânlarını araştırmıştır. Bu zatı muhterem şimdi nerede midir? Söylüelim, Millî Kütüphanenin tozlu rafları arasında jurnalcılığa devam görevinde.

CHP Milletvekilleri Konuşuyor

CHP'nin programındaki devletçilik, halkçılık ve devrimcilik ilkelerine sıkı sıkıya sarılmasını istiyen 4 CHP. milletvekiline, bugünkü siyasî durumu nasıl gördüklerini sorduk. Şükrü Koç (Aydın), Sirri Hocaoğlu (Hatay), Fakih Özden (Konya), Süreyya Öner (Siirt) sorularımıza aşağıdaki cevapları verdiler:

SORU — 27 Mayıs'tan beri reform-zarurî olduğu ileri sürülüyor. Sizce ne gibi reformlara ihtiyaç var. Meselâ toprak reformu, Köy Enstitüleri, vergi reformu konularındaki görüşleriniz nedir?

ŞÜKRÜ KOÇ — Reformlar şart. Toprak reformu derhal yapılmalıdır. Toprak çalışanların olmalıdır. Ekilen arazinin yüzde 55'i, çiftçi ailelerinin yüzde 15'nin elinde. Geriye kalan yüzde 45, toprakların ancak yüzde 43'üne sahip. Bu adaletsizliğe son vermek şart. Ayrıca dağıtık toprakların birleştirilmesi, istihsal kooperatiflerinin kurulması lâzım. Köy Enstitülerinin süratle açılması zarurî. Bu konuda arkadaşlarımla bir kanun teklifi hazırladım. Yakında Meclise vereceğim. (Diğer üç milletvekili, teklifi bir de okunularak, diyerek, Enstitülerin derhal açılmasını istediler).

FAKİH ÖZDEN — Toprak reformunu, bir dönüm topraktan azami verim almak şeklinde anlıyorum. İstihsal Kooperatifleri şarttır. Devletin icabında mülkiyet hakkı sınırlarını daraltarak, teçhizat ve işletme ve istihsal bakımından her çeşit müdahalesine taraftarım.

Personel Kanununun çıkartmak gerek, emekçilerin normal geçinme imkânlarını sağlamak ve ücret anarşisine son vermek zorundayız. Bunu yapamazsak, hiç bir şey yürümez.

Vergi kaçakçılığı mutlaka önlenmelidir. Yılda 3 milyar lira vergi kaçırılıyor. Bu bakımdan servet beyanı iyi bir usul.

SÜREYYA ÖNER — Toprak dağıtılmasına gidilmesi ve işçi meselelerinin çözülmesi lâzımdır. Bizi içinde bulunduğumuz durumdan, ancak radikal tedbirler kurtarabilir.

SİRRI HOCAOĞLU — Her alanda köklü reformlara ihtiyaç var. Toprak, toprakta çalışanların olmalıdır. Yakın zamanlara kadar, toprak mülkiyeti bu memleketin mevcut değildir. Hâlen memleketimizde büyük bir toprak adaletsizliği gözüküyor. Meselâ seçim bölgesi olan Hatay'da fakir çiftçiler topraksızlıktan kıvranırlarken, Mürseloğlu ailesinin 100 bin dönüm arazisi var. Arazinin dönümü 2 bin lira. Ağaların siyasî nüfuzuna son vermek için de toprak reformu zarurî.

Emekçiyi cezalandıran, varlıklıyı mükâfatlandıran bugünkü vergi sistemi, emekçiyi koruyacak şekilde ıslah edilmelidir.

SORU — Meclis şimdiye kadar neler yaptı? Çalışmalardan memnun musunuz?

FAKİH ÖZDEN — Bilanço bildiğiniz gibi pek parlak değil. Şimdiye kadar ihtilal nizamından normal nizamla geçiş için çırpındık. Reform kanunları gelince, gereken şekilde çıkması için gayret göstereceğiz.

SÜREYYA ÖNER — Anayasa icabı müddetli olan kanunlar çıkartıldı. Asıl çalışma devri yeni başlıyor.

ŞÜKRÜ KOÇ — 27 Mayıs'tan sonra böyle bir meclisin teşekkül edebileceğini ve bunun bir şey yapamayacağını görmek bile bir kazanç.

SİRRI HOCAOĞLU — Parlamenter sistemi ayakta tutmak için uğraşmakta-

yız. Fikir olarak bir insicama varılmamıştır. Yanlış istikamete giderek, bilâkis Parlâmentoyu daha büyük tehlikelere mâruz bırakmaktayız.

SORU — Mecliste muhafazakâr kuvvetler çoğunlukta. Zarurî ekonomik ve sosyal reformları gerçekleştirmek isteyen kuvvetler azınlıkta. Sizler durumu nasıl görüyorsunuz? Hâlen Meclis içinde ve dışında neler yapmak mümkün?

FAKİH ÖZDEN — Mevcut kadro ile bir şey yapılabileceğini sanmıyorum. Devrimci kuvvetler ise dağıntık ve teşkilatsız. Devrimcilerin teşkilatlanması lâzım. İsmet Paşa ayakta tutulmalıdır. Böylece, devrimci fikirlerin yayılması imkânı sağlanacak. İsmet Paşa, belki halen yeteri kadar ilerici değildir. Fakat hiç bir zaman fasist olamaz. Zira o, Atatürk devrimlerinin sembolüdür.

Olaylar, devrimci kuvvetlerin lehine çalışıyor. Ancak onlar, bugünkü davalarını çözebilecek çözüm yolları getiriyorlar. Sosyal bir uyanış da başladı. İstanbul'daki büyük işçi nümayişi önemli bir olay.

Bugünkü Meclisin hali ortada. C. H. P. dahil 4 partikarmakarışık bir hüviyet arz ediyor. Çoğunluk şahsî geçim endişesini, memleket endişesinin üstünde tutuyor. Ciddî bir hareketin etrafında toplanabilmek için bir cereyan yok. karşı olduğu bile pek belli değil.

ŞÜKRÜ KOÇ — Gerici ve muhafazakâr kuvvetler toplanmış durumda...

SÜREYYA ÖNER — Evet, daha derli toplu...

FAKİH ÖZDEN — Onları da birleştirilen Kayseri affı, Af çıksın, dağılacaklar...

SÜREYYA ÖNER — Koalisyondan ümitvar değilim. Bizim kanat statükocu, öbürü ise gerici. C.H.P.'yi programına sadık bir hâle getirmek lâzım. Devletçilik, halkçılık, laiklik gibi ilkelerden taviz verilmemelidir. C.H.P. grubuna şans ve mühlet tanımalı.

FAKİH ÖZDEN — Gelmiş geçmiş Meclisler içinde bu kadar heyecansızını görmedim. Bağır, çağır. Duyan, dinleyen yok. Bayan Ağaoğlunun rahatça konuşabildiği yerde, inkılâpçı rahat konuşamamaktadır. Meclis içinde bir toparlanma çok zor.

ŞÜKRÜ KOÇ — Bugünkü güçlükleri yenmek için koalisyondan başka alternatif yok. Koalisyona rıza gösterelim. Fakat devam edemeyecek. Koalisyondan memleket davalarını çözmekte gösterdiği aciz, güçlükleri daha da arttıracak, ilerici hareketleri çabuklaştıracaktır.

FAKİH ÖZDEN — Çok doğru.

ŞÜKRÜ KOÇ — Parlâmento yeterlidir. Halkı temsil ettiği söylenemez. İktisadî gücü temsil edenler çoğunlukta. Halk yığınlarını istismar edenlerin kendileri veya adamları Parlâmentoya gelmişlerdir.

Bir noktada Fakih ve Süreyya Beylerden ayrılıyorum. Parlâmentoda devrimci bir çok insan var. Yalnız birbirli-

Süreyya Öner

Sirri Hocaoglu

Fakih Özden

M. Şükrü Koç

mizi tanımıyoruz. Aynı partiden olmamıza rağmen, meselâ Fakih Beyin fikirlerini ilk defa bugün işittim bulunuyorum.

Rejim çökerse, bugün sahip olduğumuz zamanı bile kaybedebiliriz. Zamanı faydalanalım. Hiç değilse C.H.P. içinde devrimci bir grup ortaya çıkmalı, belirli sosyal ve ekonomik reformlar etrafında toplanmalıdır. Bu grup, hükûmete ısk tutmalı ve gittikçe ümitsizliğe düşen halk efkârına, parlâmentonun münhasıran muhafazakâr bir topluluk olmadığını göstermelidir.

SİRRI HOCAOĞLU — Memleketin içinde bulunduğu ekonomik durumu halkı ferahlatıcı istikamette geliştirme imkânları sağlamak, mevcut parlamenter nizamı ayakta tutmak son derece güçtür. Bugünkü Koalisyon Hükûmeti büyük halk yığınlarının ıstıraplarına çare bulacak kudrette değildir. Yılda 3 milyar kaçırılan vergi kaçakçılarının üstüne bu hükûmet yürüyemez. Büyük şehirlerimizin etrafında kümelenen 100 binlerce vatandaşımızı gecekonduardan kurtarmak için arsa spekülasyonu bu hükûmet mücadeleye edemez. Fakir ailelerin iş ağırları halinde devam eden kira faclalarını bu hükûmet önleyemez. Ciddi

bir toprak reformu yapamaz.

Memleketin bütün yükü, memur, işçi, ırgat ve fakir köylünün sırtına yüklendiği müddetçe, yaşatmaya çalıştığımız parlamenter nizamın devamlı olabileceğini ümit etmek için çok iyimser olmak lâzım. Binaenaleyh C.H.P. tavis verip, koalisyonu devam ettireceği yerde, Atatürkçü, devletçi, halkçı ve milliyetçi olarak büyük halk kütelerine teveccüh etmeli, devleti varlıklı sınıfların elinde oyuncak olmaktan kurtarıp, varlıklı sınıfları devlete tâbi kılmaya çalışmalıdır. Demokratik rejimi, selâmete ulaştırmanın yolu budur.

Türkiyenin, bugün bir iktisadî gelişmeyi sağlamak için dış yardımlara ihtiyacı olduğu aşîkârdır. Devlet adamlarımız, müttefiklerimize ve dostlarımıza, askeri yönden stratejik durumumuzu değil, sosyal yönden jeopolitik durumumuzu tebarüz ettirecek olurlarsa, istedikleri yardımı, ümid ederim ki, daha kolaylıkla alabileceklerdir.

Plânlı bir yatırım gayretinin, ilk sonuçlarını bile 4-5 yıldan önce almak mümkün olmayacağına göre, böyle bir yardıma mutlak ihtiyaç var. Bu olmazsa, takip edilecek politikayı, bu şartlara göre ayarlamak zarurî ortaya çıkacaktır. Başka yol göremiyorum.

Veraset vergisi kaçakçılığı

Servet beyanı, aynı zamanda veraset ve intikal vergisi kaçakçılıklarını önleyebilecektir. Halen veraset vergisinin miktarı yılda 3-5 milyon liradır. Verginin matrahı 50 milyon lira civarındadır. Halbuki yapılan hesaplara göre, yıllık matrahın 3 milyar lira olması lâzımdır. Devlet, bu yoldan da geniş ölçüde soylmaktadır.

YÖN, 2 MAYIS 1962

27 Mayıs'tan sonra, servetlerinin hesabı sorulan pek çok kimse, gayri meşru gözüken servetlerini vergi tahakkuk müruru zamanı cereyan etmiş veraset vergisi kaçakçılığıyla izah etmişlerdir. Bu uydurma izahların yanı sıra, çok ufak vergi beyanlarıyla, milyonluk servetlere tevatis etmişlerdir.

Servet beyanı olan memleketlerde veraset vergisi bizdeki, komik halinden kurtulmakta, vârisler, murisin son servet

beyannamesiyle, ölüm tarihi arasındaki müddete ait değişiklikleri beyanla yetindikleri için, servetin gerçek değeri bilinmemektedir. Esasen servet beyanının yalnız gelir vergisi için kullanılması halinde, yüksek beyanda bulunmak kârdır. Başlangıçta serveti yüksek gösterip, rahatça vergi kaçırmak kabildir. Aynı beyanname, veraset vergisi için de kullanıldığı takdirde ki mükellef, doğru beyanda bulunmak zorunda kalır. Bu sebeple, servet

beyannamesi alıcılarının ilk talepleri «Beyanları düzeltilim. İhtilal rejimi içinde korkularak düşük beyanda bulunulmuştur» şeklinde iken, bu kimseler bilâhâre mekanizmayı kavrayınca, servet beyanının kayıtsız şartsız kaldırılmasını istemişlerdir! Fakat Parlâmentoda, servet beyanının kaldırılmasını istemek için, insanın kendisini milletin değil de, 50-100 bin vergi kaçakçısının temsilcisi sayması lâzımdır.

Çocuk suçlular arasında «iyi yetiştirilmişler» de var. İşte hırsızlık yapan lise öğrencileri...

Utanç konusu: Suçlu çocuklar

İstanbul Emniyet Müdürü, «İstanbul'da suçların dörtte biri çocuklar tarafından işleniyor» dedi. Suç işlemeye mahkûm kimsesiz çocukların sayısı ise milyonu aşıyor. Hukukçu yazar İlhan Tarus, ilgililerle konuşarak, İstatistiklerden ve Ankara Ağırceza Mahkemeleri dosyalarından faydalanarak, suçlu çocuklar meselesinin bilinmiyen yönlerini ortaya koydu:

Fârik ve mümeyyiz

Ankarada çalışmakta olan üç ağırceza mahkemesinde bugünlerde görülmekte olan 25-30 kadar «suçlu çocuk» la ilgili dâvada (ırza geçme) suçunun yarıya yakın oranda, yer aldığını ilkpeşin açıklayalım. Bu inanılmaz müşahedeye katılırken ele aldığımız çocukların (11-15) yaşları arasında olduğunu da gözönünde tutalım. Ceza kanunumuzda ve benimsediğimiz ceza sistemine göre onbir yaşını bitirmiş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanlar ayrı bir kategori teşkil etmektedir. C.K. nun 54 nolu Maddesi şöyle der:

«Fârik işlediği zaman onbir yaşını bitirmiş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanlar, fârik ve mümeyyiz olmadıkları surette, haklarında hiçbir ceza tertip olunamaz. Ancak işlenilen fiil bir seneden fazla yapılsı veya daha ağır cezayı müselzim cürümlerden ise bundan evvelki maddede ahkâmı tatbik olunur.

Eğer çocuk işlediği fiilin bir suç olduğunu fark ve temyiz ile hareket etmiş ise suçun cezası aşağıda yazılı şekillerde indirilir:

1. İdam cezası yerine onbeş seneden eksik olmamak üzere muvakkat ağır hapis;
2. Müebbet ağır hapis yerine on seneden onbeş seneye kadar ağır hapis cezası hükümlenir.
3. Sair cezalar yarıya indirilir.

Âmme hizmetlerinden mahrumiyet ve emniyeti umumîye nazareti altına alınmak cezaları tatbik olunmaz.

Sahsî hürriyet bağlayıcı cezalar para cezasından çevrilmiş olsa dahi, eğer suçlu cezasının çektilirilmesi başlandığı zaman on sekiz yaşını bitirmemiş ise ceza bir ıslahhane çektilir.

Bu mahkûmiyetler tekrîrüne esas olmaz.

Birinci fıkrada (bundan evvelki maddede) dediği, onbir yaşını bitirmemiş çocuklara ilişkin maddedir ki, onlara hiçbir ceza verilemeyeceğini belirtir. Çok ağır

suç işlemişlerse çok indirmeli cezaların «Devlet idare ve mürakabesindeki» ıslah müesseselerinde çektilirilmesi de emreder ama, bu çeşit müesseselerden bir teki dahi memleketimizde kurulmamış olduğu için çocuk babasına teslim edilir. Mesele de kapanır.

54 nolu addenin en çok dikkati çeken yanı, 11-15 yaşlarındaki çocukların «fârik ve mümeyyiz» oldukları takdirde gene de ceza çekeceklerine dair olan hükümdür. Bu demektir ki, örneğin 14 yaşında bir çocuk işlediği fiilin bir suç olduğunu fark ve temyiz ile hareket etmiş ise, büyükler ve tam ehliyetliler derecesinde olmasa bile gene de ağır cezalara çarptırılacak; başka bir öndörtlülük çocuk bu işi bilerek yapmamış ise hiç ceza görmeyecek. Buradaki «fark ve temyiz» in anormal kişiler için sözel işi edilmediğini, onların söz dışı tutulduğunu, buradaki iki çocuğun da normal insanlar olduğunu ayrıca açıklayalım. Böylece «bilerek» ya da «bilmiyerek» suç işleyenleri birbirinden ayırma işi büyük önem kazanıyor. Çocuk suçluluğunda başlıca, en kalabalık ve sosyal bakımdan en önemli kategoriyi teşkil eden 11-15 yaş arasındaki çocukların bütün ıslahkâli, kaderi, ona bağlı insanların, horantanın, hattâ ilişkin çevrenin mukadderatı, o öndörtlülük çocuğun fârik ve mümeyyiz olup olmadığını belirtme işine bağlanıyor. Aca, bu büyük, bu hayatî ayırım işi bizde nasıl yapılıyor? Sözün kısası şöyle: Varsa Adli Tabip, yoksa uzman hekim, o da yoksa pratisyen hekim, o da yoksa sağlık memuru tarafından yapılan kısa bir muayene-neden sonra! Gerçi bu sonuncu elemanın belki de daha ilerikilerin raporları şayed gerekli görülürse sonradan daha yüksek uzmanlara ya da kurullara incelettiriliyor ve doğrulukları onaylatılıyor da; çoğu zaman aradan vakit geçmiş, deliller yokolmuş ya da değişmiş, bilhassa, sanık çocuk üzerinde değil, eldeki rapor kâğıdı üzerinde inceleme yapıp böylece kontrole gidilmiştir.

ka bekleyenler vardır. Hekim çoğu zaman, hattâ her zaman meşgul, mahmûd. Yorgun, hattâ bitik, meyustur. Hele Adli tabipler bir zabıt kâtibi kadar işe boğulmuş, batmıştır. Bu eleman, ayırdığı beş, on, bilemediniz yirmi, çok viedanlı ise altmış dakika çocukla meşgul olacak; onun yaptığı işi suç olduğunu bile bile mi, yoksa bilmeden, öyle oyun olsun diye mi yaptığını araştıracaktır. Hekimlerin çocuğa bir takım sorular sorduğu, bilgi almağa çalıştığı sık sık görülür. Bir takımının psikanaliz yöntemlerine göre, kısa ruhi araştırmalara bile gittiği vakidir. Gelgelelim, yüzde doksan hekim, kısa bir muayeneyle yetinir. Hem de ne muayenesi? Tenasül organı muayenesi!... Çocuğun başka hiçbir yerine bakmağa dahi lüzum olmadığı kanısında olan hekim, ortadaki olayın bir tenasüli hâdiseden ibaret görünmesi sebebiyle, kendince haklı bir tedbire başvurduğunu düşünüyor demektir. Oysa suç işlediğini bilerek harekete geçmiş olan çocuğun tabanını muayene etmekle tenasül organını yoklamak arasında hiçbir ayırımı olamaz.

Bir takım hekim arkadaşların şu dakikada homurdanmağa başladıklarını duyuyorum. Diyecekler ki, tenasül organı belli başlı (idrak) delillerinden biri sayılır... Niçin sayılır bilemem ama, diyelim adam öldüren 10 ya da 19 yaşında çocuğun neden dolayı tenasül organının muayenesi akla gelmez? Akılca sakat, sarhoş ya da her türlü ceza indirmelerine, hattâ muafiyetlere aday bir suçlu, niçin herşeyden önce tenasül organı incelemesine tâbi tutulmaz? Faydası yoktur da ondan.

Bir örnek veriyorum:

Ankara 2inci Ağırceza mahkemesinde elyevim görülmekte olan bir dâvada (dosya 961/110) sanık 12 yaşında, 1.55 boyunda, 40 kilo ağırlığındadır. Adı, (H.S.). Geçen yılın Ağustos ayının 11 inci günü A.N.A. adında dört yaşında bir çocuğu elinden tutmuş, sapa bir köşeye çekmiş ve ırza geçmiştir. İlk muayeneyi yapan belediye hekimi mağdurda küçük yırtık ve kan izi görmüşse de mahkeme bununla yetinmemiş, sanığı mağduru ve raporu Ankara Tıp Fakültesi Adli ve Sosyal Tıp Enstitüsüne göndermiştir. Prof. Dr. Adnan Öztürel, Akıl ve sinir mütehassısı Dr. Zeliha Oğuzhan, Adli Tıp mütehassısı İbrahim Tunah ve Adli Tıp mütehassısı Dr. Çetin Çuhruk imzalarını taşıyan 21.2.962 günlü, 88 sayılı raporda şöyle bir fennî görüş ileri sürülüyor: (Sanığın tenasül organı sonûk halde 8 santim uzunlukta, 8.5 santim çaptadır. Biraz da anormal sayılır.

Tenasül organı muayenesi

Sanık çocuk hazırlık ya da ilk soruşturma sırasında, yanında bir kolluk memuru bulunduğu halde hekimin odasına gönderiliyor. Orada baş-

Suçlu çocuklar meselesinin kaynağı kimsesiz çocuklar, sokak-

ması gereken bu hal onun bilerek ırza geçmeğe muktedir olduğunu gösterir...) Mağdurdaki sıyrık ve kan izi çoktan silinmiş olduğundan kurul mağduru tam olarak kirlendiği kanaatinde değildir ama, sanık hakkındaki görüş enteresandır.

Başka bir örnek:

Ankara 1 İnci Ağırceza mahkemesinde elyevim görülmekte olan gene bir ırza geçme davasında (Dosya 961/268) üç sanık var: B.G., M.A.B., E.A.,... Sırasıyla ve suç işleme gününde 13, 13, 15 yaşlarında bulunuyorlar. Mağdur S.K.Y. —ki suç sırasında 9 yaşındadır— kaçırtıp Altındağ kayalıklarına götürüyorlar, birbirlerinin gözü önünde sırayla ırzına geçiyorlar. Mahkeme suçtan önce sanıkların geçirdiği hayatla ilgilenmediği için dosyada fazla bilgi yoksa da, bu çocukların Altındağ mahallesinde birer gecekondu'da oturdukları, son derece yoksul horantılara mensup oldukları, üçer beşer yedişer kişinin sırt sırta yattığı aralarında genç evlilerin de bulunduğu, tam mânasıyla içine bir hayattan kopup geldikleri açıkça görülüyor. Belki de gözünü dünyaya açtığı günden başlayarak, bütün çocukluk çağına tenasülî hareket, soluk, eses, laf şahidi olmuştur. Bu çocukların, başka dosyalarda başka çocukların, daha küçüklerin, sayısını az sonra açıklayacağım yüzlerce çocuğun devamlı etki, telkin altında, merak ve heves salkasıyla, oyun gibi, tecavüz süsü tatmin gibi bir sürüklenme, bir ruhi ilea altında bu işlere girişmiş olmaları akla gelemez mi? Pekâlâ gelir. Hele uzman hekimlerin, çocuğun bir kulağının büyük ya da burnunun uzun olması kablinden bir dış görünüşe kapılarak (İdrâk) gibi derin, karanlık bir kuyudan haber getirmeleri ve toplumumuzun temel direklerine baltalar savurmanın sorumluluğuna katlanmaları anlaşılır şeylerden değildir.

Başka bir örnek vermek istiyorum:

Ankara 3 Üncü Ağırceza mahkemesinde bugünlerde görülmekte olan bir davada (Dosya 961/82 sanık 1949 doğumludur. Suçu işlediği tarihe göre, 12 yaşındadır. Cürmü, başkalarıyla birlikte adam öldürmeğe tam teğebbüs. Şevket Yılmaz ile Beyaz Karakuş'u öldürmeyi kafalarına koyan, yaşı yetik üç kişi yanlarına 12 yaşındaki Y.A. yı almayı ihmal etmemişlerdir. Görünüşe göre, asıl rolü çocuk oynayacak, az bir ceza ile kurtulacaktır. Ama akla gelmez engeller ortaya çıkmış, elden gelen her şey yapılmış, yalnız öldürme fiili meydana gelmemiştir. Burada sanık Y.A. nın (yaptığının suç olduğunu bilerek) hareketi geçtiğini sanmak ve bunu tıbbi bir

Kimsesiz ve parmaklıklar arkasında...

raporla tespit ederek zavallıyı toplumumuzdan koparıp almak, akıl kârı değildir. Ama bu hata, irtikâp edilmiştir.

Burada tamamiyle değişik, hem de kıvanç duyabileceğimiz bir noktaya işaret edelim: Ceza kanunumuzun 54 ncü maddesinin son fıkrasına göre, 11 - 15 yaş arasındaki hükümlerin kesinleşen bu cezaları tekerrüre esas olmaz. İlk bakışta önemsiz, hattâ gülünç gibi görünebilecek olan bu ileri görüş, bu uygarcı adım, aslında büyük önemi olan bir davranıştır. Hiç değilse şöyle düşünebiliriz, hem de işi daha çabuk kavramış oluruz: (Kanun, o seri tutum içinde onikilik bir çocuğu sabıkalı da sayabilirdi...)

Cezaya karşı sigorta

Suçlu çocukları koruma bahsinde anormal sayılabilecek yufka yürekliliğe de pek gitmemek gerektiğini belirtmeden geçmiyelim. Merhametin ve aşırı korumanın gölgesi altında, gerçek suçluları toplumun içine salmamız da mümkündür. Önemli realite şudur: Yurdumuzda nüfus kütüğüne kayıt içinde bir takım hiylelere başvurulması âdettir. Belki de hayatın zorlukları, deneyler ve zaruretler halkımızı buna sürükler. Günlük gününe bu işi yapma yerine mümkün olduğu kadar geç kaydetirme yoluna gider. Bilhassa köylüler elden geldikince askere geç gitmesini sağlama bahanesini iletir sürmektedirler. Bunun da etkisi yok değildir ama, asıl sebep (elinden bir kaza çıktığı takdirde) kanunun ceza indirmesinden yararlanma kararıdır. En önde «kan davası» olma üzere Anadolu'lu toprak adamı çocuğunun ileride mutlaka (bir kazaya uğrıyacağını bilir. «Elinden bir kaza çıkacağını» hesaba katar. Hekim muayenesinin, hem de anlatığımız yöntemle yararlı olduğu yer ve konu budur.

Bir örnek:

Ankara 3 Üncü Ağırceza mahkemesinde gene bugünlerde görülmekte olan bir (zorla ırza geçme) davasında (dosya 961/11) sanık M.D., 13 yaşındadır. Mağdur, yani ırzına zorla geçilen Y.F.A., ise 14 yaşındadır. Ankarada bir fırında çalışmakta, geceleri de orada yatmaktadırlar. Sabaha karşı küçük, büyüğün yatağına sokulup onu bastırmış, hem de zorla ırzına tecavüz etmiştir. Zorla ırza geçmenin, mağdurlar küçük olsa dahi, oldukça çetin bir iş olduğu düşünülürse burada sanığın doğuştan babası tarafından nüfus sicili aracılığıyla cezaya karşı sigorta ettiril-

diği meydana çıkar.

Başka bir örnek:

Ankara 1 İnci Ağırceza mahkemesinin eldeki dosyalarından birinde (dosya 961/303) zorla kadın kaçırmak ve ırza geçmekten sanık olan Duran Yıldız kayden 3.3. 1949 doğumludur. Suç tarihine bakılırsa 12 yaşındadır. Oysa eskiden nişanlı olan genç kadın, horantısı tarafından başkasına verildi diye fırsat gözlemiş, günün birinde arkadaşlarıyla evinin arkasındaki bahçede patates ayıklıyan H.A. yı duvardan atlayıp sırtına vurarak kaçırmıştır. Yollarda, otobüslerde tabanca da göstermiş, Ankara'da Kayasta oturan ağabeyinin evine getirmiş, yirmi gün karı-koca hayatı yaşamışlardır. Bu işleri becerenin de küçüklere hak tanıyan ceza indirimine kavuşması elbette beklenmez. Nitekim olumlu rol oynayan bir hekim raporuyla sanığın 19 yaşında olduğu saptanmıştır.

Gene de merhamet duygularımıza, koruma ve esirgeme eğilimlerimize layık olan -olmayan çocuk sanıklar hususunda tereddütlerden kurtulamıyoruz. İşlediği fiilin suç olduğunu bilerek hareket ettiğini maddi delillerle saptamağa kalkıştığımız zaman nice hataya düşebiliyorsak, hareket biçimine, suçun niteliğine, işlenme tarzına bakarak da bir sonuç almak mümkün olmuyor. Hiç değilse kolayımıza gelmiyor. Bir iki örnek verelim:

Ankara 1 İnci Ağırceza mahkemesinin görülmekte olan dosyalarından birinde (dosya 962/18) sanık olarak üç çocuk görüyoruz. Adları M.Ö. H.N.O., K.M.,... Suç: Gece vakti anahtar uydurmak suretiyle hırsızlık. Sırasıyla yaşları 13, 14, 16... Suçun işlenme tarzı: Güngör Akkaya'ya ait bakkal dükkânının vitrin camını geceyarısından sonra keserek dükkâna girmişler, şangırıtıya uyanan dükkân sahibinin çıkagelmesi üzerine kaçmışlardır. İkinci suç: Gece saat 1'de Haydar Eden'in bakkal dükkânına anahtar uydurmak suretiyle girmişler, ancak görülüp bekçi vesale tarafından yakalanmışlardır.

Bakkal dükkânlarını tercih, cam kırma acemiliği, sonunda da cürmü meğhut halinde yakalanma olay ve unsurları, dosyadaki tahsilâta göre, çocuksu nitelik arz ediyor. Bir «oyun» dan az ileri vasıf gösteren suç, bir takım özelliklere göre de tam bilerek ve tefrik ederek işlenmiş görünüyor.

2 İnci Ağırcezanın bir başka dosyasında (961/337) büsbütün «İdrâk» e dayalı bir suçla karşı karşıyayız. Sanıklar altı ki-

şidir, iskambil kâğıdı kaçakçılığıyla uğraşıyorlar. Suriye'den kaçak iskambil kâğıdı getirip satmanın bire yirmi üçlümünde kâr getirdiğini, Kızılaya tekel olarak bağışlanan bu büyük kârın ahlâk bozucu niteliğinin düşünülmediğini, bu vesile ile öğreniyoruz. Suç tarihinde, 1961 ortalarında 14 yaşlarında olan Ç.Ö., çetenin başıdır. Öteki suçlular (11-15) yaş kategorisi dışında, hattâ tam ceza ehliyetini haiz kişilerdir. Ancak çocuk sanığımız aynı zamanda kunduracıdır ve dükkânın özgür sahibidir. Başkanlık biraz da bu mekân güvenine dayanıyor. Yakalandıkları sıra kaçakçılığın zekice işlenmekte olduğu ve uzun süre devam ettiği meydana çıkıyor.

Bu suçlunun çocuk indiriminden yararlanmasını hoş karşılamıyoruz ama, özel duygulara bilim uygulamalarında yer olmadığını unutmamalıyız.

Bilinmiyerek işlenen suç

Tam ters doğrultuda, bütün mânasıyla çocukça ve bilinmiyerek işlenen suçta da tipik bir örnek verelim:

1 İnci Ağırceza'da (dosya 962/1915) oniki yaşında H.E. adında bir küçük kız muhakeme edilmektedir. Cuma Konakçı adında, kendinden bir iki yaş küçük bir çocuğa taş atmış, çocuk gözünden yaralanmıştır. Tıp Fakültesi Göz Kliniği (121/570) sayılı raporuyla (oftalmi sempatik) tehlikesi tespit etmiş, alfalesinin rızasıyla sol göz operasyonu alınmıştır. Ceza Kanunun 456/3. Maddesine göre H.E. ağır hapis tehlikesiyle karşı karşıyadır. 54 ncü maddeden indirim yapılacaktır ama, bu sanığa (suçu bile bile işledi) damgasını vurmak, öyleysine rapor vermek, üstünde durulacak bir cesarettir. Çocukların, biraz da aralarına giren çocukça kızsına yüzünden her zaman dövüşüp taşlaştıkları dosyadaki delillerle meydana çıkmıştır. H.E. nin, suç olduğunu bile bile erkek arkadaşına taş attığına biz inanmıyoruz. Sız isfterseniz inanabilirsiniz.

Son olarak, Ankara 3 Üncü Ağırceza mahkemesinde görülmekte olan bir ırza geçme davasını özetleyeceğiz (Dosya 962/70): Suç tarihine göre on dört yaşında bulunan N.E., o tarihte onbeş yaşında bulunan genç kız G.A. yı manevî cebirle kirlenmiştir. İki tarafın horantaları anlaşmışlar, imam nikâhiyle çocukları evlendirmişlerdir. Aradan bir süre geçmiş, kız anasının medenî nikâh istemesi, erkeğin de buna yanaşmaması üzerine, bizzat ananın ilhamı ile iş meydana çıkmıştır. Şimdi küçük sanık, kendinden bir yaş büyük olan kıza zorla tasallut suçundan ağır ceza tehdidinde maruzdur.

Ülke çapında bu örneklerin yüzleri, belki de binleri bulacağı kuşku götürmez. Meydana çıkmamış olan benzeri suçların, imam nikâhiyle evlenip çocuk çocuğa karışan küçüklerin ise onbinleri aştığından şüphe edemeyiz. Gerçeğe uymaması, üstüne üstlük, kötü uygulamalara kurban edilmesi, tabiata ve topluma karşı sorumluluğumuz büyük sayıdaki küçükleri aramızdan alıp götürmekte, bunları yarınki kuşaklar arasında kötülük etme ve kötü tohum açma görevine hazırlanmaktadır.

İnfaz safhası

Çocuk suçlarının ve suçlu çocukların sayıca gün günden artış göstermesi, adli temayülün de (ceza müeyyidesiyle ıslah) yolunda belirmesi karşısında, mutlak surette özel bir rejime ihtiyaç gösteren infaz aşamasının ne nitelikte olduğu sorunu üzerinde de biraz duralım.

11 yaşından küçük suçluların sorumsuz olmaları dışında kalan ve ağır suç işleyen bölümünün ıslahı için, devlet idare ve mürakabesinde açılacak müesseselere konmasını emreden Ceza Kanununun 53 üncü maddesi hükminin bugüne kadar yerine getirilmediğini tekrarlayalım. Bu demektir ki, 11 yaşından aşağı bir çocuk adam da öldürse, hattâ ölüm cezasını müstelzim olacak şekilde önedenden hazırlıyarak ve puslu kurarak soygun yapan ve adam öldüren çetenin faal unsuru da olsa, ana babasına tesliminden öte bir işleme bağlanamaz. Onbir yaşında bir çocuğu sırasına göre ve genel olarak yıllarca hapse sürüklileyen bir ceza anlayışı, ondan bir yaş küçük ve bunca tehlikeli bir çocuğu sokağa salıvermekte bir sakınca görmüyor.

Âdeta alay olsun dire, maddenin so-

nuna bir de şu eklenti yapılmış: "Ana babaya ihtar olunur ki, eğer küçük bir çürüm daha ilerse, kendilerinden ikiyüz liraya kadar para cezası alınacaktır! (Ağır para cezası bile değil).

Hüküm giymiş, bu da kesinleşmiş çocuk suçlular için özel koşullara bağlı çek-tirme kurumu olarak yurdumuzda tek bir çatı-altı vardır: Ankara-Kalaba İslah evi! Buraya altı aydan fazla ceza giymiş çocuklar alınır. Ayrıca son günlerde ikiye yüz kadrolu İzmir ve Elazığ İslah evleri-nin açılması da derpiş edilmiştir ki, bu-ralara altıya aya kadar hükümlü çocuklar alınacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti toprakları üze-rinde bugün çeşitli suçlardan hükümlü olup mahpus bulunan topyekân (1938) ço-cuk vardır. Çocuk suçlarını altı aydan (aşağı) ve (yukarı) diye iki kategoriye ayırmak, konulacakları müesseseyi belirle-me bakımından kolaylık sağladığı için, biz de öyle yapıyoruz. Altı aydan yukarı ceza giymiş suçlu sayısı şöyle:

Hırsızlık	17
Irza geçmek	146
Kız kaçırmak	2
Ölüme sebebiyet	5
Öldürme	20

Toplam 190

Altı aydan aşağı cezalı çocuk sayısı da böyle:

Orman kanununu ihlâl	606
Hırsızlık	187
Silah taşımak	13
Yaralamak — Müessir fiil	63
Adaba aykırı hareket	13
Kız ve kadın kaçırmak	2
Kaçakçılık	14
	840

Orman suçları!

Bu tablodan kısaca anlamlar çıkar-mağa çalışalım:

1 — Önce, her çeşit suçtan ya-kalanıp ceza giydirilememiş çocuk sayı-yısının bu rakamların çok üstünde oldu-ğunu belirtelim.

2 — Orman kanuna aykırı hareket bah-sinde çocuk suçlular rekor deneyecek bir yekûna çıkıyorlar: 606! Son on günlük ak-tüel mevcudu ifade eden bu korkunç ra-kam, ormanlarımızın kimler tarafından yakılmakta olduğunu gösterir en belîğ delildir. Ayrıca masum çocukların büyük-ler tarafından kıskırtılarak suç işlemeğe itelendiklerinin de en açık belgesidir 11-15 yaşlarındaki çocuğun tarla açmak için kendi başına yangın çıkarmayı düşünce-ğine, hele bu suura varmış olanların 606 kişiye baliğ olacağına kimse inanmaz. Or-man yakma suçu, ekonomik bir düşünce ve hesabın, bir seçme ve karar verme yeteneğinin, ince ve gereği gibi tedbirli kişinin eseri olarak meydana gelir. Demek oluyor ki, büyükler, mantığımızı göre de anababa dışındaki yabancılar, az bir ceza ile kurtulacak durumda bulunan çocuk-ları yangın parlatmağa kıskırtmaktadır. Ana-babamız, hatâ yakın akrabaların az da olsa çocuğa hapis cezası giydirilmesine vicdanen rıza gösteremeyeceklerini kabul ediyoruz.

Orman suçlarında hükümlü sayısına, bugün görülmekte olan birkaç yüzlik dos-ya sayısını ve onların küçük suçlularını da katınız. Ayrıca tutulamayan, tespit edile-miyen suçluların —belki de iki katı, üç katı— yekûnu da düşününüz. Sonunda çocuklarımızın nasıl da sürü-ler halinde suçluluğa doğru sürüklendiğini anlıyabileceksiniz. Az ceza umuduna ve tesellisine vicdansız kıskırtıcılar gibi bağ-lananlar aramızda da varsa, onlara sunu söylemek isterim: Cezaevlerimizde üç gün kapalı kalan çocuk, büyük ölçüde, toplu-mumuz için yitmiş sayılır.

3 — İstanbul zabıtasının, bundan on-beş gün önce bizzat müdürünün ağzından haykırdığı: "İstanbul'da suçların dörtte biri çocuklar tarafından işleniyordı" sloga-nı, istatistiklerde yankı bulamamaktadır. Bugün hükümlü durumda ve teerde bulu-nan İstanbullu suçlu çocuk sayısı 16 dir. Oysa Bursa'da (47) çocuk yatıyor. Tokat'ta 66. Zile'de 84 çocuk hükümlü var. Bir bölüğünün infaz sırasında başka yerlere aktarıldığı, ya da başka türlü bir transfer

Plân bile işsizliği kaldıramıyacak!

Ankarada binlerce işsiz, dertlerini hükûmete duyurabilmek için nü-mayişe hazırlanırken, Devlet Plânlama Teşkilâtınca yüzde 7 kalkınma hızına göre yapılan hesaplar, işsizliğin yıldan yıla artacağını göster-mektedir.

Bugünkü imkânlarımızla yüzde 7 kalkınma hızını gerçekleştirmek hayâl-i

dir. Fakat bu başarılsa bile, 1963 de iş hayatına katılan 338 bin kişiye, 1966 da 948 bin kişiye ve nihayet 1977 de 3 mil-yon 338 bin kişiye iş bulunamayacaktır. Türkiye hızla bir işsizler memleketi ol-maya doğru girmektedir. 1977 de gizli iş-sizleri saymadan, 4 milyona yakın açık işsiz olacaktır. Aşağıdaki tablo bu kor-kunç gidişi göstermektedir:

İŞSİZ SAYISI YILDAN YILA ARTACAK

	(1) TARIM	(2) ENDÜSTRİ	(3) HİZMETLER	(4) TOPLAM	(5) 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	(6) Faal nüfus 18 % u (5)	(7) İşsiz nüfus (6) — (4)
1960	10570	1130	1.510	13.210	15.920	13.200	—
1962	10860	1190	1.630	13.630	16.780	13.900	220
1963	11000	1230	1.740	13.970	17.240	14.300	330
1964	11000	1280	1.860	14.140	17.770	14.700	560
1965	11000	1350	2.000	14.350	18.180	15.100	750
1966	11000	1440	2.140	14.580	18.740	15.500	940
1967	11000	1480	2.280	14.760	19.320	16.000	1.240
1972	11000	1850	3.200	16.050	22.510	18.700	2.650
1977		2200	4.490	17.770	26.160	21.700	3.830

Kaynak: Devlet Plânlama Teşkilâtı (bin olarak)

meydana geldiği düşünülebilirse de, du-rum yine de izaha muhtaçtır.

4 — İstatistikten çıkarabileceğimiz so-nuçların en önemlisine gelmiş bulunuyo-ruz: Çocuklar arasında zorla irza geçme suçu başta geliyor: 146 hükümlü! Görül-mekte olan dâvalar bunun dışındadır. Baştan beri verdiğimiz örneklerde başlıca yeri bu çeşidin tuttuğu da dikkate çarp-mıştır elbet. Kız-kadın kaçırmak, Adaba aykırı hareket gibi suçlar da eklenirse genel toplamda bu suçlar 163 e çıkmakta, hırsızlık 154 ile ikinci sıraya düşmekte-dir.

11-12 yaşındaki erkek çocuğunun maddi zorla irza geçme suçunu işlemesi, yukarıda da belirttik, zordur. Binde bir mümkündür. Buradaki yekûnun yüzde doksan dokuzunu manevi zor'a yükliye-biliriz. Onbeş yaşımdan aşağı kızlara (pek ayırd edilmeden de erkeklerle) vaki teca-vüzler, çocuk suçlarında çoğunluğu teş-kil ediyor demektir. Gene yukarıda kısaca belirttiğimiz dinsel ve sosyal baskıyı, ev-lenme yaşının doğal çağa uygun düşme-mesi olayını gözönünde tutarsak, çocuk suçluluğu dediğimiz büyük problemi isti-yerek ve bilmiyerek bizzat bizim işi-rdiğimiz meydana çıkar. Görevleri yalnız bu konularla ilgilenmek olan Cezaevlerimize sorun üzerinde kafa yormalarını salık veririm.

5 — Kadrosu 200 kişi olan Kalaba İslah evinde altı aydan fazla cezaya hü-kümlü bütün suçluların toplanmış olduğu-nu farzedelim. Yeniden kurulup hizmete girdiği ifade olunan İzmir ve Elazığ İslah-evlerinin 840 hükümlü çocuğu nasıl olup da içine alabileceği meraka değer. Bu bi-naların 200'er kişilik olduğunu söylemiş-tik. İlgililerin umduğuna göre ceza süre-leri kısa olduğu için bu kadro ile bütün kısa cezalı çocukları karşılamak eldedir. Birer hafta, birer ay, ikiye ay üzerinden yıla vurularak hesaplanırsa bu görüş akla yakın gelir. Ancak bütün yurt çapında kesinleşen kısa cezalı hükümlerinin konusu olan çocukları iki il merkezinde toplamak ve bu hükümlerle ilgili çocukları orlara ulaştırıp sonunda geri göndermek, hele Adalet Bakanlığının bugünkü yazışma sis-

temi içinde, imkânsızdır. Bunu çok yakın-dan, ilçe biliyoruz. Sonuç şudur ki, suçlu sayılıp cezalandırılmış olan 11-15 yaşlı çocuklar şimdiye kadar olduğu gibi şim-diden sonra da —Tanrı bilir ne zamana dek— büyüklerle mahsus mahpushaneler-cezalarını çekeceklerdir.

Bu durumda "çocuk mahkemeleri" gibi konuları ele almak, bu hususta yapı-lan etütleri ve girişleri teşebbüsleri söz-gelişi etmek, insanın içinden gelmiyor. Feleğin sillesini yemiş çocuğu toplum-dışı kalabalığın içine atmaktan başka çaresi olmiyan bir milletin lüks denebilecek ko-nularla uğraşmağa vakti yoktur. Çocuk mahkemesi için hazırlıklı yargıç yetiştir-ilmesi sorunu belimizi büküyor. Şimdiye kadar çocuk yargıcı olacak diye büyük masraflarla, en pahalı ülkelerde okutup yetiştirdiğimiz uzmanlar bile burada bu-rada, tutunabildikleri dallarda, kendilerin-den bekleneni vermeden oturuyor. Top-

Tablonun ortaya koyduğu gerçekler şunlardır:

1. Batılı dostlara aşırı gözükken ve bugünkü imkânlarımızla erişilmesi güç olan yüzde 7 kalkınma hızı ve bunun i-çin gerekli yüzde 18 yatırım yetersizdir. Yatırım hacmini, milli geliri yüzde 25 ilâ 30 una çıkarmak lâzımdır. Böyle bir şey güçtür, fakat imkânsız değildir. İş-sizliği ortadan kaldırmak için ise şarttır.

2. Mevcut durumda, nüfus artışı-yı yavaşlatıcı tedbirler alınmasına hayır demek kolay değildir. Ayrıca, kalifiye ol-mıyan işçi ihracı, lüzumlu görülmektedir.

3. Atıl nüfusun, ufak nafıa işlerinde gönüllü olarak çalışmasını sağlayacak tedbirler alınmalıdır. «Angarya golliyor» diye bağırın bizim Hacıbaba politikacı-ları, yukarıdaki tablonun korkunçluğu karşısında, artık genelerini tutmalıdır!

lumca bir suur, bir kalkınma, daha önce de, o yana hep birden dikkatle bakma insiyakımız teşekkül etmedikçe şurada bu-rada, dağınık düzende yapılan çalışma-lar yararlı olmiyacaktır. Cumhuriyetin kurulduğu günden bu yana (Çocuk Mah-kemeleri) deyiminin hemen her yıl, hat-tâ her ay, gazetelerde geçtiğini görürüz. Ele avuca gelir hiç bir sonuç yoktur oysa.

Burjuva çocukları

Bu bahsi kapamadan önce "çocuk-ların şehir suçları" biçiminde de açıkhyabileceğimiz soruna kısaca dokunmamak olmaz. Milletlerarası ben-zerlik gösterdiği için bu alanda benden çok daha yetkili kişiler bulunacağını bi-liyoruz. Bu sayın arkadaşlar burada ge-reği gibi konuşup bizleri aydınlatacaklar-dır. Bize sorarsanız sinemanın, yararsız basının, v.b. gibi kente mahsus ve mak-sur etkenlerin önü sıra suç işlemeğe giri-şen çocuklar, bizim incelemelerimizin, hat-tâ maksadımızın tamamıyla dışındadır. Bun-ların memleketimiz için bir tehlike teşkil ettiğine de, bir mesele sayılması gerekti-ğine de kani değiliz. Mahkemelerde kenî çocukları aleyhinde görülmekte olan dâ-valar, genel çocuk suçları dışında, de-vede kulak bile değildir. Elyevm Kalaba İslah evinde şehirli ya da büyük kasabalı bir tek çocuk bulunacağını sanmıyorum. Belki de (yüzde 1) oranında cezaevleri-mizde bunlara rastlanılabiliyor. Elimizde hiçbir inceleme, hiçbir rakam, hiçbir delil olmadığı için tahminlere dayanmak zorun-da kalıyoruz.

İşin özeti şudur: Pek çoğu rahat bur-juva ailelerine mensup, bir kısmı da şa-marık, okul kaçığı, haylaz, birkaç yüz ço-cuk, gazetelerimizi ve bizi oyalayıp dur-maktadırlar. Pek çoğu yakalanamıyor, ya-kalananın pek çoğu beraet edip salveri-liyor, yakasını kurtaramıyanların çoğun-luğu da avukatları sayesinde kurtuluş ca-relerinin peşine düşüyor. Konumuz ve yo-lumuz olan adli psikoloji, Adli Tıp ve ilmi yargılama ve infaz kadrosu içinde değil, aile ve okul eğitimi sorunları içinde ele alınması gerekli bir konudur bu.

YÖN, 2 MAYIS 1962

Doç. Dr. İlhan F. Akın

Devlet Doktrinleri

ÇIKTI

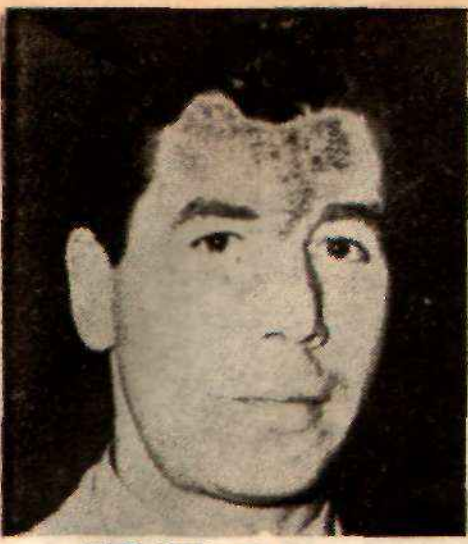
Liberalizm, Sosyalizm,
Marksizm ve Faşizm'in

bilim açısından inceleniş

DÜNYA Gazetesi idarehaneşinden

temin edilebilir

(YÖN — 14)

Başbakan İnönü, kiracıların mütevazî gelirlerinin yüzde 37'sinin meskene gittiğini söyledi. Fakat bir çözüm yolu göstermekten nedense kaçındı. Kira derdinin halli, sosyal adaleti gerçekleştirmenin temel şartlarından biri. Ayda 400 lira kazanan adamın 148 lira kira vermesi, sosyal bir rezalettir. Batıda 400 lira gelirli adam, ancak 40 lira kira öder. M.B.K. zamanında, 14'lerden Mustafa Kaplanın gayretleriyle bir Kira Kanunu Tasarısı hazırlanmıştı. Bu tasarı ele alınarak kanunlaştırılmalıdır. Aşağıdaki yazıda Mustafa Kaplan, Mesken Kanunu Tasarısının esaslarını anlatıyor:

Kiracıların Dertleri

Seyirci kalamazdık

Gerçektir ki, senelerden beri sosyal bünyemizi en ağır maddi ve manevi baskılara maruz bırakan davalarımızın başında mesken ve kira mevzuu gelmiştir.

Gün geçtikçe ağır şartlarla müzminleşen bu husus 27 Mayıs hareketinden sonra bazı mevzular meyanında gerçek sebep ve neticeleriyle ele alınmış ve giderilmesi kaçınılmaz bir görev olarak kabul edilmiştir.

Süresi ne olursa olsun Komitede geçici olmamız, memleketin ağırlaşan çeşitli sosyal ve ekonomik problemleri önünde bir hakem veya seyirci rolünde kalmamızı zaruri kılamazdı. Esasen 27 Mayısın gerçek felsefesi siyasi buhranlara paralel olarak, bu yönden gelir. Bu zihniyet altında ve memleketin gerçek davalarına enerji katma hasretini duyan insanların ıstıyakiyle meseleye girildi. 1960 Temmuz ayının son haftasında Komiteye arz edildi, gereken tasvip ve selâhiyet alınarak inceleme ve faaliyetlere geçildi.

Kira meselesi nedir?

Süphe yok ki, kira problemi tek başına incelenecek bir husus değildir. Esas sebepleriyle mesken ihtiyacına bağlı bulunan bu mevzuun genel mesken politikası içinde tahlil ve halli en şaşmaz bir yoldur. Bugüne kadar bu mevzuda alınan değişik tedbirlerin çeşitli sebeplerle esas köklere giremeyişi ev bünyesindeki gelişmeye paralel bir seyir takip edemeyişi meselenin halini mümkün kılamamıştır.

Toplumlar geliştikçe yeni ihtiyaçlar doğurur. Atatürk inkılaplarıyla büyük bir gelişme hızı kazanan cemiyetimiz zamanın ve teknolojinin verdiği tekâmülde de içine alarak sosyal, siyasal ve ekonomik sahada belirli neticeler elde etmiş buna uygun olarak da yeni ihtiyaçların hal ve istikbale uygun olarak giderilmesi gelişme tempomuzu ne kadar arttırmış ise, külleme mevzuundaki sathî tedbirler de bu tempoyu o kadar frenlemiştir. Köklü tedbirlerle giderilemeyen gerçek ihtiyaçlar açık ve kapalı devam etmiş ve zaman potası içinde müzminleşerek karşımıza sosyal ve ekonomik birer problem halinde çıkmıştır.

Cemiyetimizin gelişmesine uygun olarak senelerden beri mesken mevzuunda normalin çok üstünde bir talep belirmiştir. Buna mukabil bu talebi karşılayacak arz geliştirilememiş olduğundan büyük bir mesken buhranı meydana gelmiştir. Memleketimizde talebi arttıran esas faktörler şunlardır:

- 1 — % 27 oranındaki nüfus artışı,
- 2 — Sanayi kollarının gelişmesiyle zıcal sahada ıstızhığın büyük şehirlerde kurulmakta olan bu sektöre akımı,
- 3 — Değişik tarihlerde gelen göçmenlerin ihtisaslarına uygun olarak büyük şehirlerdeki sanayi bölgelerine yerleştirilmesi,
- 4 — Sosyal bünyemizdeki değişiklik, (yeni evlenenlerin ayrı hane açma arzu ve ihtiyacı),
- 5 — Eski ahşap binaların yıkılmasıyla yerine yeni kârgir binaların yapılması,
- 6 — Karşı ihtiyaçlar temin edilmekten yoksun istismlâk ve yıkımlar.

Bütün bu âmiller bilhassa büyük şehirlerimizde ve sanayi bölgelerinde mesken talebini normalin çok üstünde arttırırken, yalnız özel sermayenin inisiyatif ve imkânlarına terk edilen faaliyetler bu talebi karşılamak iktidarından çok uzak ve

organik karakterine uygun, azami kâr istikametinde seyreden zevksiz ve dağınık bir çalışma olmuştur. Faaliyet imkânlarını arttırmak için özel teşebbüse bu hususta tanınan kredi ve vergi muafiyetleri sermaye yatırımlarını kısmen arttırmış ise de, büyük ihtiyaçlar karşısındaki hacmi genel faaliyetin % 22 ni aşmamıştır. Devlet plân ve sermayesiyle bu mevzu hacmiyle mütenasip ilgi gösterememiştir. Milli Savunma, Dahiliye, Sanayi, Milli Eğitim Bakanlıklarıyla bazı iktisadi Devlet Teşekküllerinin bu mevzudaki faaliyetleri çok faydalı olmakla beraber, ihtiyaçların büyüklüğü yanında sembolik olmaktan ileri geçememiştir. Devlet sermayesinin bu sahadaki faaliyeti % 8 nisbetinde kalmıştır. Böylece devlet plân ve sermayesinden yoksun olan bu saha her sene % 70 nisbetinde bir eksikle teraküm edegelmiştir. Bu büyük ihtiyaçlar karşısında özel sermayenin çok mahdut oluşu rekabeti yok etmiş ve birçok müteşebbisi spekülâtif bir zihniyete sürüklemiştir. İnşaat malzemesindeki bazı tahdit ve karaborsa oyunları mesken inşaatı ve satışındaki aşırı kârlar, ihtiyaçtan çok az olan binaların fiyatlarını ve kiralalarını aşırı derecede arttırmıştır. Birçok memleketlerde kazancın 1/6 (% 16) olarak ayarlanan kira emsali memleketimizde sabit gelirli subay, memur v.s. gibi kişiler için % 30, % 45 arasında yükselmiştir. Bu büyük kira bedelleri bu zümrelerin maddi imkânlarını tüketirken ayrıca hava paraları, birkaç senelik peşin gibi usuller ve buna muvazî olarak kontrolsüz bir şekilde türeyen ve büyük kısmıyla ciddi iş yapmaktan uzak anaforcu kaptıkta zihniyetli emlak simsarları kiracılara sinir alarmı yaratan bir dert yaratmıştır. Kira bedellerini ödemekten yoksun ve ihtiyaçlarını karşılayacak mesken bulamayan küçük esnaf ve işçi gibi sabit dar gelirli vatandaşları bir gecekondu problemine doğru itmiştir.

Arsaları kıymetlendirmek ve ucuz inşaat saikiyle şehir dışında bir çok bölgelerde yapılan dağınık ve kontrolsüz inşaatlar çürük ve gayri sıhhi olarak devam etmiş gerek bu hususlar ve gerekse en yeni şehirlerimizde bile meydana getirilen plânsız ve kontrolsüz meskenler modern inşaatın zevksizlik örneği olmuştur. Bu dağınık inşaatlar Belediyelere su, yol, elektrik, vasıta ve sair gibi bir çok âmm hizmeti külfeti yüklemiş ve Belediye gelirlerini gayri iktisadi bir istikamete doğru sevk etmiştir.

Kiralar mevzuunda mevcut kanun ve tedbirler nazari sahada kalmış, takdir komisyonlarının bina kiralardaki ölçüleri hissi olmaktan çıkamamış, bir çok yerlerde rayicin çok üstünde, bazı yerlerde de ev sahibinin aleyhinde olarak rayicin altında bir fiyat meydana çıkarmıştır.

İskân ve Mesken politikası

Netice olarak senelerden beri devlet, teşkilât, plân ve sermayesinden çok uzak, zevksiz ve büyük kısmıyla spekülâtif bir zihniyetle devam etmiş arz ve talep arasındaki muvazaneyi bozarak büyük bir mesken buhranı meydana getirmiştir. Bu husus sabit ve dar gelirli zümreyi her devirde ezen bir kira sistemi ile bir yara halinde duran bir gecekondu problemi ortaya çıkarmıştır.

Davayı muvaffakiyetsizliğe götüren eksik üç ana faktör, sermaye eksikliği, plânsızlık ve kontrol sistemi olarak belirmektedir. Bu gerçek sebep ve neticeler ışığında çalışmalara girildi. Bütün bu genel hususlar dikkate alınarak çalışmalar üç ana bölüm içinde incelendi. Sırasıyla mesken ve iskân kanunu, gecekondu kanunu ve kira kanunu.

Mesken ve iskân kanunu ile buna sıkı derecede bağlı olan gecekondu probleminin halli aynı esaslar dahilinde düşünüldü. Genel esaslar şunlardır.

- 1 — Genel iskân ve mesken politikası,
- 2 — Genel iskân ve mesken plânı,
- 3 — Yatırımlar (% 20 nisbetinde olan özel sermayeyi teşvik ile % 85 e çıkarmak, % 85 ile devlet sermayesinin iştirakinin sağlanması),
- 4 — İşçi çalıştıran büyük müesseselerin çalışanlara mesken inşaatına mükellefiyeti,
- 5 — İskân bölgelerinin tesbiti,
- 6 — Fazla nüfus artımı gösteren doğu Karadeniz bölgesi gibi bölgelerdeki halkın ve bazı ormanlık bölgelerde geçimini temin edemeyen bazı köylerin müsait ovalara iskânı,
- 7 — Anadoluyu kalkındırmada örnek olacak sosyal ve kültürel tesisleri ve teknik imkânları havi yeni klavuz köylerin, coğrafi, ekonomik ve sosyal şartlara uygun tesbiti ve kurulması,
- 8 — Gecekondu kârşılık plâna uygun ve sıhhi meskenlerin yapılması ve bunların dar gelirli gecekondu sahiplerine 20 sene vadeyle verilmesi,
- 9 — İmar ve iskân mevzuuna alt diğer genel ve teknik mevzular.

Kira derdine çare

Bu genel mevzular üzerinde çalışmalar devam ederken kira kanunu ele alındı ve bu prensiplere uygun olarak en kısa zamanda öncelikle çıkarılması için faaliyetlere başlandı. Bu sebeplerle 1960 Ağustos ayında sayın Prof. Hikmet Belbeş idaresinde 10 kişilik bir kira kanunu hazırlama komisyonu teşkil edildi. Bu komisyona Adalet, Sanayi, İmar ve İskân Bakanlıklarından iki mühendis, iki mimar, iki hukukçu, ev sahiplerini ve kiracıları temsilen birer temsilci ile bu konuda ihtisas yapmış diğer bir uzman iştirak etti. Çalışmalar sayın Profesörün başkanlığında kıymetli üyelerin büyük gayretleriyle üç ay devam etti.

Çalışmalarda Almanya, Avusturya ve İsviçre kira sistemleri incelendi. Batı memleketlerinin geniş imkânlarına göre hazırlanan esaslar memleketimizin gerçek ihtiyaçları ve dar imkânlarına uydurulmaya çalışıldı. Esasen kira mevzuunda evvelce hazırlanmış fakat çeşitli sebeplerle faaliyete sokulamamış ayrı bir çalışma mevcut idi. Bundan da istifade edildi.

Gerek İmar ve İskân Bakanlığında, gerek Komitedeki İmar Komisyonunda mesken politikasına ait çalışmalar başlandı. Bu çalışmalarla kira kanunu mevzuundaki çalışmalar İmar Komisyonu başkan Haydar Tunçkanat ile yaptığımız koordinasyon ile sağlanıyordu. Kira kanunundaki faaliyetler zaruri olarak mesken komisyonunun faaliyetine ayarlanıyordu. Bu şekilde devam eden kira kanunu incelemesi 20 Ekimde bitirildi. Kira kanununun gayesi kısaca şöyle açıklanabilir.

Mal sahibiyle kiracı münasebetlerini mevcut şartlar ve ticari prensiplere göre en adil ölçülerle düzenlemek, halen ihtiyacın büyük kısmını karşılayamayan meskenleri kontrol altına almak, kira seviyesini hayat seviyesine uygun ve muvazene- li tutmak.

- Genel Esaslar: 1 — Mal sahibi . kiracı münasebetlerini asgari hadde indirmek.
2 — Kiralık binaları tesbit, mal sa-

hibi . kiracı münasebetlerini düzenleyecek merkezi kira komisyonlarını kurmak. (Belediyeler nezdinde)

3 — İşgal edilmiş ve tekml boş binalarını yeni baştan ve aynı riyaî ölçülerle tesbit (kurulacak merkezi kira komisyonları vasıtasıyla),

4 — Kira tesbitini 1960 rayicine göre düzenlemek. Bina amorti müddetini 12 sene esasına göre ayarlamak, % 8,4 kazanç nisbetine göre (vergisiz),

5 — Kira tesbitinin esasları:
a. Bina inşaatının sınıfı tayin edilir. (1, 2, 3, 4 nolu sınıf),

b. Bu esasa göre binanın maliyet metre karesi kıymeti bulunur. (Rayice göre)

c. Yalnız bina inşaatında kullanılan arsa bedelinin binanın metre karesine düşen payı, maliyet metre karesine ilâve edilir. Bu miktar bina inşaatı için metre kare bedeli kabul edilir.

d. 12 senelik amorti müddetine göre metre kare aylık kira bedeli bulunur. Bu faktör kiraya verilecek dairenin metre karesiyle çarpılarak esas kira tesbit edilir. Şöyle ki 150 m2 lik bir arsa üzerinde 120 m2 genişliğinde 4 katlı bina inşa edilmiş olsa, bunun 1 m2 inşaat bedeli bulunması için şu ameliye yapılır.

Bina birinci sınıf inşaat tabii olduğuna ve birinci sınıf inşaat rayici 160 lira, binanın 1960 rayicine göre arsa metre karesi 200 lirasına istinaden muamele şöyle cereyan eder:

Bina metre karesi = 120 × 4 kat = 480 m2

Bina inşaat maliyeti = 480 × inşaat metre kare rayici (160) = 76800 T.L.
Binada kullanılan arsa kıymeti = 120 m2 × 200 = = 24000

Binanın hakiki inşaat

Binanın hakiki inşaat kıymeti = 100800

Bir metre kare için maliyet fiyatı 100800 ÷ 480 = 210 T.L. (faktör)
Bina Amortisi 12 yıl = 144 ay

Bir metre kareye isabet eden aylık kira 210 ÷ 144 = 1,38 L.

Bu hesaba göre :

Kira
Normal 110 m2 daire = 110 × 1,38 = 152 T. Lirası
Çatı katı 100 m2 lik daire = 100 × 1,38 = 138 % 10 tenzilat 124,2 Lira olur.
Çatı katlarından % 10 tenzilat yapılır.

e. Bu kira 1960 senesinde birinci sınıf olarak inşa edilmiş bir daire içindir. Binaların inşaatı dört sınıf üzerine ayrılmış olup metre kare inşaat tutarları rayice üzerine Belediyeden alınır. Daire içinde kalorifer, telefon v.s. gibi lüks mevzuat varsa tesbit edilen faktörler kadar ilâveler yapılır. Buna mukabil daire inşaat sınıfları içinde normal şartlar içinde değilse yine tesbit edilmiş olan mevcut faktörlere göre tenzilat yapılır. Mesela, çatı katlarına % 10, bodrum katlarına % 15 tenzilat konmuştur. Ayrıca eski binaların inşaat tarihlerine göre de tenzilatlar yapılmıştır. 1959 senesinde yapılan inşaat en az % 3 amortiyi sağladığı kabul edilerek % 3 ondan daha evvelki seneler bir artımla suretiyle tenzilat tabidir. Bu tenzilat miktarı % 35 ten sonra her türlü eski binalar için sabittir. Bu hususlar biraz karışık görünmekle beraber riyaî faktörlerle formüllere irca edilmiştir.

Binanın aynası tesbiti bu formüllerle 20 dakika gibi kısa bir zamanda yapılabilir.

6. Ev sahipleri kiralama da kiracıdan iki aylık peşinden para talep edemez. Bir aylık peşin daima ev sahibinin elinde kalır.

7. Kullanılmayan tekmi boş binalar sahipleri tarafından tesbit edilen fiyatlar halinde kiracılara kiralanır. Kanuni ötürü olmadan (bu hususlar ayrıca tesbit edilmiştir.) iki ay içinde sahibi tarafından kiraya verilmeyen binalar merkez kira komisyonları tarafından kiraya verilir. İki aylık müddetin sonunda merkez kira komisyonlarının getireceği üç ayrı kiracıdan birinin tercih edilmesi ev sahibinin hakkıdır. (Talep fazlaysa kiracı beşe kadar çıkar)

8. Kira komisyonları resmi endekslerle göre hayat yükselişini veya inişini devamlı takip eder. Kati bilgilere göre hayat seviyesi % 7 den fazla bir inme veya yükselişe göstermişse Belediye meclislerine yapılacak teklifle kiralaları aynı nisbette yükseltir veya indirir.

9. Kiraya verilecek binaların camlarına komisyonlarca tanzim edilecek ve kiralık olduğunu belirtir kâğıttan özel işaretler konur. Daire kapılarına fiyatın belirtir etiketler asılır.

10. Kira komisyonları Belediyeler nezdinde çıkarılır. Bina sahiplerinden senelik (bina gelirinden) % 1 vergi alınır. Bu vergi komisyonun gelir ve ihtiyacı için kullanılır.

11. Bu genel esaslara uygun olarak mübelle müblesiz ve iş yerleri hakkında ev sahibi kiracı arasındaki anlaşmazlığı gidermek ve sahibinin genel mülkiyet hakkı ve hususları ihlâl eden çeşitli teferruatlı maddeler mevcuttur. Kanunun bîdayette 10 büyük şehirde yürürlüğe girmesi ve bilâhare doğacak ihtiyaca göre Bakanlar Kurulu kararınca diğer şehir ve kasabalara teşmili düşünülmüştür. Kanun 68 madde üzerinde hazırlanmış olup merkez kira komisyonlarının kuruluş ve işleme tarzı kanuna sokulmamıştır. Bu husus Belediyelere bırakılmıştır. Bu teşkilât genel olarak şöyle düşünülmüştür.

1 — 150 bin nüfustu şehirlere kadar bir, fazlası için iki ilâ üç, biri merkez olmak üzere kira komisyonları kurulur.

2 — İhtiyacı karşılayacak şekilde üç

Ağalardan biri konuştu

Kadirli ağalarından C.H.P. Adana Milletvekili Kemal Sarıbrahimoğlu'dan aşağıdaki mektubu aldık :

Yön Dergisi Neşriyat Müdürlüğüne
(Derginizin 4/Nisan/1962 Tarih ve 16 Sayılı nüshasının 10—11 nci sayfelerinde neşredilmiş olan «Kadirli Ağaları» başlıklı yazınıza şahsım adına cevabımdır.)

Ben, Kadirli doğumlu olmakla beraber; avukathğa 1950 tarihinde Ceyhan'da başladım. Mesleki ve politik faaliyetlerimin merkez Ceyhan olagelmıştır.

Mesleki faaliyete başladığımdan bu yana, (haklı şikâyet te meşrû bir hak olmasına rağmen) ne tarafımdan ne de tahrikimle hiç bir memur şikâyet edilmemiştir. Mehmet Can'ın nakli ile de ilgim olmamıştır. Şahsen, içinde bu memlekete hizmet aşkı taşıyan her vatandaşta ıvassız bir muhabbet beslerim.

Gerek mesleki, gerekse politik faaliyetlerimde halk içinde, halkla beraber, halk için prensibini ön plânda tutmuş, her türlü baskı, haksızlık ve tegallüple sebatla ve şerefle mücadele etmiş; halk kitlelerinin sağ duyusu ve desteği sayesinde karınca karınca meslekte ve politikada başarı kazanmış bir insanım.

Yazınız da bahsi geçen şahıslarla akrabağım olmadığı gibi, bahsedilen konularla ilgim mevcut değildir. Tegallübün her çeşidinden nefret ederim. İddialı bir yayın organının, noksan

kişiden ibaret biri mühendis olmak üzere daimi ve muvakkat tesbit büroları açar. Bînyesinde ayrıca idari memurlar, kiracı ve ev sahiplerini temsil eden personelle kurulur. Görevleri genel olarak ev sahibi — kiracı münasebetlerini tanzim, kira hakkındaki müracaatları kabul, bölge-

ve yanlış istihbarata dayanarak aleyhinde yayında bulunması teessür ve teessüfümü mucip olmuştur. Hâtanızı tamir faziletini göstereceğinize inanıyorum. Hürmetlerimle.

Avukat
Kemal Sarıbrahimoğlu
Adana Milletvekili

İşte cevabımız :

1. Sarıbrahimoğlunun, Kaymakam Mehmet Can'ın nakli ile bir ilgisi yoktur. Kaymakamın nakli olayını bütün teferruatıyla anlatan 18 nci sayımızda Sarıbrahimoğlunun ismi geçmemektedir.

2. C.H.P. Adana Milletvekili, Kadirlinin atlara karşı olan ilgisiyle tanınmış bir ağa ailesine mensuptur. Sarıbrahimoğlunun babası Yakup ağa, 1934 te Diyarbakıra sürgün ağalardandır. Yakup ağanın sürgünde «Ben eşkiya ağası değilim, başka türlü ağayım» dediği Kadirlide anlatılır. Yakup ağa için yazılan destandan şu satırlar, onu tanıtmaya yetecektir:

«Yakup geldi ovaları kapladı
Haber saldı beyüz kısırak topladı
Çok fakara sığırdı hopladı
Sürdü memleketi saman eyledi»

3. Tegallübün her çeşidinden nefret ettiğini, halk içinde, halkla beraber, halk için çalıştığını söyleyen Adana Milletvekili de, Kadirlinin toprağının ve

suyunun önemli bir kısmını elinde tutan ağalardan biridir. Ailenin Hazine den gaspedilmiş 6—7 bin dönüm arazisi vardır. Aileye ait Karaömerli arki uzun yıllar süren su ticaretinden sonra, D.P. devrinde köylere verilmiştir. Şimdi arkin parasını 4 köy paylaşıyorlar.

4. Ailenin Sıvrın üzerinde bir su değirmeni vardır. Değirmenin Sıvrından alınan suyu, tekrar Sıvrına aktarmaktadır. Belediye, bu suyu halkın hizmetinde kullanmak isteyince, Sarıbrahimoğlu ve akrabaları «su bizimdir» diyerek Belediyeyi dâva ettiler. Davanın avukatlığını Adana Milletvekili Sarıbrahimoğlu yapmaktadır. Halk içinde halkla beraber, halk için çalıştığını söyleyen bir milletvekilinin, halkın suyunu, «bu su bizimdir» diyerek ele geçirmeye çalışması, hoş bir davranış değildir. Şimdilik bu kadar..

KABUKÇUOĞLULARIN CEVABI

Kabukçuoğlu mirasçılarının birinin gönderdiği cevabı aynen yayınlıyoruz. Fakat bu cevapda 15 bin dönüm arazinin bir ailenin elinde bulunduğunu, toprağı işliyen fakir çiftçilerin bu topraklardan kovulduğunu gösteriyor. Önemli olan bu. Yön de bunu belirtmek istedi.

Mecmuanızın 18/Nisan/1962 tarih Sayı: 18, Sayfa: 9, Sütun: 5 de Kabukçuoğlu Ağaları Başlığını taşıyan yazınızı ibret ve hayretle okudum.

Mecmuanızın devamlı okuyucularımdım. İdeal ve fikirlerinizi memleket menfaatlerine uygun olarak gören vatan daşım. Sizin fikirleriniz memlekette menfi bir ideolojinin savunucusu değil, Sosyal Adaletin savunucusudur. Mecmuanızın müracaatçılar tarafından ifgal edildiğini anlayarak hakikatleri umumî efkâra arz etmeyi bir vazife bildim.

Mevzuu bahis arazi Kanlıca Köyünün Çöplü Çiftliği namı ile maruf bir asırdan önce bir zamanda ecdadımız tarafından kurulmuş ve bir asırdan fazla bir zamandan beri de tasarruf edilegelmiştir.

15 bin dekar yüzölçümü bulunan bu araziye ortakçı olarak yerleştirdikleri gahıslar müdahale etmişler ecdadımız mütecavizler aleyhine Boğazlıyan Asliye Hukuk Mahkemesine 1317 tarihinde dâva ikame etmişler, Mahkeme kararı ile Mütecavizler def olunmuş, arazi murislerimize icraen teslim olunmuş, 1938 senesinde aynı mütecavizlerin çocukları bu araziye tekrar tecavüzde bulunmuşlar, bu defa tarafımızdan mütecavizler aleyhine Boğazlıyan Asliye Hukuk Mahkemesine dâva ikame edilmiş, dâvayı rüyet eden hâkim, dâvalılar tarafından red olunmuş, dosya bu sebeple Yozgat Asliye Hukuk Mahkemesine gönderilmiş, Yozgat Asliye Hukuk Mahkemesinin

2/6/950 tarih 946/766 esas, 930/350 karar sayılı ilâmı ile müdahalenin men'ine karar verilmiş, işbu karar Temyiz Mahkemesinin tasdikine iktiran etmekle kesinleşmiş, kesinleşen bu karar Fakılı İcra Hâkimliğinin 17/4/957 tarih 955/12 esas, 957/12 karar sayılı hüküm ile mahallen infaz olunmuş, Fakılı İcra Hâkimliğince mütecavizler araziden çıkarılarak arazi icraen tarafımıza teslim olunmuştur. Bu defa mütecavizlerin akrabaları bu arazinin 725 dönümlük kısmına tekrar müdahale etmişler, Kozaklı Kaymakamlığının 5917 sayılı kanun hükümlerine göre verdiği 29/4/958 tarih ve 38 numaralı men kararı ile mütecavizler men edilmiş, 1958 yılında vekâletin emri ile mahalline bir asayiş karakolu kurulmak suretiyle arazi bizlere teslim edilmiştir.

Bugüne kadar arazi üzerinde motorlu ziraatımız devam etmekte iken gençliğin sosyal dâvalarını yanlış mânâda anlayan Mehmet Ünal ve arkadaşları bu araziye 25/3/962 tarihinde taksime kalkarak tecavüzde bulunmuşlar, bu tecavüz üzerine 26/3/962 tarihinde tarafımızdan Kozaklı Kaymakamlığına yapılan vaki müracaata binaen kaymakamlık evvelce verilmiş karara rağmen mütecavizler lehine tahkikata girilmiş, bu yerlerde mütecavizlerin hiç bir suretle haklarının ve zilyetliklerinin bulunmadığı tahkikatla Hazine arazisinin ve köy merasının bulunmadığı Kanlıca köyü muhtar ve ihtiyar heyetinin 2/Nisan/1962 tarihli zabıt varakası ile anlaşılmış, Kaymakamlık da

10/4/962 tarih 962/15 sayılı kararı ile mütecavizlerin müdahalelerinin men'ine karar vererek asayiş mahallen temin için de bir devriye karakolu ihdas etmiştir.

Şimdi hâdiseyi izahattan sonra sizlerin vicdanlarınıza hitap ediyorum. Mütegalibe kimdir, haksız kimdir, hakkını almak için kanun yollarına ve bağımsız Türk Mahkemelerine başvuran onların vereceği karara hürmetle boyun eğen bizler miyiz?

Yoksa bileğine güvenerek gasp fiilini irtikâp edenler midir?

Mecmuanıza bu yazıyı yazdıranlar sakat iktidar zamanında rozete göre hak almaya alışmış bulunan ve partizanlığı geçim vasıtası kılan, memleketi bugünkü akbete sürüklemek için sakat iktidar büyüklerini sathımâil üzerinde süratle koşturan ve onları uçurumdan yuvarladıkları sonra kulik değiştiren ve rozet değiştiren kimselerdir.

Bunlar, iyi bilinsinler ki, bağımsız Türk Hâkimlerinin kararlarının Büyük Millet Meclisi Kürsüsünde münakaşa konusu yapıldığı ve kürsüden Hâkimlere direktif verildiği fikir empoze yapıldığı devir 27 Mayıs Beyaz İhtilâli ile tarihe karışmıştır.

Artık bu memlekette herkes mevki ve makamı ne olursa olsun Türk hâkimlerinin kararlarına hürmet etmeye mecburdur. 15 bin dekarlık araziye gelince 120 hisseye altı hissimizde veraset ilâmı mevcuttur. Ben bu arazinin nısıf olan 7500 dekarlık kısmından 520 sehim itibarıyla 48 sehimine ancak sahip bulunuyorum.

Mirasçılar arasında arazi taksim edildiği zaman 50-60 dekarlık pay düşer. Bu memlekette gençliğin temiz fikirleri hâkim olur, sosyal adalet bu yurtda kurulursa hisseme düşecek 500 dekarlık araziye seve seve istismar edenleri bir gün eliyle boğmaya kalkarsa ve beni bu suçlular arasında görürse seve seve can vermeye de hazırım.

Abdi Keçeli

kiralık evlerin birden tesbiti için kâfi miktarda muvakkat tesbit komisyonları kurar ve bilâhare bunlar kaldırılır.

4 — Kira tesbitinden dolayı şikâyetler üzerine üç gün içinde hakem komisyonları gönderir. Bu esaslara göre diğer idari ve işletme faaliyetleri mevcuttur.

Bu şekilde hazırlanan kira kanunu tatbiki sahadaki neticelerini görmek ve kira tesbitindeki zamanı ölçmek için 20 Ekim ile 2 Kasım arasında Ankarada çeşitli bölgelerde (Kavaklıdere, Cebece, Yenışehir ve Yenimahallede) ayrı tip ve meskenlerde pratik çalışmalar yapıldı. Neticeler nazari hesaplara çok uygun ve adil ölçülerle ortaya çıktı. Birçok yerlerde kiralar % 17 ile % 28 arasında bir düşüş gösterdi. Buna mukabil bazı dairelerde yanlış takdirden dolayı ev sahibi aleyhinde olan çok ucuz kiralar % 40 a kadar bir artım gösterdi. 2 Kasım'da pratik tecrübeleri de bilen kira kanunu taslağı 3 Kasım 1960 günü Komitedeki imar ve iskân komisyonuna havale edilerek buradaki çalışmak prensipleri ve esasları üzerinde tekrar bir incelemeye tabi tutuldu. Maddelerin miktarı azaltıldı ve teferruat çatışan bazı kısımlar giderildi. Buradaki çalışmalar büyük kısmıyla bitmiştir. Kanun 15 Kasım 1960'da Komiteye sunulacak şekilde son hazırlıkları yapılmakta idi.

13 Kasım'daki malûm olaydan sonra ayrılmam dolayısıyla bu çalışmaları yakinen takip etmek fırsatını bulamadım. Şuna inanıyorum ki, hazırlanan tasarıda kontrol mevzuunda deriş edilen bazı hususlar katı görünse bile memleketimizin bugünkü ihtiyaçları ve gerçekleri önünde başka türlü tedbirlerin tatbiki sahada netice veremeyeceği tecrübelerle sabit olmuş bir gerçektir. Bu bakımdan bu esasların dikkate alınarak bu şekilde veya başka bir tarzda fakat gerçek ihtiyaçlarımıza uygun olarak çıkartılacağı ve her şeyden evvel bu mevzuu halledecek olan mesken politikasının aktif bir tutumla devlet, plân ve sermayesiyle gerçekleştirileceğini kuvvetle ümit etmekteyim. Aksi halde alınacak tedbirlerin evvelkiler gibi tatbikat sahası bulamayacağı en tabii bir gerçektir. % 70 ile boş bulunan bu faaliyet sahasında devlet yatırımlarının faaliyete girmesini ve senelerden beri devam eden bu sosyal dâvanın giderilmesini birçok vatandaşlar gibi ben de ümitle beklemekteyim. Ve buna inanıyorum.

KIBRIS

Cinayetler!

Faizleri ne olursa olsun, iki Türk gazetecisinin öldürülmesi, Türkiye'de ve dünyada iyi karşılanmadı. Gazetecilerin, Rumlarla işbirliğine taraftar oldukları ve Camideki bomba olayının işyüzünü açıklayacaklarını ilân ettikleri için, öldürüldüğü sanılıyor.

Türk cemaatinin tam bir birlik içinde bulunması şart. Fakat bu birliğin ikna yoluyla değil de, terör ile sağlanmaya çalışılması uzun vadede dâvaya zarar vermektense başka bir şeye yarayacaktır. Türk liderleri, kendilerini demokratik metotlara alıyormalı ve gözlerini artık ciddi şekilde cemaatin iktisadi ve sosyal meselelerine çevirmelidir.

NÜKLEER DENEMELER

Boşa giden çağrılar

Dünyamızın en fazla prestij sahibi liderlerinden olduğu noktasında ittifak edilen Hindistan Başbakanı Nehru, insanî sorumluluğunun itisile Başkan Kennedy'e son bir çağrıda bulundu ve Cenevre Konferansı çalışmalarını devam ettirip atmosferde nükleer deneme yapmamasını istedi.

Nehru, bu denemelerin meydana getirdiği radyoaktivite tehlikesini belirttikten sonra yeni denemeler için haklı bir sebep görmediğini ve bunun sade iki taraf arasındaki rekabetten ileri geldiğini söyledi.

Nehru'nun çağrısı ile aynı zamanda bir başka çağrı da Birleşmiş Milletler'den geldi. Bunun sahibi Budizm'in insanî ilişkilerini tamamen benimsemiş Genel Sekreter U Thant'tı. Thant hangi devlet tarafından yapılsa yapılsın bütün nükleer denemelere karşı olduğunu belirtti.

Bu arada Paskalya yortusu münasebetiyle Hristiyan dünyasında gelenek haline getirilmeye çalışılan nükleer silah aleyhtarı yürüyüşler yapıldı. Batı Berlinde, Kopenhag'da, Kanadanın gelişli yerlerinde, New York ve diğer Amerikan şehirlerinde yapılan yürüyüşler sorumlu yüksek yöneticilerin gözlerini yaşartacak ve vicdanlarını sızlatacak bir anlam taşıyordu.

Fakat ne Nehru ile Thant'ın çağrıları, ne de bu yürüyüşler henüz çağımızda insanî faktörler dışındaki mülâhazaların hâkim durumda olmasını önleyecek kuvvette değildir. Silâhlannmaya harcanan milyarlarca doların, aç dünya insanların refahı için kullanılacağı günler henüz uzaktır.

Okyanusta bir infilâk

Başkan Kennedy'nin bütün bu çağrılara ve tepkilere rağmen, istemiyerek verdiği emri üzerine Pasifik Okyanusunda bir ada civarında bir atom bombası patlatıldı.

Amerika'nın atmosferdeki nükleer denemelerine yeniden başlaması dünyanın her yanında kuvvetli tepkilere yol açtı.

Japonya'da nümayişçiler Amerikan büyükelçiliğine saldırdılar. İskandinavya ülkeleri ve Japonya'nın sorumlu devlet adamları «derin üzüntülerle» ni belirttiler.

Amerika, Sovyetler'den altı ay sonra yeniden yeraltı ve atmosferdeki nükleer denemelerine başlamış bulunuyor. Bu hareketi Amerika içindeki muhalefet dahi durduramamıştır. Nüfuzlu senatör Humphrey denemeleri tasvip etmediğini açıkça belirtmiştir.

Amerika'nın yeniden nükleer denemelere başlaması halinde, Cenevre Konferansının terkedeceğini bildirmiş olan Sovyetler Birliği henüz böyle bir harekete bağvurmamıştır. Fakat, zaten verimsiz olan konferans çalışmalarından artık herhangi bir şey beklemek de aşırı bir iyimserlik olacaktır. Sovyet temsilcisi Zorin geçen hafta verdiği bir demeçte «artık müzakere olmayacaktır, işte bu kadar» diyerek kesip atmıştır.

Sovyetlerin, Amerika'nın denemelerine karşılık yakın bir gelecekte kendi denemelerine yeniden başlamaları kuvvetle muhtemeldir. Sovyet hükümetinin İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nin milletlerarası kontrol konusunda yaptıkları ikinci çağrıda reddetmesi, bu meselede samimiyet unsurunun iki taraf içinde mevcut olmadığını göstermektedir. Çünkü Batılılar da bu çağrıda reddedileceğini bilerek yapıyorlar ve bu sırada Okyanus'taki adada faaliyet devam etmiştir.

CEZAYİR

Temel meseleler

Yakında bağımsızlığa kavuşacak olan Cezayir'in bugün için temel meselesi, ihtilâli yönetimi olan Milli Kurtuluş Cephesi'nin (F. L. N.) bir siyasî parti haline gelmesi ve yönetici kadroları yetiştirmesidir.

Fakat yarının Cezayirli yöneticilerini bekleyen ana dâva siyasî olmaktan çok iktisadidir. Her az gelişmiş ülke gibi Cezayir'in ana dâvası da kalkınma ve bu kalkınmayı nasıl gerçekleştireceği meselesidir.

Cezayirli liderler Evian anlaşmaları ile Fransa'nın malî ve teknik yardımına devam etmesini, ticaret hayatındaki terehhi durumlarının ve teşebbüs ve transfer serbestliğinin muhafaza edilmesini kabul ederek, mem-

leketin iktisadî müessese ve faaliyetlerinin birdenbire felce uğramasını önlemek istemişlerdir.

Fakat bu tedbirler yedi yıllık savaşın darımadığını ettiği bir iktisadî düzeni yeniden ayağa kaldırmak, durumu normale döndürmek hedeflerini gütmektedir.

Bugünkü Cezayir'in karşılaştığı ve ileride gözme zorunda kalacağı sosyal ve iktisadî meseleler çeşitlidir. Binlerce insan kabellerdeki yaşayışlarını bırakmış ve şehirleri hücum etmiştir. Böylece şehirler işsizler ordusunun istilasına uğramış ve gelecek mahalleleri gittikçe yayılmıştır. Sayıları iki milyona varan bu müslümanları modern hayata kaynaştırmak için hazırlanmış olan Kostantin planı da savaş yüzünden uygulanamamıştır.

Savaş bir yandan işsizlik için zemin hazırlarken, bir yandan da kadroları dolduracak idarî ve teknik elemanları eksiltmiştir.

Fransa'nın Cezayir'deki eserleri yüz-yirmi yıl sömürülen bu memleketin «anavatan» ile olan münasebetleri açısından yapılmış, Cezayirilerin mahallî ihtiyaçları gözönünde tutulmamıştır. Bunun en kolay örneklerinden biri, inşa edilmiş olan modern limanları içeriye bağlayacak yolların yapılmamasıdır. Ayrıca Fransa'nın meydana getirdiği çeşitli tesislerin bakımı da, sefalet ve işsizlik gibi meselelerle uğraşacak olan genç Cezayir devletine altından kalkması çok güç masraflar yükleyecektir.

Kalkınma

Cezayir'in yarınki yöneticileri bütün az gelişmiş memleketlerin ortak dâvalarını ele almak mecburiyeti ile karşı karşıya kalacaklardır. Bu meseleleri üç kısımda özetlemek mümkündür:

— Makul bir süre (meselâ 10 sene) zarfında hiç olmazsa şehirlerde tam çalışmaya başlamak.

— Siyasî şartlara bağlı olan kredi ve bağışlara bel bağlamadan dış ticaret dengesini sağlamağa ve böylece bir dereceye kadar iktisadî bağımsızlık elde etmeğe çalışmak.

— Ortalama hayat seviyesini yükseltmek. Bunun için yılda % 2,5 olan nüfus artışından daha süratli bir iktisadî gelişme temposu takip etmek.

Temeldeki güçlük, hayat standardı düşük olan bu memlekette istihlâk masraflarının azlığına rağmen, iş sahalarının meydana getirilmesi için lüzumlu teçhizat ve malzemeyi satın alma gücünü yükseltmek ve istihsalı arttırmaktır.

Cezayir'in % 7,5 gibi oldukça mütevazî bir gelişme hızına varabilmesi için yılda 300 — 400 milyar frank tutarında yatırım yapması gerekmektedir. Cezayir'lilerin

bu miktarı temin edebilmeleri için vergi veya tasarruf olarak gelirlerinden en az dörtte bir ve en çok üçte bir oranında fedakârlık yapmaları lâzımdır. Bu ise halen çok az sayıda memlekette başarılan bir iş. Hiç bir demokratik mekanizmanın da bu hedefe ulaşması mümkün olmamaktadır.

Engeller ve avantajlar

Cezayir'in kalkınma dâvasında sahip olduğu avantaj ve karşılaştığı engelleri saymak, bu memleketin nasıl bir kalkınma yolu seçmesi gerektiği açısından faydalı olabilir.

Cezayir'in sahip olduğu avantajlar kısaca şunlardır:

— Maden cevherleri ve tarım imkânları.

— İntibak ve bakım masrafları gibi dezavantajlarına rağmen, ulaştırma, iskân ve eğitim, sosyal ve idarî müesseseler alanlarında meydana getirilmiş olan enfastrüktür yapıları.

— Eğitim seviyesinin yeni bağımsızlığa kavuşmuş diğer ülkelere nazaran yüksekliği, idarî ve teknik kadroları dolduracak personelin yetiştirilmekte olması.

— Müslüman halkın disiplini

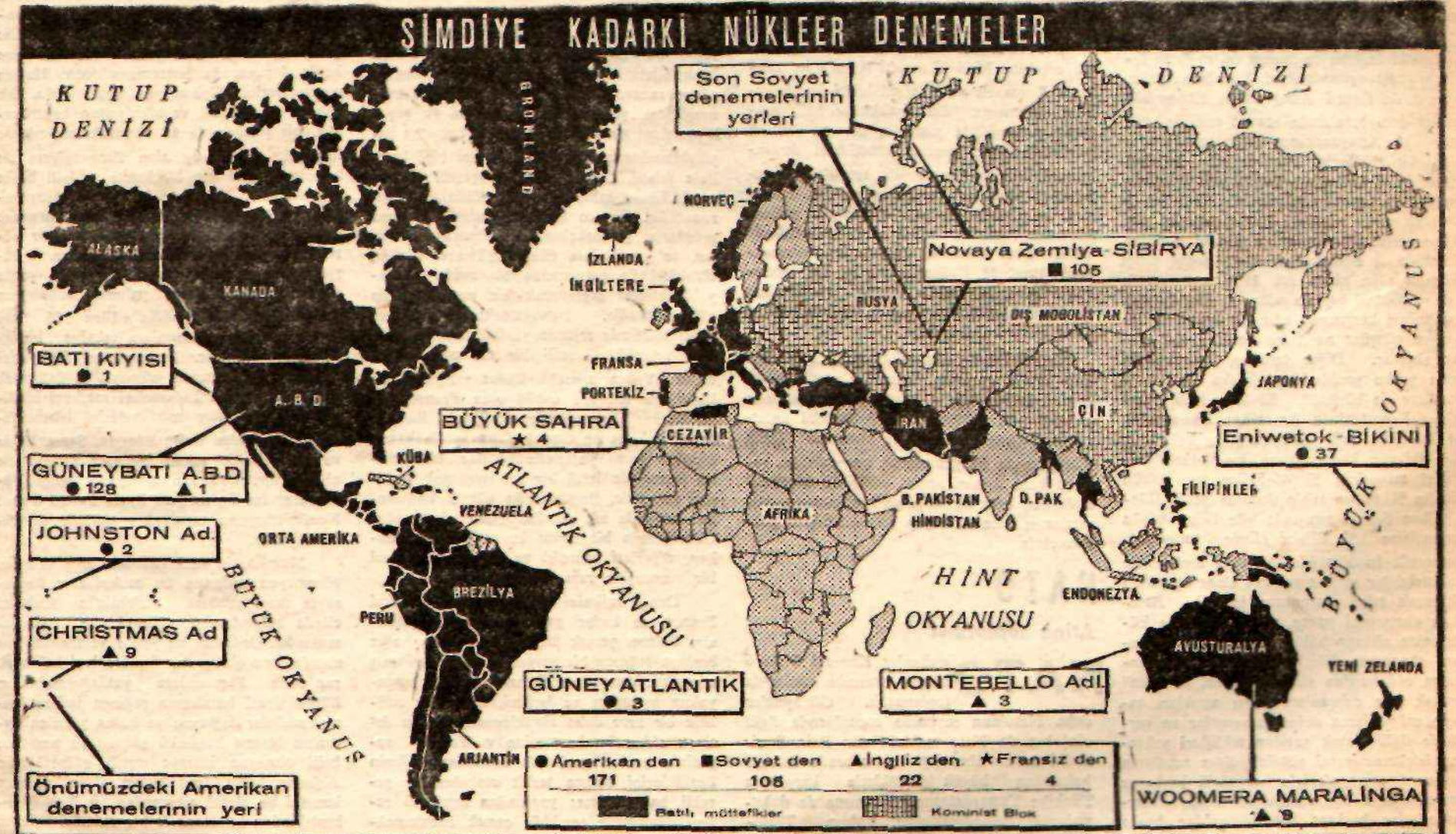
— Fransa'dan alacağı teknik ve malî yardım.

Bunlara karşılık şu engeller sayılabilir: — Cezayir'in toprağı, çöl, dolu ve çirke gibi tehlikelerle tehdit edilmektedir. İyi şartları haiz topraklar anderdir ve hayat seviyesini süratle yükseltmek için tarıma pek güvenilemez. Aksine, erezyona karşı yapılacak mücadele, karlılığı olmayan sermayeleri yutacaktır.

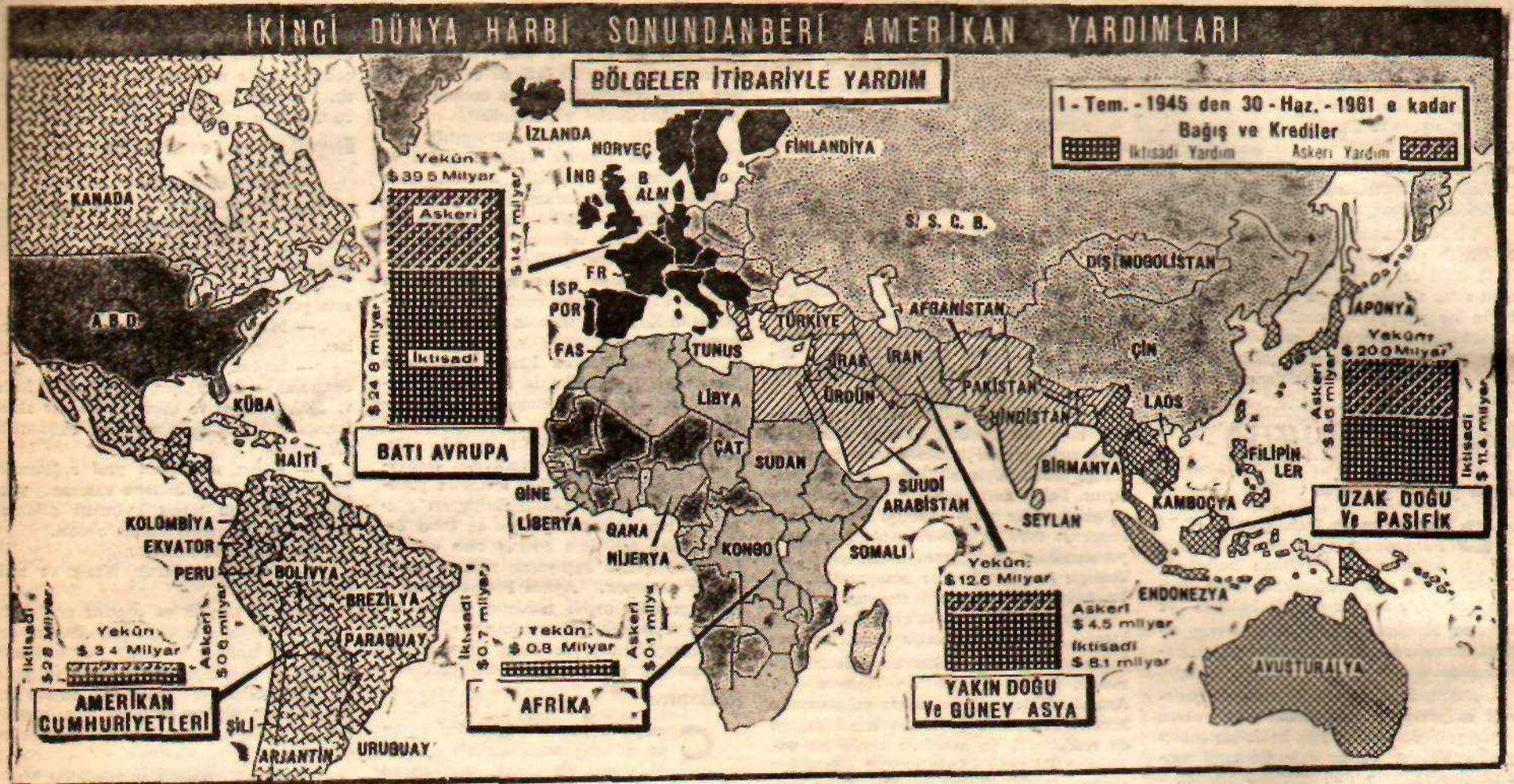
— Cezayir, iktisadî kalkınmasını süratle gerçekleştirmek için sanayile önem verecektir. Bunun için de iki yol vardır. Sanayileşmeyi ya Cezayir'iler kendi yapar, ya da Avrupa şirketlerinin Cezayir'deki şubeleri. Birinci şıkta, Cezayir'in tesis ve malzeme için gerekli milyonları nereden temin edeceği sorusu ortaya çıkmaktadır. Bunun ihracatla karşılanması halinde, petrolünün, gazının madenin, şarabının ve diğer tarım mahsullerinin başlıca alıcısı olan Fransa'ya bağlanmış olacaktır. Başka bir ifade ile iki yol da aynı neticede birleşmektedir.

Cezayir'li liderlerin Fransa'ya bu kadar sıkı bir şekilde bağlanmak istemeyecekleri tabiidir. Bu durumda yabancı sermayenin temini yoluna gidilebilecek, çelik, kimya, petrol, maden sanayileri özel teşebbüse bırakılacaktır ki bu da devletin hareket alanını daraltacaktır. Cezayir'li liderlerin sosyalist eğilimleri ise buna müsaade etmeyecektir.

Cezayir'in ileride karşılaştacağı temel meselenin böylece bir kalkınma dâvası olduğu ortaya çıkıyor. Cezayir'in bunu nasıl

İKİNCİ DÜNYA HARBI SONUNDANBERİ AMERİKAN YARDIMLARI

ve hangi sistemle gerçekleştireceği sorusu, bütün az gelişmiş memleketlerin yaptığı gibi, kendi bünyesine uygun bir sosyalizm ile cevaplandırılabilir.

A. B. D.

Çelik meselesi

Dünya çelik istihsalının dörtte birini ellinde tutan Amerikan Çelik Kumpanyasının Başkanı Roger Blough'un çelik fiyatını % 3,5 arttıracaklarını ilân etmesi ve böylece «New York ve Pittsburgh iş adamlarının verdikleri kararlar Washington'u ilgilendirmez» gibi bir tavır takınması Başkan Kennedy'yi büyük kumpanyalarla çatışmaya götürecektir. Büyük sermayelerin teklîf, kudret ve nüfuzlarıyla mücadele etmek kolay değilse de Kennedy'nin Amerikan ekonomik hayatına, toplumun genel menfaatlerini göz önüne alarak, daha fazla müdahale etmesini bekleyenler de az değildir.

Amerikan iş adamlarının Amerikan toplumundaki kudreti ve baskısı bu milletin tarihinin başlangıcındanberi hissedilmektedir. Charles A. Beard Anayasanın Ekonomik Tefsiri adlı kitabında servet sahiplerinin Amerikan Anayasasının hazırlanmasındaki büyük etkilerini incelemiştir. Miriam Beard de İş Adamlarının Tarihi adlı eserinde Amerikada servet sahiplerinin özellikle İç Savaşın sonra topluma hakimiyetlerini göz önüne serdi. Ekonomik ve siyasal nüfuzun kesinlikle iş adamlarının eline geçişi çiftçi kütlesini arka plana itti. 1896 seçimlerinde ileri sürdükleri başkan adayı iş adamlarının temsilcileri karşısında ağır bir hezimete uğrayınca çiftçiler zayıf bir baskı grubu olarak sındılar. Diğer taraftan, iş-verenlerin baskı grubu genişledikten başka bir tek el hâline de büründü. Böylece, Milli Kaynaklar Komitesinin Amerikan Ekonomisinin Bünyesi adlı çalışmasında belirttiği gibi, iki-yüz kadar firma memleketin endüstriel servetinin % 46-51'ine ve bütün mülkün % 60'ına sahip duruma geldi. İkinci Cihan Savaşı sırasında yüz firma bütün kontratların % 67'sini elinde tutuyordu.

Ekonomik hayatın bir kaç elde toplanması endüstriyi bir serbest rekabet alanı olmaktan çıkararak tekel durumuna indirdi. Amerikan ekonomisi yavaş, yavaş niteliğine bürünmekte olduğu halde Amerikan iş adamları «kazanma hürriyetleri»nin sınırlandırılmakta olduğundan şikâyet ediyor, bu tekelin kırılmak için çalışanlara karşı açtıkları savaşta milyonlarca dolar harcıyorlar ve vergilerle ilgili olarak yapılan teklifleri yakından izleyerek vergi yükünü diğer sınıfların omuzuna oturtmak için her türlü baskı ve propagandaya baş vuruyorlardı. Büyük sermayedarlar başkent Washington'dan başka federe devlet meclislerindeki nüfuzlarını da

artırarak localarında yaslanıp gladyatörle-
rin kaderlerini tayin eden Roma imparator-
ları gibi çıkarlarına hizmet eden kanunları
kabul, diğerlerini reddettirmeyi âdet edin-
diler. Harvard Üniversitesi profesörlerinden
V. O. Key, Jr.'ın tanımıyla bu büyük fir-
maların ileri gelenleri o şekilde hareket et-
mektedirler ki başka bir düzende baron,
kabile reisi ya da savaş lordu olmaları ge-
rekirdi. Kongre ve federe devlet meclislerin-
deki temsilciler çok defa iş-verenlerin bas-
kısıyla bir daha seçilememek korkusundan
tutumlarını iş-verenlerinkine uydurmakta
büyük gayret sarfetmektedirler.

Sermayedarlar çıkarlarını en etkili şekilde korumak için teşkilâtlıdılar. Amerikan Ticaret Odası 3,000 bölgesel ticaret odasını birleştiren en kuvvetli baskı grubudur. İkinci teşekkül işçi sendikalarına karşı açık cephe alan ve F. D. Roosevelt'in başkanlığı sırasındaki New Deal siyasetine karşı savaşan Millî İmalâatlar Birliğidir. Üçüncüsü Başkan Roosevelt'in bazı demok ratik tedbirlerden zarar gören milyonlerin kurup «Hürriyet Cemiyeti» adını verdikleri bir nevi milyonler klübüydü. Dördüncü teşekkül Millî Ekonomi Kurulu ise 1930 larda Roosevelt ve etrafındakileri komünistlikle suçlamıştı. Bu teşekküller halk arasında propaganda yapmak, mevcut siyasi partilerin içine sızarak kendilerini destekleyecek kimseleri seçtirmek, temsilcilerle senatörleri ikna ya da baskı yoluyla etkilemek ve yöneticilere tesir etmek gibi yollara başvurmaktadırlar. Çok defa, meclislerde teklif edilen kanunlar dışarda hazırlanmaktadır. Prof. H Walker'ın yaptığı bir incelemeye göre, bir aralık kanun tekliflerinin % 76'sı dışarda hazırlanmış ve senatörlerin eline tutuşturulmuştur.

Tames Bryce Amerikan Devlet İdaresi adlı klâsik eserinde Amerikan sermayedarlarının hükümetin iş hayatına karışmalarını engelleyecek başkanlar seçtirdiklerini anlatmıştı. Başkan Kennedy'nin Amerika Çelik Kumpanyası ile yer alacak girişiminin sonucu hem tekelci servet sahibinin bugünkü kudretini, hem de Kennedy'nin zamanımızın garllarını iyice kavrayıp kavramadığını gösterecektir.

NATO

Atina toplantısı

NATO Bakanlar Konseyi 3 ile 6 Mayıs arasında Atina'da toplanacak. Görüşmeler daha Nato'nun savunma sorunlarıyla ilgili olacaksa da Nato taahhüdününün iktisadî cihetini de ele alınacağı ve bu arada iktisadî bakımdan büyük güçlüklerle karşılanan Türkiye Yunanistanın durumuna da dokunulacağı anlaşılmaktadır. Yalnız, Türkiye'deki siyasî istikrarsızlık, dış yardım me-

selesinde, ilk günlerin iyimserliğini azaltmıştır. Toplantı daha çok, Nato Genel Sekreteri Dirk Strikker'in teklifine uyarak Nato'nun siyasi birliği, silâhsızlanma, Berlin ve Doğu bloku ile münasebetler gibi meseleleri inceleme amacını gütmektedir. Bu konularda önemli sonuçlara varılması beklenmiyor.

ISPANYA

Denge rejimi!

Batı dünyasının kapalı rejimli ülkesi İspanya'nın içinde bulunduğu siyasi durum son günlerde Madrid'de çok anlatılan bir hikâyeden açıkça anlaşılmaktadır:

Bir Madridli karısına:

— Franco intihar etmiş.

— Allaha şükür yerine kim geçecek-

— Franco...

— Allaha şükür!

Gerçekten bugün İspanya'daki siyasi rejim General Franco'nun şahsına bağlıdır. Muhalliflerini büyük bir ustalıkla tasfiye eden Franco, Kiliseyle Falanji, Falanjiyla monarşistleri, generallerle generalleri ve çeşitli menfaat gruplarını dengede tutmayı başarabilmektedir. Bu grupların her biri, özellikle falanji, kendi içinde de çeşitli görüş ayrılıklarına sahip gruplara bölünmüş durumdadır. Franco Falanji içindeki başka grupların, gelenekçilerin, korporasyoncuların, ve jonsista'nın (Katolik Ticaret Birliği) birbirleri ile çatışmadan bir arada yaşayabilmelerini sağlayacak bir prestije sahip görünmektedir. İspanya'daki bu huzursuz fakat hâdisesiz rejimin yürütülmesinde ordu ileri gelenleri öncemil bir rol oynamaktadırlar. Yakın zamana kadar İspanya'nın kaderinde tek söz sahibi olan Franco, bir yıldan beri üç generale (İç İşleri Bakanı, Ordu Bakanı ve Genel Kurmay Başkanı) oldukça geniş yetkilerle kirli, memleketin idaresinde ısraf bir rol oynamak yetkisini vermiştir. Bugün ordu yüksek kademe-leri arasında sık sık ihtilâflar olmaktadır. Generallerin bir kısmı kuvvetli rejim isterken, diğerleri mutedil ve nisbeten liberal bir monarşîye razı olmaktadır.

Denge rejimini yürütmek için General Franco ne kadar gayret gösterirse göster-sin, bilinen gerçek bugün İspanya'da ağır baskıya rağmen bir sosyal uyanışın başlamış olduğudur. Acı bir sivil harp geçiren İspan-ya'nın aydınları ve işçileri, böyle bir felâ-kete bir kere daha sürüklenmemek için ih-tiyatı eklen bırakmamakta ve Franco re-jiminin yerine geçirmek istedikleri rejimin özelliklerini açıkça tesbit etmeden ve ge-rekli hazırlıklarını yapmadan bugünkü re-jimi devirmeye teşebbüs etmek istememek-tedirler. Bununla beraber son gelen haber-

ler İspanya'da sadece bir fikir uyanışın değil, aynı zamanda fiili bir kıpırdanışın da mevcut olduğunu göstermektedir. Dengeci hükümetin İspanyol basınına geçmesini önlediği ve bu yüzden İspanyol Kamu oyunun bilgisi dışında bırakılan haberlere göre, Asturia bölgesindeki kömür madenlerinde çalışan altmış bin işçi, asgari ücretlerin artırılması ve sosyal şartların istahı gayesi ile grev yapmışlardır. Grevi önlemek üzere bu bölgeye gönderilen beş bin asker duruma müdahale etmek istememektedir. Bu haberler Batı Avrupa'nın kapalı rejim memleketi olan İspanya'da siyasi ve iktisadi hakları hiçe sayan totaliter yöneticilere karşı bir sosyal mücadelenin başlaması üzere olduğunun bir belirtisi sayılabilir.

ARJANTIN

Ordu ve çıkmaz

A rjantin'de ordu, fillen değilse bile perde arkasında siyasi rejimi elinde tutmaya devam etmektedir. Frondizini yerine Cumhurbaşkanı görevine getirilen Guido da ordunun baskısına uzun boylu dayanacağına benzememektedir. Halkın menfaatlerini düşünmeyen sağcı ordu, bir yandan demokrasi ve hürriyetten bahsederken, bir yandan da 18 Marttaki seçimlerde ikibüyük milyon oy alan Peroncuların bu başarısını iptal için hükümete şiddetli baskı yapmaktadır. Ordunun bu tutumunu karşında seçimle kazandıkları haklarını korumak isteyen Peron taraftarları 1 Mayısta bir nümayiş yapmaya hazırlanmaktadırlar. Peroncuların bu mukavemeti karşısında ordu şiddet tedbirleri almak yolunu tutmuştur. Komünist oldukları iddia edilen 156 kişi tevkif edilmiş, garnizonlara takviye birlikleri gönderilmiştir. Peroncuların faaliyetini önlemek ve muhtemel nümayişleri dağıtmak için ordu yüksek kademeleri merkezi hükümetlerin eyaletlere müdahalesini istemektedirler. Şimdiden Entre Rios'da, Santa Fe'de ve Corrientes'de askeri birlikler idareyi ele almışlardır. Ordunun mücadele ettiği Peroncular ise üç milyon üyeli Tarım Genel Konfederasyonu tarafından şiddetle desteklenmektedir.

Memleketin uzak vadedeki menfaatlerini göremeyen ordunun bu muhafazacı kadrosuyla uzun müddet Arjantin'in kaderini elinde bulundurabileceğine kimse inanmamaktadır. Ordunun bu yersiz ve memleketin menfaatına olmayan müdahaleleri halkı biraz daha Peronculara yaklaştırmaktadır. Bütün siyasî hatalarına rağmen işçilere geniş imkânlar sağlayan ve halka yönelik Peron'un idaresi bugünkü güçsüz ve amaçları belli olmayan idareye tercih edilmektedir. Arjantin halkı, ismi Peron olsun olmasın, kendini bu siyasî çıkmazdan ve iktisadî sıkıntılardan kurtaracak bir liderin düzenini çekmektedir.

NASIL ÇILDIRILIR?

Boşa çıkan hükümet darbesi

Hitler, Münich Birahane-
sinde hükümet darbesini
açıkladıktan, salondakile-
re kısa bir konuşma yaptıktan
ve alkışlandıktan sonra, biraha-
nedeki kalabalık dağılmağa baş-
ladı. Hess ile S.A. mensupları,
kapıyı tutarak, kalabalığın ara-
sına karışıp çıkmak isteyen Bay-
yera hükümet üyelerinden ve
öbür ileri gelenlerden çoğunu
durdurdular. Hitler, zorla hükü-
met darbesine karıştırdığı Kahr,
Lossow ve Seisser'i göz hapsine
almıştı. Tam o sırada yeni bir
kargaşalık ortaya çıktı; S.A. lar-
dan bir kısmı ile nizami ordu
mensupları birbirlerine girmiş-
lerdi. Hitler, kavgayı durdurmak
için olay yerine, yani istihkâm
kışlasına gitmek istedi, biraha-
neyi Ludendorff'a emanet etti.

Bu, büyük bir hataydı. Önce
Lossow sıvıştı; Ludendorff'a,
gerekli emirleri vermek için ka-
rargâhtaki bürosuna gitmesi
gerekliğini söyledi Scheubner-
Richter'in itirazlarını Ludendorff
«Bir Alman subayının sözüne
inanmamaktan sizi menederim»
diyerek kesti. Biraz sonra Kahr
ile Seisser de ortalıktan kaybol-
dular.

Son derece memnun olarak
birahaneye dönen Hitler, kuşları
elinden kaçırdığını öğrendi. Ge-
cenin bu ilk başarısızlığı çok acı
oldu. Oysa ki Hitler, «bakanları-
nı» yeni görevleriyle meşgul,
Ludendorff ile Lossow'u da Ber-
lin üzerine yürüyüşünü hazırlar-
ken bulacağından emindi. Aksi-
ne, hiçbir şey yapılmamıştı. Hat-
ta Münich bile ihtilâle kuvvet-
lerce işgal edilmiş değildi. Ro-
ehm, S.A. lardan bir grup ile
Harbiye Bakanlığı'nın bürolarını
ele geçirmişti, ama öbür strate-
jik noktalar serbestti. Hatta tel-
grafhane bile. Nitekim Hitle-
in birahanedeki hükümet darbesi
teşebbüsü buradan Berlin'e bil-
dirildi. Bunu duyan General von
Seeckt, Bavyera'daki orduya,
âsileri tamamiyle bertaraf etmek
emrini verdi.

Hitler açıkta kalıyor

Hitler ile Roehm'e sempati
besleyen birkaç küçük rüt.
beli subay ve bazı erlerin dışında
yüksek rütbeli subaylar, Münich
garnizon komutanı General von
Danner'le birlikte sadece Gene-
ral Seeckt'in emirlerini yerine
getirmeğe hazır olmakla kalmı-
yorlar, ayrıca Hitler'in General
von Lossow'a yaptığı muamele-
den de büyük bir memnuniyet-
sizlik ve infial duyuyorlardı.

Ordunun gelenekine göre,
bir generale silâh çeken her
hangi bir sivil, her hangi bir su-
bay tarafından özel tabancasıyla
öldürülmeğe layıktı. 19 uncu pi-
yade alayının kışlasına nakledi-
len ve General Lossow'un da
buradan katıldığı karargâhta
General Danner derhal öbür
garnizonlara emir vererek Mün-
ich üzerine yürümelerini bil-
dirdi. Gün doğmak üzereyken
ordu birlikleri, Harbiye Bakan-
lığında bulunan Roehm'ün bir-
liklerini kuşatmıştı.

Hitler, daha önce Luden-
dorff'la birlikte durumu gözden
geçirmiş, Lossow'la temas kur-
mak istemiş, 19 uncu piyade

alayına Ludendorff adına mesaj-
lar gönderilmiş, fakat hiçbir ce-
vap alınmamıştı. Hitler'den
yana olan Poehner, binbaşı Hu-
ehnein ve bir S.A. bölüğü ile,
daha önce Münich polisini idare
ederken çalıştığı kendi bürosu-
nu işgale gitmiş ama, hepsi ora-
cıkta tevkif edilmişlerdi.

Bavyera hükümet başkanı
Gustav von Kahr'a gelince, bi-
rahaneyi terkeder etmez sağdu-
yusuna ve cesaretine yeniden
kavuşmakta gecikmemişti. Kahr,
yeniden Hitler'in ve adamlarının
eline düşmemek için, bakanların-
a önce bütün Münich'e şu be-
yannameyi astırmıştı:

«İhtilâslı arkadaşların ifti-
raları ve ihaneti, millî uyanış
amacıyla yapılan bir gösteriyi
çirkin bir giddet hareketine çev-
irmiştir. General von Lossow,
albay Seisser ve benden, silâh
tehdidi altında kopartılan demec-
lerin hiçbir hükmü yoktur. Al-
man İşçi Nasyonal Sosyalist Par-
tisî ile S.A. kitaları feshedilmiş-
tir.

Von Kahr, Devlet
Genel Komiseri.

Akşamleyin Hitler'e o ka-
dar yakın ve o kadar kolay ge-
len zafer, zaman ilerledikçe
uzaklaşıyordu. Hitler, her ihtilâl
için mutlaka gerekli saydığı te-
melin, yani ordu, polis, iktidar-
daki siyasi grup gibi mevcut
müesseselerin desteğinin yıkıl-
dığını görüyordu. Artık görüyör-
du ki, Ludendorff'un saygı nyan-
dıran adı bile, devletin silâhlı
kuvvetlerine etki etmiyordu.
Hitler, Münich yakınındaki Ro-
senheim eyaletine giderek, ken-
di silâhlı çeteleri etrafına topla-
yacıkları köylerle Münich üze-
rine hücum etmeği tekkif etti,
fakat Ludendorff bunu derhal
reddetti.

Hitler bunun üzerine, hiç ol-
mazsa bir felâketi önleyecek çare
düşünmeğe başladı. Bavyera'nın
veliaht prensi Rupprecht — ki
şahsen Ludendorff'un amansız
düşmanıydı—, hükümet darbesini
haber alır almaz verdiği bir de-
meçte, bu hareketin durdurul-
masını istemişti. Bunun üzerine,
Hitler, durumun «gereflili bir ge-
kilde» halledilmesi için presten
Lossow ve Kahr nezdinde müda-
halede bulunmasını istemeğe
karar verdi. Gün doğarken, Hit-
ler ile prens Rupprecht'in dostu
Hitler'in teğmen, Neunzert bu amaçla
Wittelsbach şatosuna gönderil-
di. Teğmen Neunzert, otomobil
bulamadığı için treni beklemek
zorunda kaldı ve şatoya ancak
öğleyin varabildi ki, o zamana
kadar olaylar Hitler'in hiç tah-
min etmediği, Ludendorff'un da
aklından geçirmedeği bir şekil
almıştı.

Hitler'in evvelce tasarladığı
şey, bir işsavaş değil bir hükü-
met darbesiydi. Son derece hey-
ecanlı olmasına rağmen, polis ile
orduya boyun eğdirmenin kendi
imkânlarının üstünde bir şey ol-
duğunu anlayacak kadar kendine
hâkimdi. Hitler, silâhlı kuvvetle-
re «karşı» bir ihtilâl değil, silâh-
lı kuvvetlerle «birlikte» bir ih-
tilâl yapmak istiyordu. Luden-
dorff da aynı şeyi düşünüyordu.
Bundan dolayı, yaşlı General,
kararsızlık içinde kıvranan genç

nazi şefine, kan dökülmesine yol
açmaksızın zaferi hâlâ sağlayabi-
lecek şahsî bir plân tekkif etti:
Ludendorff'a göre, Alman as-
kerleri, hattâ çoğu eski asker
olan polisler, onları bir zaman-
lar doğu ve batı cephelerinde
büyük zaferlere ulaştıran efsa-
nevî komutana karşı ateş açma-
ğa hiçbir vakit cesaret edemiye-
ceklerdi. Ludendorff bundan
emindi. Kendisi ile Hitler, adam-
larıyla birlikte şehrin merkezine
yürürler ve orayı ele geçirirler-
di. Polis ve ordu onlara yalnız-
ca karşı koymaktan kaçınmaya-
cak, hattâ onların yanında yer
alıp emirleri altında çarpışacak-
tı. Hitler, bu hususta biraz şüp-
heylese de tasarıyı kabul etti.
Zira, bu, mümkün olabilecek tek
çözüm şekli görünüyordu.

Hitler ve Ludendorff canlarını kurtarıyorlar

Alman Cumhuriyetinin ku-
ruluşunun yıldönümü olan
9 Kasım günü sabahın on-
birine doğru, Hitler ile Luden-
dorff, yanlarında üç bin kadar S.

Hitler, hükûmeti ele geçirip Almanya'yı ılgın hâle sürüklediği günlerde

A. olduğu halde birahane-
nin bahçesinden yola çıkıp Münih'in
merkezine doğru ilerlemeğe baş-
ladılar. Hitler'le Ludendorff'un
yanında ilk sırada Hücum Kıt-
alarının komutanı Goering, Sch-
eubner-Bichter, Rosenberg, Hit-
ler'in muhafızı Ulrich Graf ve
daha yarım düzine nazi idareci-
si bulunuyordu. Kafilenin önün-
de svastikalı bir bayrak dalga-
lanmaktaydı. İlk sıraların biraz
gerisinde mitralyözlü bir kamyon
kafilayı takip ediyordu. S.A. lar-
ın omuzlarında tüfek vardı, ba-
zıları süngü de takmışlardı. Hit-
ler tabancasını elinde tutuyor-
du.

Âsiler, birahane-
nin yüz me-
tre kadar kuzeyinde ilk engelle-
nişle karşılaştılar. Isar ırmağı üzerin-
deki Ludwig köprüsünde polis-
ler yolu tıkanmışlardı. Goering
öne çıktı ve polislerin şefiyle
konuşarak onu tehdit etti: Eğer
polisler ateş açarlarsa, kafilenin
en gerisinde tutulan bazı reh-
neler öldürülecekti. Gerçekten

de Hess ile öbür naziler, bütün
gece, böyle bir durumu karşıla-
mak üzere bazı ileri gelen şah-
siyetleri, bu arada iki bakamı
tevkif etmişlerdi. Goering belki
de blöf yapıyordu, fakat polisler-
in şefi öyle düşünmedi ve ka-
fileye yolu açtı.

Nazi kafiləsi Marienplatz'ta
Nüremberg'li Yahudi düşmanı
Julius Streicher'in konuşmasını
dinleyen kalabalık bir grupla
karşılaştı. Streicher hükümet
darbesiyle ilgili ilk haberleri
duyar duymaz Nüremberg'ten
Münich'e koşmuştu. İhtilâlin di-
şında kalmak istemediği için
derhal Hitler'in peşine takıldı.

Öğleden biraz sonra, nazi
kafiləsi hedefine, yani, Reichs-
wehr birliklerinin kuşatıldığı, Ru-
ehm ile birliklerinin içinde bu-
lunduğu Harbiye Bakanlığı'na
varmıştı. Ne kuşatanlar ne de
kuşatılanlar henüz bir tek silâh
bile atmamışlardı. Roehm ile
yanındakiler de eski askerlerdi
ve hepsinin, dikenli tellerin öte-
sinde bir çok cephe arkadaşı bu-
lunuyordu. İki tarafın da silâh
atmağa eli varmıyordu.

Bunun üzerine Hitler ile
Ludendorff, Harbiye Bakanlığına
ulaşmak ve Roehm'i kurtarmak
için, peşlerindeki kafilayı geniş
Odeonsplatz'a açılan Feldherrn-
halle'nin hemen arkasındaki da-
racık Residenstrasse'den geçir-
mek istediler. Bu dar sokakın
ucunda, tüfekleri omuzunda yüz
kadar polis yolun ağzını kapa-
mıştı; stratejik bir noktayı tut-
tukları için yolu açmadılar. Na-
ziler bir kere daha lâf ebeliğine
baş vurduklar. Hitler'in sadık
muhafızı Ulrich Graf, polislerin
şefine doğru ilerledi ve şöyle
bağırды: «Ateş etmeyin! Ekselâns
Ludendorff geliyor!» Hitler de
«Teslim olun! Teslim olun!» di-
ye bağırırmaktaydı. Fakat polisler-

yüfükoyun yere atmışlardı. Yar-
nız bir istisna vardı ve eğer
onun verdiği örnek takip edil-
seydi olayların gidişi belki de
tamamiyle değişebilirdi: Lu-
dendorff kendini yere atmamış-
tı; ayakta, dündük ve yanında
emir subayı Binbaşı Streck oldu-
ğu halde, polislerin tüfeklerinin
önlünde sakin sakin ilerlemeğe
devam ediyordu. Nazilerden hiç-
biri bu iki cesur silüeti takip et-
mediler, hiç biri, hattâ büyük
şefleri Adolf Hitler bile.

Üçüncü Reich'in müstakbel
başbakanı, kendisini tehlikeye
kurtarmak için kimseyi bekle-
memişti. Kafilə polis kordonuna
yaklaştığı sırada Hitler sol kol-
nu Scheubner-Bichter'in sağ
koluna geçirmişti (tuhaf oldu-
ca münidır bir hareket). Scheubner-Bichter vurulmuş dev-
riline Hitler'i de birlikte yere
düşürmüştü. Hitler'in o vakit
yaralandığını sanması da müm-
kündür, zira büyük bir acı du-
yuyordu; sonradan anlaşıldığı-
na göre bu acı, omuzunun çık-
mış olmasındandı. Bununla bir-
likte kendi vakarlarından Dok-
tor Walther Schulz'un ifadesine
göre «ki baskaları da bunu doğ-
rulamıştır» eyerden ilk kaftan
ve kacam da Hitler oldu. Hit-
ler, sokağa serilmiş ölü ve yaralı
arkadaşlarını bırakarak geri çe-
kildi; kendisini alelacele oir
otomobile soktular. Uffing'teki
bir kur evine götürdüler. İki gün
sonra da tevkif edildi.

Ludendorff ise daha olayın
meydana çıktığı yerde tevkif
edilmişti. Kendisini takibetmek
cesaretini gösteremiyen âsileri
istihfaf eden, öte yandan kendi
safına geçmediği için orduya da
kin bağlayan Ludendorff, bun-
dan böyle Alman subayı diye
birşey tanımayacağını ve artık
üniforma taşımayacağını bildirdi.
Goering'in ilk tedavisini, yara-

rin şefi teslim olmadı. Hiç şüp-
hesiz Ludendorff'un adının onun
için saygıdeğer ya da şirhli yö-
nü yoktu.

Önce hangi taraf ateş açtı?
Bu hiçbir vakit anlaşılamadı ve
iki taraf da ilk ateş açanın öbürü
olduğunu iddia ettiler. Daha son-
ra bir tanık, önce Hitler'in ta-
bancasıyla ateş ettiğini söyledi.
Bir başkasına göre, ateş eden
Streicher'di.

Her ne ise, bir kere ateş
açılmıştı ve birdenbire her yer-
den kurşunlar vızıldamağa başla-
dı ve Hitler'in beslediği bütün
ümitler suya düştü. Scheubner
Richter vurularak yere düştü;
Goering de baldırından ağır su-
rette yaralandı. Ateş bir dakika
sonra kesildi, fakat sokak ceset-
lerle dolmuştu bile. Yerde 16
nazi ve 3 polis yatıyordu. Kimi
ölmüştü kimi de can çekmek-
teydi. Yaralıların sayısı daha
çoktu. Öbürleri ise, Hitler de
dahil olmak üzere, kurşunlara
hedef olmamak için kendilerini

landıktan sonra götürüldüğü ya-
kındaki bir bankanın sahibi olan
bir yahudi yaptı. Sonra karış-
tının yardımıyla gizlice Avustur-
ya'ya geçti ve Innsbruck'teki bir
nastahaneye yattı. Hess de
Avusturya'ya kaçtı. Harbiye Ba-
kanlığı'nda bulunan Roehm,
Feldherrnhalle'deki çarpışmadan
iki saat sonra teslim oldu. Ki-
sacası, birkaç gün içinde, Goering
ile Hess hariç, bütün âsiler tev-
kif edilmişlerdi. Nazilerin hazırla-
dığı hükümet darbesi siyas-
koyla sonuçlanmıştı. Parti tes-
hedilmişti. Gönüşe göre, Nasyo-
nal Sosyalizm ölmüştü. Daha
ilk kurşunlar atılırken kaçan
müstebit şefi şöhretini kaybet-
mişti. Bir gökçismi hızıyla bir-
yanan mestegi, aynı hızla sona
ermiş gibi görünüyordu.

Gelecek sayıda
**MAHKEME, HAPİS VE
«MEIN KAMP»**

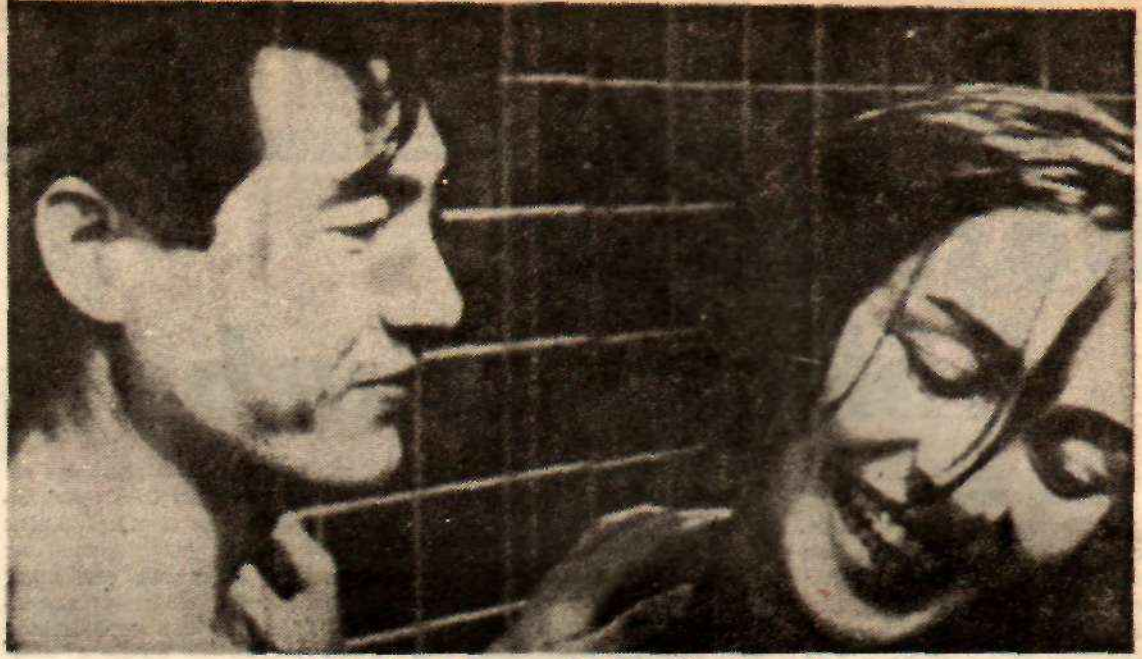
"Sevgilim Hiroshima"

- Bir filmde bin film -

Nijat Özön

Karanlık, güçlükle seçilebilen bir görüntüde, ondan daha güçlükle ayırdedilebilen iki çıplak vücut, daha doğrusu iki çıplak vücudun parçaları. Bir kadın eli bir erkek omzunu okuyor, sıkıyor, tırnaklıyor. Terliyen, ıslanan, buhar çıkaran, canlı, sıcak insan teni. Sonra sakın, tane tane konuşan bir erkek sesi: «Hiroshima'da hiçbir şey görmedim. Hiçbir şey». Aynı tonda cevap veren bir kadın sesi: «Herseyi gördüm. Herseyi». Sonra neleri gördüğünü anlatan aynı kadın sesinin eşliğinde bambaşka görüntüler: Atom bombasından «kur-tulanların» tedavi edildiği hastahanelerin çıplak, soğuk, ürperti veren apaydınlık koridorları. Hiroshima'daki atom bombası müzesi: Fotoğraflar, maketler, mankenler, yanık eğri büğrü demir parçaları, okduğu gibi dökülmüş kadın saçları. Yine iki kenetlenmiş omuz, yine birbirine karşı aynı cümleler. Sonra yine bombalanmış Hiroshima'dan başka görüntüler: 6 Ağustos 1945'te Hiroshima'ya atılan atom bombasının hemen ardından Japon sinemacılarının çektiği filmleri. Bir anda değişen coğrafya, yer-

yüzünde yeni bir çöl. İkinci günü, topraktan, küllerin arasından çıkıveren yeni yaratıklar. Sonra onbeşinci gün, Hiroshima'nın baştan başa çiçeklerle, o güne kadar raslanmayan canlılık ve parlaklıkla doğan çiçeklerle örtüldüğü gün. Sonra atom bombası kurbanları: Prenslere çıkarılan bir göz, bir gözü kör güzel bir çocuk, yanıklarla dolu genç bir kız, yıllardır uyumayan bir adam. Atom bulutları, atom küllü taşıyan yağmurlar. Radyoaktifiteli balıklar, radyoaktifiteli balıklar, radyoaktifiteli olduğu için atılan besinler. Sakat çocuk doğurmaktan korkan kadınlar, kısır erkekler. Bir şehrin öfkesi, şehirlerin öfkesi. Atom bombasına karşı gösteriler. İkiyüzbin ölü... Seksen bin yaralı... Hepsi dokuz saatiyede. Yeryüzünde onbin derece ısı... Kadının konuşması ve görüntüler birdenbire kesilir, sevinç çift aydınlığa çıkar ve «anonim» vücutlar birden kişilik kazanır: Kadın, Hiroshima'ya barışçı bir film çevirmek için gelen («Hiroshima'da barış üzerine filminden başka ne çevirilir?») otuz yaşlarında bir Fransız oyuncusu, erkek yine ay-

Eiji Okada ve Emmanuelle Riva «Hiroshima» da

nı yaşlarda bir Japon mühendisidir. Bir otel odasında ilk defa sevişiyorlar. Kadın filmi tamamlayıp 24 saat sonra yurduna dönecek.

Alain Resnais'in «Hiroshima mon amour» — Sevgilim Hiroshima» sı böyle başlıyor. Resnais daha ilk görüntülerde, çevreyi de, kahramanları da, «gerçeküstü» görünüş kazanan çevredeki bu «umutsuz, sonu olmayan aşk»ı da bir anda, seyreicinin solugunu kesen, seyreiciyi çarpan, sarsan bir ustalikle veriyor. Ama yalnızca bir başlangıç bu, «Hiroshima» sonuna kadar böyle gidiyor.

Unutmak ve hatırlamak

Hiroshima, 12 yıl sonra, insanların sevişirken bile akıllarından çıkaramadıkları, unutamadıkları yeryüzü cehennemi. Aynı zamanda unutmaya, anılarından silmeğe çalıştıkları bir cehennem, unutilan bir cehennem, çünkü akla gelmediği

zamanlar oluyor, çünkü Hiroshima'yı yaşamayan insanlar bütün o kafintılara, görüntülere rağmen o cehennemi hiçbir vakit bütün gerçeğiyle göremiyorlar. («Hiroshima'da hiçbir şey görmedim. Hiçbir şey»). Bir de Hiroshima'nın yeniden tekrarlanması ihtimali, bunun verdiği korku ve sıkıntı var. Nitekim, bütün olağanüstü öğelerine rağmen (iki ayrı ulustan, iki ayrı çevreden, bir sürü engelin ayırdığı iki insan) eninde sonunda her hangi bir aşkın anlamından başka birşey olmayan yüzeydeki öykünün yanı sıra Hiroshima'nın hayaleti, etkisi, sıkıntısı sürüp gidiyor. Gittemesine imkân yok zaten. Çünkü kadının da ayrıca kendi «Hiroshima'sı», bu Hiroshima'dan artakalan ezikliği, acısı var. Resnais, birkaç görüntü sonra birden bire kadının Hiroshima'sına geçiyor: Sevişmeden sonraki yorgunluk içinde uyuyan Japon'un çarşaf üzerinde kendi kendine kıpır kıpıyan parmaklarını gören kadının hayalinde

birdenbire 14 yıl önceki başka bir sevgilinin aynı şekilde kıpır kıpıyan parmakları canlanıyor: Fransa'nın bir köşesinde, Nevers'te, Alman işgalinden daha o gün kurtulmakta olan şehirdeki ırmığın yanında can çekişen bir Alman erinin parmakları. O vakit 18 yaşında olan kadının bir düşman askeri olan 23 yaşındaki sevgilisi. Bir «umutsuz, sonu olmayan aşk» daha. Bir şehir halkının atom bombasından sonraki ıstırapları gibi, ilk aşkı yaşayan genç kızın kendi Hiroshima'sından doğan acıları: Sevgilinin can çekişen, uzun uzun can çekişen, yavaş yavaş soğuyan cesedi üstünde geçen bir gece. Sonra, alay eden, eziyet eden, ceza olarak genç kızın başını traş eden şehir halkının öfkesi. Genç kızın davranışından utanç duyan, ailenin kızı bodruma hapsettiği. Soğuk, karanlık, çöplük bodrumda deliliğin sınırlarında geçen günler. Genç kızın «uslandıktan» sonra bodrumdan çıkartılıp Paris'e uzaklaştırılması, yavaş yavaş «normal» hayata uyumu... Küllenmeğe, unutulmaya başlanan, unutilan bir aşk.

Yeni bir anlatım

Resnais bütün bunları, Japonların Hiroshima'sı ile genç kızın Hiroshima'sını, kadının erkeğin önlerinde kalan son 24 saatleri içindeki konuşmaları, davranışları, sevimlileri arasında, birbirine karıştırarak, iç içe geçirerek veriyor. İki şehir, Nevers ile Hiroshima'nın görüntüleri birbirine karıştırıyor. İki aşk, Nevers'teki ve Hiroshima'daki aşk, birbirine karıştırıyor. İki sevgili Alman ve Japon, birbirine karıştırıyor. Nevers ile Hiroshima, Nevers'teki aşk ile Hiroshima'daki aşk, Alman ile Japon ayrı ayrı şeyler olmaktan çıkıp tekleşiyor. Sonra unutmaya başlıyor. Nevers gibi Hiroshima da unutulacak, unutuluyor. Nevers'teki aşk gibi, Hiroshima'daki aşk da unutulacak, Alman gibi Japon da unutulacak, unutulmaya başlıyor bile. Nitekim kadın, ilk sevgilisinin anısını anlattıktan sonra onun için söylediklerini, son görüntülerde Japon'a da tekrarlıyor: «Unutacağım seni! Unuttum bile! Bak, nasıl unuttum seni!».

Resnais, Nevers ile Hiroshima'yı Alman ile Japon'u, Nevers'teki aşk ile Hiroshima'daki aşkı birbirine karıştırırken, bunları ağıza vururken geriye dönüşlerden yararlanıyor. Ama, kullandığı kullandığı eskitilmiş, «klassesik» bir geriye dönüş değil bu. Tarih dizisine dayanan, seyreiciyi aydınlatmak için başvuru olan geriye dönüş değil. Kadının anılarıyla, hatıralarıyla, çağrışımlarıyla ortaya çıkan, tarih sırası izlemeyen, hatırladığı zaman ve sırayla gerçekleşen bir geriye dönüş. Böylelikle Resnais «klassesik» geriye dönüşü değiştiriyor, ge-

Hiroshima'nın Sanatçıları

REJİSÖR

ALAIN RESNAIS: 3 Haziran 1922'de Vannes'de (Fransa) doğdu. Genç yaşta sinemayla ilgilendi, Fransız Sinema Enstitüsü'ne (IDHEC) girdi. Burayı bitirmeden ayrıldı ve 16 mm. lik iki sanat üzerine film («Goetz», «Malfray») çevirdi. Nicole Védres'in montaj-filmi «Paris 1900» filminde yardımcı editör bulundu. 1948'de yapımcı Pierre Braunberger'in isteğiyle Robert Hessens'le birlikte sanat üzerine filmler meydana getirmeye başladı: «Van Gogh» (1948, CIDALC armağanı), A.B.D.nden Oscar armağanı), «Guernica» (Picasso'nun ünlü tablosuna dayanarak, 1949, 1952 Punta Del Este Festivali'nde armağan), «Gauguin» (1950). 1952-53'te Chris Marker'le birlikte Afrika zenci sanatı üzerine «Les statues meurent aussi - Heykeller de ölü» adlı belge-filmi çevirdi. 1954 Jean Vigo armağanını kazanan film o vakitten beri sansürce yasak edildi. 1955'te Nazi toplama kamplarıyla ilgili olarak «Nuit et Brouillard - Gece ve sis» belge-filmini çevirdi, yine Jean Vigo armağanını kazandı. Ertesi yıl Fransız Milli Kütüphanesi üzerine «Toute la mémoire du monde - Dünyanın bütün hafızası» yla Sinema

Yüksek Teknik Komisyonu'nun armağanını aldı. Plastik endüstrisi üzerine çevirdiği «Le chant du styrène - Styrène şarkısı» (1958) Venedik Festivali'nde kısa filmler armağanını aldı. Resnais aynı yıl ilk uzun filmi olan «Hiroshima mon amour - Sevgilim Hiroshima» yı çevirdi. Film 1959 Cannes Festivali'nde yarışma dışı gösterildi ve Milletlerarası Eleştiriciler Armağanı ile Sinema ve Televizyon Yazarları armağanını, ertesi yıl «New York Eleştiriciler Armağanı» nı aldı. Son filmi «L'année dernière à Marienbad - Marienbad'ta geçen yıl» (1961) Venedik Festivali'nde büyük armağan kazandı. Resnais, rejisörlük dışında birçok filmlerin montajcılığını da yapmıştır.

SENARYOCU

MARGUERITE DURAS: Fransa'nın yeni kuşak romancılarından olan Duras, Çin Hindisi'nde doğdu; 17 yaşına kadar orada yaşadı. Başlıca romanları şunlardır: «La vie tranquille» (1949), «Un barrage contre le Pacifique» (1950), «Les petits chevaux de Tarquinia» (1953), «Le square» (1955), «Moderato cantabile» (1958). Bunlardan «Un barrage contre le Pacifique», Irwin Shaw tarafından sinemaya uyarlanarak

1958'de René Clément tarafından «La diga sul Pacifico - Okyanusa karşı» adıyla, «Moderato cantabile» kendisi tarafından uyarlanarak Peter Brook tarafından aynı adla beyazperdeye aktarıldı. «Sevgilim Hiroshima» Duras'ın ilk orijinal senaryosuydu. Bunu 1961'de Gérard Jarlot ile yazdığı «Une aussi longue absence» (H. Colpi) izledi.

OYUNCU

EMMANUELLE RIVA: Voges'de (Fransada) doğdu. Taşrada terzilik yaptı. Paris'e gelerek «Centre d'Art Dramatique» teki derslere devam etti. Bernard Shaw, Bernstein, klasik piyerlerde oynayarak dikkati çekti. Resnais'ın isteği üzerine, sinemaya «Hiroshima» yla başladı. Öbür filmleri arasında «Léon Morin, prêtre» vardır.

EIJI OKADA: Japon tiyatrosu oyuncusu. Japon tiyatro yazarlarından başka Çehov, Gorki, Molière, Pagnol'un... eserlerinde oynadı. Sinemada Tadahsi Ime'nin «Mata Au Hi made» (1951) filmiyle tanınmış. «Seido no Kirisuto - Tunc-tan İsa» (1955) adlı filmde oynadı. Resnais, Okada'yı bu filmdeki rolüyle tanıdı.

MONTAJCI

HEBRI COLPI: 13 Temmuz 1921'de Brig'te (İsviçre) doğdu. Montpellier Üniversitesinin Edebiyat bölümünde okudu. IDHEC'e girdi. 1946'da burayı bitirdi. Gazeteciliğe başladı. 1950'de montajcılığa geçti. Önce kısa filmlerin montajında çalıştı, sonra uzun film-

lere başladı ve Fransa'nın ileri gelen montajcılarının biri oldu. Montajcı olarak çalıştığı filmler arasında Agnès Varda'nın «La pointe courte» u, Resnais'in «Gece ve sis», «Sevgilim Hiroshima», «Geçen yıl Marienbad'ta» sı, Henri-Georges Clouzot'un «Le mystère Picasso» su, Charles Chaplin'in «A King in New York - New York'ta bir kral» ı bulunmaktadır. Colpi, 1961'de rejisörlüğe geçti ve «Une aussi si longue absence» - Bu kadar uzun bir ayrılık - la 1961 Cannes Festivali büyük armağanını kazandı, ayrıca 1952'de «L'éléphant dans le maison» adlı radyofonik bir oyun yazmış, 1947'de sinemacıların biyografi-filmografisinden meydana gelen «Le cinéma et ses hommes» adlı bir kitap yayımlamıştır. Bu ay içinde de «Defense et illustration de la musique dans le film» adında bir kitabı yayımlanmıştır.

BESTECİ

GIOVANNI FUSCO: İtalyan bestecisi. 10 Ekim 1906'da Benevento'da doğdu. Roma'da Santa Cecilia Akademisinde okudu. 1936'da «Il cammino degli eroi - Kahramanlar yolu» adlı uzun belge-filmle film müziğine başladı. En tanınmış çalışmaları arasında şu filmlerin besteleri yer almaktadır: 1950'de Antonioni'nin «Cronaca di un amore» sı, 1952'de «I vinti» sı, 1953'te «Le signore senza camelle» sı, 1955'te «Le amiche» sı, 1956'da Francesco Maselli'nin «Gli shandati» sı, 1957'de Antonioni'nin «Il grido» su, 1960'da «L'avventura» sı, 1961'de «La notte» sı.

İstiriyor, yeni bir değer kazandırıyor; bunu yaparken, sinemanın anlatım gücünü; romanın, «yenisi», «öncü» romanın en çarpıcı anlatımının ulaştığı noktaya ulaştırıyor. «Hiroşima»nın hazırlanış seyrini, ortalama seyirci şaşırtması, şaşırtması, çoğu için anlaşılabilir kılığa sokması da bundan zaten. Şüphesiz, birkaç yıl sonra «Hiroşima»nın anlatımı da ortalama seyircinin alıştığı bir anlatım olacak; tıpkı Orson Welles'in «Citizen Kane — Yurttaş Kane» inde olduğu gibi. Bundan başka «Hiroşima», sinemanın bütün büyük eserlerinde olduğu gibi, seyredildiği kadar değil, çok vartan, zenginliği daha iyi anlaşılabilir bir film. Yalnız anlatımındaki yenilik bakımından değil, tutumundaki ilerilik, kuruluşundaki sağlamlık, ele aldığı çeşitli temalarla (aşk, savaş, barış, ölüm, acı, unutmak, hatırlamak...); görüntü konuşmalar, müzik, oyun, montaj

Alain Resnais ile konuşma

öğelerini kullandığı ustalıklı; gerçek ile şiiri en orantılı yoldan birleştirebilmesiyle bir sürü zenginliği kendinde toplayan bir film. Erkek kahramanın, filmin bir yerinde kadına «Bin kadın bir kadında toplanmış sende» dediği gibi, «Sevgilim Hiroşima» da da bin film bir filmde toplanmış.

SORU: «Hiroşima» şimdiye kadar bütün basında uzun uzadıya yorumlandı. Film üzerine yapılan övgülerden en çok tekrarlananı, filmin kendinden öncekilere göre taşıdığı yenilikti. Bu şaşırtıcı filmi çevirmeye sizi yöneltten başlıca düşünce nedir?

CEVAP: Başlangıçta belirli bir düşünceden söz açmak iddialı olur. Bir sürü tesadüfler bir araya geldi. Film, tesadüflerden doğdu. Hatta denebilir ki, başlangıçta kimse bu filmi yapmak niyetinde değildi. Önce, «Argos» ve «Como Films» sahipleri Bay Halfon ile Dauman bana atom bombası üzerine uzun bir belge-film tasarısını incelemeyi teklif etmişlerdi. İki üç ay, atom meselesi üzerinde bilgi edinmeye çalıştım. Bir sürü kitap okudum, birkaç bilginle görüştim; ama üç ay sonra pek fazla ilerlememişim, bunun üzerine tasarıdan vazgeçmeye ve başka bir çalışmaya el atmağa karar verdim. Bu konu üzerine çevireceğim filmin, atom bombası konusunda daha önce çevrilen diğer belge-filmlerdeki düşünceleri, hem de ustalıklı belirtilmiş düşünceleri tekrarlamaktan başka bir şey olmayacağını anlamıştım. Bunun üzerine yapımcılara bu kararımı bildirirken, biraz da şaka olarak şöyle demiştim: «Marguerite Duras gibi biri böyle bir tasarımı benimle birlikte ele almak isterse, meseleyi yeniden gözden geçirebiliriz, fakat bambaşka bir açıdan...» Marguerite Duras'ı hiç tanııyordum, ama eserlerini iyi tanııyordum, hattâ son romanı «Moderato Cantabile»yi 16 mm. lik olarak çevirmeyi düşünmüştüm. Sermaye olmasa milletlerarası bir film meydana getirmek söz konusu olamazdı. Öte yandan, atom bombası gibi önemli bir konuyu ele alırken milletlerarası çanta sermayeyi bir araya getirmenin söz konusu olamayacağını da düşünmek gerekiyordu. Marguerite Duras'a atom bombası üzerine bir filmin niçin yapılmayacağını anlattım, fakat kendisine, kahramanlarının doğrudan doğruya bu meseleyle ilgilenmediği, atom bombasının doğurduğu sıkıntının geri planda yer alacağı bir aşk öyküsü yazmanın ilgi çekici olup olmadığını sordum.

SORU: Filminiz çeşitli yorumlara yol açtı. Bazıları «Hiroşima»yı savaşa karşı bir film olarak gördüler, bazıları ulusal önyargılardan ötürü aşkı kötü sonuçlanan bir kadının öyküsüdür dediler. Siz daha çok, faydasız bir savaşın kolektif korkunçluğu ile sınır tanımayan bir aşkın bireyselliğini yanyana vermek istemediniz mi?

CEVAP: Sorunuzdakilerin hepsi doğru. Filminizde bir çok çelişmeler bulunduğu için, saydığınız bütün yorumlar, kendi başlarına doğrudur. Belirli ve sınırlı bir temanın derinliğine incelenmesi yerine, gidiş-geliş hareketlerini tercih ederek filmin bütüne çok yüzlü bir bir özellik vermek istedik. Bir durumun ya da bir kişinin enine boyuna incelenmesinin her vakit gerekli olduğu düşüncesinde değilim. Sinemada olduğu gibi hayatta da bir kimse ne tamamiyle «sempatik» ne de tamamiyle «anti-patik» tir.

SORU: Kim olursa olsun her hangi bir insanın topluma karşı bireysel sorumluluğunun,

aynı mesele karşısında, bir ulusun kolektif sorumluluğu ile orantılı olduğu düşüncesinde mısınız?

CEVAP: Hayır. Burada açık bir karışıklık olduğu düşüncesindeyim. Biz «Hiroşima»da «en büyük» ile «en küçük» arasındaki açık orantısızlığı göstermeye çalıştık zaten. Hiroşima üzerinde bombanın patlaması, bu kadın ile sevgisine oranla ortak hiç bir ölçü taşımayan, bir dev olaydır. Bir bütün olarak «mesele» vardır, bir de bunun çevresinde dönen, tek tek alınca küçük kalan sonuçları. Dışarıdan gören seyirci için «önemli» olan, Hiroşima'dır. Tabii, insan kendisini kadın kahramanın yerine koyarsa, mesele değişir, ama bizim anlatmak istediğimiz bu değildi.

SORU: Bütün eserleriniz, özellikle «Hiroşima», unutmak, unutmak korkusu, insanda hafıza yokluğu... gibi evrensel bir temayla dolup taşıyor. Sizi böyle temayı ele almağa ve derinleştirmeye iten şeyin ne olduğunu anlatır mısınız?

CEVAP: Ben hiç bir vakit bu temayı özellikle ele almayı düşünmedim. Bu sadece edebî, hattâ plastik her hangi bir eserde bulunabilecek bir temadır.

SORU: Şurası gerçek ki, Ingmar Bergman gibi siz de, cevaplandırmak niyeti taşımaksızın ortaya bir mesele koyuyorsunuz. «Bir gün savaş yeniden başlayacak» Kesin olarak kötümser mısınız yoksa insanlardan şüphelenir mi var?

CEVAP: Tabii ki kötümserim, ama kötümserlikle yetinmeyi kabul etmiyorum. Bir çıkış yolu vardır mutlaka. Öte yandan kesin olarak kötümser olsaydım film çevirmezdim.

SORU: Belki de bu yüzdendir ki, az film çeviriyorsunuz?

CEVAP: Filminiz savaştan söz açıyor, muhakkak ki, savaşa karşı. Asıl değeri burada değil. «Yeniden başlayacak» sözüne gelince, bunu bir yargı olarak değil, sadece seyircinin duyabileceği bir sıra duygunun anlatımı olarak görmeli: Meselâ, yeni bir savaşın sıkıntısı gibi. Başlangıçtaki görüntüler ve konuşmalar ancak duygusal tepkiler uyandırmak amacıyla gütmektedir, bir tez ya da kehanet değildir.

SORU: Bir filmde görüntüler ile konuşmaların eşit olarak bu kadar önem kazanması hemen hemen ilk defa oluyor. Marguerite Duras ile çalışmanız, işbirliğiniz ne şekilde oldu? Düşünceleriniz, «Hiroşima»nın edebî metniyle tamamiyle uyuyor mu?

CEVAP: Metnin bir filmde bu kadar önem kazanmasının ilk defa olduğundan emin değilim; hattâ «Le roman d'un tricheur» ya da «Lettre de Sibérie»yi ele alırsak, bunun karıştından eminim. Ben sadece Marguerite Duras'a bir öykü yazmasını söyledim. Konuşmaların çokluğu isteyerek meydana geldi, bunun bir sebebi de operaya tutkun oluşumdur. Hiç şüphesiz sinemada bir çeşit «Jyrisme» in peşindeyim. Amerikan müzikli komedilerine her vakit hayran kaldım, Busby Berkeley, Fred Astaire, Gene Kelly, Vincente Minnelli, Stanley Donen'in filmlerinin sadık seyircisiyim. Singin'in Üre Rain . Yağmur altında» ya altı kere gitmekte tereddüt etmedim. Benim için, «Hiroşima»da kelimelerin müziği bunların anlatımından daha önce geliyor. Bu kelimelerin «öte yandan» ne anlama geldiklerini öğrenmek daha sonra gelen bir iş. Bu, benim için gerçek-üstüçüğe ve «écriture automatique» e bağlı kalmanın bir çeşidi.

SORU: Geriye dönüşlerdeki kolaylıkla olduğu kadar, geçmiş ile şimdiki zamanı yanyana getirerek, aynı zamanda konuşmalarla da, kadının iki aşkını serk bir şekilde karıştırtıyorsunuz. Bununla her şeyden önce neyi anlatmak istediğinizi tam olarak söyler misiniz?

CEVAP: Hepimizin davranışları, andırmızla belirlenmiştir. Hiç şüphe yok ki, bu kadın savastaki bu aşkın, ilk cencik aşkına ilerletti tasavvor, bundan dolayı duygusal bir uyuma döneminden sonra bu aşkın bir devamını bulması normaldir. Bugünkü aşk, nef ötür peşinden dolay vasıvabilir. Aşkın her vakit kötü olmadığını düşünmek, iyimserliğini ortaya koymak demektir.

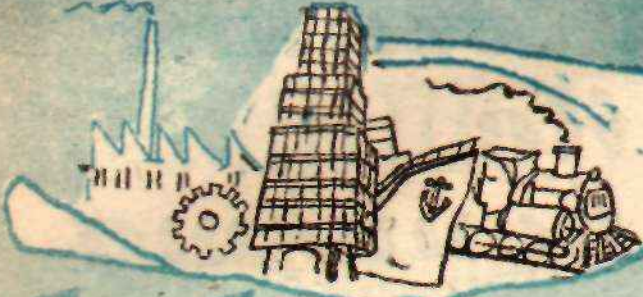
VATAN 1 MİLYON DAGITIYOR

Tafsilât VATAN'da

Yön: 016

Emmanuelle Riva «Hiroşima»nın bir sahnesinde

planlama başlıyor

İLK PLANCILARIMIZ

Herkes plândan bahse-
diyor. Ama plânın zaru-
retini anlayan pek yok.
Hatta bakanlar bile plân
fikrini kavramış değil.
Her gün bakanların ağ-
zından plân fikri ile bağ-
daşamayacak sözler isti-
yoruz. «Çelebi, bizde
plân dediğin bövle olur»
deyip geçelim mi?

İLK BEŞ YILLIK PLAN
SAYESİNDE
KALKINMA
İŞYERİ

-GENE NE PLANLARI
VAR KİMBİLİR...

ÖYLE BİR PLAN HAZIRLA Kİ, DOSTLARIMIZ
DAN İSTEDİĞİMİZ YARDIMI KOPARALIM...

İŞ SAHASI
GREY HAKKI
EMEĞE GÖRE ÜCRET
SOSYAL GÜVEN

İŞÇİ

MÜTEGALLİBE

POLİTİKACI

GAZETECİ

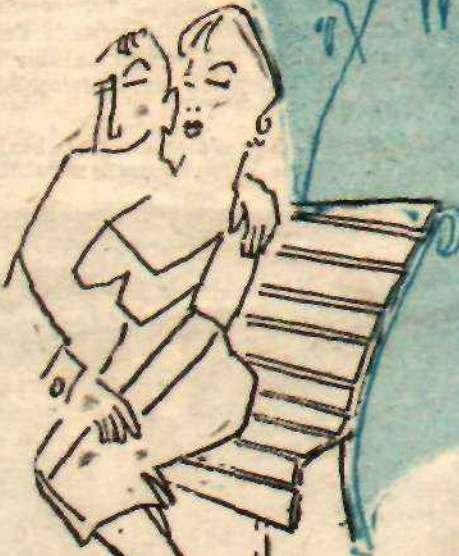
« HER YİĞİTİN BİR PLAN KURUŞU VARDIR »

PLANSIZ DEVRE

PLANLI DEVRE

— HADİ SEVGİLİM, EVLİLİĞİMİZİN
İLK BEŞ YILLIK PLANINI HAZIR-
LIYALIM...

ÜLKEMİZDE DİLLERE DESTAN
OLAN ESKİ BİR PLAN:

BU NE
PERHİZ,

BU NE
LAHANA TURSUSU..

Karp